

DOM in SVET

LEPOSLOVJU - ZNANSTVU

LJUBLJANA

Leto XVIII. 1905

Štev. 4.

VSEBINA.

	Stran
Lea Fatur: V burji in strasti. Povest. (Dalje)	193
Marijan: Vdana prošnja	199
Zvonimir: V daljini	199
Gabriel Majcen: Janežičeva slovnica. K petdesetletnici „Slovenske slovnice“ Antona Janežiča	200
Fr. S. Finžgar: Srečala sta se . . . Vsakdanja povest brez konca	207
Zvonimir: Toplih dihov	214
Zvonimir: Sreča	214
Roman Romanov: Bajta. Črtica	215
Dr. E. Lampe: Londonski izprehodi. (Dalje)	225
Zvonimir: Temna noč	235
P. pl. Radics: Slovenski nagovor iz l. 1808. Govor do vojaških novicev	236
Marijan: Kmetiška	238
Ivan Lah: Sanje o domovini. Spomin iz mladosti	239
Zvonimir: Gazelica	242
J. K.: Rodbinski priimki na Slovenskem. Napravljeni iz krajevnih imen. (Dalje)	243
Književnost	245
To in ono	248

Šah in skrivalnica na ovitku.

SLIKE.

Žalostna Mati božja na Kalvariji v Jeruzalemu. — Na ulici v Jeruzalemu. — Finžgar. — Študija. M. Gaspari. — Angleški kralj se pelje k otvoritvi parlamenta. — Jose Chamberlain. — Speaker. — Gladstone govori v poslanski zbornici. — Anton Janežič. — Ogrski politik Wekerle. — Delavski voditelj Gapon. — Avgust Bebel. — Japonski naskoki. — Japonci streljajo v hudem mrazu. — General Kondratenko in stotnik Nomajenko na mrtvaškem odru na Kikvanski utrdbi v Port Arturju. — Ruska carinja Aleksandra z mladim prestolonaslednikom Aleksejem Nikolajevičem. — Marija Feodorovna. — Grof Bylandt-Rheidt. — A. G. Bulygin. — Japonski general Cuhigu med obleganjem. — Miguel de Cervantes Saavedra. — Ruski vojni prevoz.

„Dom in Svet“ izhajajo prvega dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. — Založnik in lastnik: „**Marijanišče**“. — Tiska „Katoliška Tiskarna“ v Ljubljani.

Naročnina: 9 K, za dijake 6 K 80 h, za Ameriko 2,5 dolarja, za Italijo 11 lir, za Nemčijo 10 mark. Sprejema lastništvo in upravništvo v „**Marijanišču**“

LEA FATUR:

V BURJI IN STRASTI.

POVEST.

(DALJE.)

III.

Bela cesta, gladka cesta,
nas vodeča v daljna mesta ...

večana tihota nedeljskega popoldneva je legla na skalnate gore nad Trnovim. Iz prozorne nebesne modrine je pošiljalo solnce svoje najtoplejše žarke na skale, na temne borove gozde krog Snežnika in na tihe vasi v krilu gor. Le za hip je predramil tišino zvok strela s strme Straže, le včasih je zaukal pastir na paši, zalajal pes tam daleč med gorami. Strel, vrisk in lajanje je odmevalo od gor in se gubilo v jasnem ozračju.

Cesta se je vila dolga bela, zapuščena med gorami in ždela v vročini poletnega popoldneva. Mejilo jo je nizko grmičevje, borne robide, nedorastli bori. Borno rastlinstvo tega kraja je kazalo na večni boj z burjo, vladarico Krasa. Upognjena, skriv-

ljena, so stala drevesa kakor ponižni dvorniki ljute kneginje. Mimo njih hité jim je pravila cesta o slovanskem morju, katero je pozdravljala ob beli Reki, pravila jim je o uganki starih časov, romantični Kastvi, o bornih istrskih selih in o samotni postaji, o mladih hrastovih gozdih, mimo katerih je hodila, pravila o ličnih Kosezih, o slavni Bistrici, o lepem Trnovem. Šepetala jim je trudno, leno, zaspano: da prihaja čez Globovnik skozi Šembije, Knežak, Zagorje, do sv. Petra — da hiti mimo glasnih mlinov ob zeleni reki, pod šumečimi drevesi do sinjega morja.

In skrivljena drevesa ob cestah so sanjala o morju, širnem, krasnem. O morju, po katerem hité jadra, rdeča, modra, bela. O morju, po katerem nosijo brodovi bogastvo iz enega dela sveta v drugega. Sanjala so in šepetala — in poslušali so mladi hrasti v zatišju, hrepenenje se jih je lotilo po nečem širnem, krasnem ... Zašumeli so tožno: oni pač ne vidijo nikamer iz svoje tihe dolinice, njihove korenine so zarite v

zemljo . . . Tožno je vršala tožba mladih hrastov, razumela so jo skrivljena drevesa, razumelo grmičevje in tanki viš med skalami . . . In zamajali so se lahko, zastokali neslišno . . . Bolest hrepenenja je vela po gorah, legla je kot modričasta megla na nje . . . Skale pa so stale hladno, mirno — bile so skale in niso čutile nikakega hrepenenja . . .

Pač pa je čutil hrepenenje narave človek — in solze so padale po licu ljubke drobne pastirice sedeče na skali v dolinici ne daleč od pustih Šembij.

Ob pastirici — Luca Hrvatina so ji rekli — je mulilo travo nekaj ovac, oziralo se po svoji varihinji in si bingljaje iskalo poti v skalovje. Deklica jih ni opazila, njene oči, polne južnega žara, so obvisle na skalnatih gorah. Žalost, ležeča na njih, je senčila ljubki obrazek nedorastlega deteta. Te goré, ta mir in to hrepenenje! Ostro so se črtali njih obrisi na jasnem nebu. Visoke, skalnate, neizprosne! Nad njimi prozorna meglica, pod njimi globoka jezera, med njimi hrepenenje po južnem krasu . . . Slabotna je bila deklita. Njej je bilo treba južnega solnca, hrepenela je z rastlinstvom po sinjem morju, po temnozelenih gajih javorja, po oranžnem cvetu in sadu. Vedela je, da ni tukaj doma. Burja jo je prinesla, nihče ni vedel odkod. Njeno mater so našli mrtvo pod Globovnikom. Sprejeli so jo dobri ljudje za svojo, ljubili so jo — a vendar je videla, da je tuja — in starejši ko postaja, močnejše se budi v njej hrepenenje, da bi šla po beli cesti tako dolgo, da pride do kraja, kjer cvetè južni sad, kjer govore ljudje v njenem sladkem jeziku . . . Redniki je niso pustili dotlej. Sina imajo, Jožeta, in ta jo ljubi, njo, malo Luco, ki ne mara popolnoma nič zanj in ne za kmetiško delo. Šel je v Ameriko, da prisluži in prikupi kaj, pisari vedno, naj Luce ne pusté v tujino. Njo pa mami bela cesta . . . Doslej so nasprotovali tudi županovi, da bi odšla služiti v mesto — sedaj ne branijo več in ona pojde in bode videla svet, o katerem pravi njen rednik, da je hud in da trpi, kdor hodi po njem . . .

Morda najde očeta — kje . . . V sanjah si ji prikaže pogostokrat lep ženski obraz, nagiblje se nad njo — skrbne roke jo zavijajo . . . Vmes pa tuli vihar in v njem se bliža nekaj groznega, nepojmljivega. Spominjala se je vedno, kedar je tulila burja, proseče krog hiš. Tedaj se je zbudila vselej z grozo v srcu in klicala rednico: „Mati, mene je strah . . .“ In žena je vstala, prižgala svetilko z besedami: „Naj gori za duše v vicah“, prekrižala deklito z blagoslovljeno vodo in sedela pri njej, dokler ni zopet zaspala. Včasih se ji je zasanjalo, da se vozi po veliki vodi, vidi velikanske stavbe, sliši govoriti ljudi v njej nerazumnem, vendar znanem jeziku . . . Rednik ji je pravil tudi, da je govoril sprva, ko jo je prinesla burja v tistem jeziku ž njo pa — mu je bilo mučno iskati v spominu pobirke svoje vojaške laščine — a ona se je naučila z otročjo hitrostjo naše domače govorice.

Včasih je tudi zasanjala, da je prišel oče po njo, da jo kliče mati. — Planila je po koncu — sanje samo — nad njo se je nagnil matere Hrvatinke zgrbljeni obraz, izza peči so jo gledale Jožetove debele oči. Mesto krasnih mest, o katerih je sanjala, so jo gledale gole stene in jo ubijale s svojo praznoto. Njena duša je bila vkovana v verige . . . Slišala je pravljice od zakletih kraljičin, od Pepelčice — in pričakovala, da reši tudi njo kak kraljevič. — Polagoma je dobival ta kraljevič v njenih sanjah podobo Grgurinovega Vinka, županovega sina, ki je obetal Luci, da jo vzame, kedar dokonča osem šol in stopi v službo. Grgurinovi tudi ljubijo Luco in ne bodo nasprotovali, če se vzameta. Tako je vsaj obetal sebi in njej Vinko. Luca je bila več pri županovih nego doma; pomagala je v hiši in pasla včasih njihove ovce. In če pojde v službo v Ljubljano, ne v Trst ali Reko, storila bode to, kar ji nasvetuje Vinko tako, županovi so pa tudi bolj zadovoljni, da gre tja, kjer bode gospa Jurmanova, sorodnica županova, lahko pazila malice na njo. Župan je čutil dolžnost, poskrbeti kaj za njo, dasi je bila pri Hrvatinih. Vsi so skrbeli — in ravno to jo je

bolelo in jej kazalo, da nima svojcev. Vsak vaščan je rad poprašal, kako in kaj bode ž njo . . .

„Tako zamišljena, Lucika?“ se je oglasil znani glas in vitez njenih sanj, Grgurinov Vinko, je stal pred njo. Bil je fant črnolas in vitek, bledega obraza, prijaznih, črnih oči. Sedel je k nogam deklice in ji gledal sočutno v rjavopolti, mični obrazek. Dekle je obrnilo solzne oči vanj in se nasmehnilo. Sladek čar se je razlil po ljubkem, še otročjem obrazku, zobčki so zablesteli, na licih so se pokazale jamice. Ah te jamice! Nebroj rim vseh mer in vrst je že pregrešil študent Vinko na njih račun.

Luca je pokazala na gore in vzdihnila: „Kako težko čakam, da pojdem od tod!“

„No, no“, je tolažil Vinko, „take sile pa tudi ni — drobna si, pogubiš se v svetu — in te naše gore, mar niso lepe? Lepe so, ali žal, nerodovite so res in vprašati moramo: Skalnata zemlja, s čim preživljaš ti svoje sinove? Ne, ti nimaš kruha za nje . . . Iskati ga morajo daleč od tebe. Po daljni ruski Aziji, po bližnji Bosni in Slavoniji, v oddaljeni Ameriki hodijo tvoji otroci. A v tujini te ne pozabijo, zemlja bedna, vendar ljubljena. V sanjah objemljejo sinovi tvoje sive skale, po napornem delu dneva se vrača duša iz trušča svetovnih mest k borni rodni vasi . . . Glej, še ždi tiha vas domača, ko krotka ovčica med gorami, še se zgrinjajo začrnele hiše krog cerkvice, kakor piščeta pod perotjo koklje — in srce najde pokoj v tebi, zemlja ljubljena. Dolgi so dnevi v tujini, in polne nevarnosti so tvorne, rudokopi, kamenolomi. Marsikateri naš mladenič najde zgodnjo smrt v tujini. Doma sivijo materi lasje — in če se vrne — o radosti! Izkušen, izmučen je prišel, kri je na denarju katerega je prinesel, kri njegovega življenja . . . Ž njim poplača dolgove, kupi potrebnih stvari in gospodari naprej, dokler pojde, saj dolgo ne pojde več, ker ti zemlja ljubljena nimaš kruha za svoje sine . . . Zakaj zabavljaš našim goram, Lucika? Jaz jih ljubim tako goreče in komaj čakam, da pridem do njih.“

„Ti si pa tukaj doma, Vinko“, je rekla deklica modro.

„Kje si pa ti doma, neumnica?“ se je smejal fant. „Kjer sem jaz doma, tam si tudi ti — le počakaj, ko bodeva na železniški postaji — jaz bodem hodil v rdeči kapi, ti bodeš gledala z okna. Nosila boš klobuk, imela dekle in lepe obleke, vozila se boš v drugem razredu — to bo lepo, kaj ne, Lucika?“

Nasmejala se je z zvonkim dekliškim smehom in pogledala mladeniča s krasnimi, vlažnimi očmi. Popravila si je rdečo ruto, izpod katere so silili nagajivi kodrci v čelo, na ušesa in vrat in nadaljevala je jezno: „In ti nedeljski popoldnevi! Vse je tiho po vaseh, žarjavica zagrebena po ognjiščih, po napah stojijo lončki, lonci in lončine . . . Na pragu sedijo stare mamke in brskajo po laseh male vnukinje — kaj misliš, zakaj?“

„Pustimo take stvari“, se je nasmehnil Vinko, „tiho je res vse, prav praviš. Vaščani so odšli k večernici v bližnjo cerkev, do katere je dve ure hodá. Drugi ležijo v senci in govorijo z botrom Hrapovškom. Izza kamenitih ograj vrtov se sliši včasih razposajen dekliški smeh, kuštravi pes za ograjo dvigne zaspano glavo, zapodi leno, sitno muho in sanja dalje sladke pasje sanje — proti večeru pa prihajajo v belih rokavih fantje in možje — postavijo se na cesto in balincajo. Žene in dekleta posedajo po klopeh in čenčajo . . . in tako mine nedelja. Seveda, v mestu je drugače. Tam se našémijo dekleta in koketujejo po drevoredih. Tam je drugače . . .“

Iz Šembij je donel zategli klic: „Vinkooo!“ Fant je vstal: „Kličejo me k južini, ne pasi predolgo, Lucika . . .“

Vitka postava je hitela med skalovje in izginila za ovinkom.

Za njo so se smejale dekliške oči . . . Vinko, on jo poroči — povede v svet. Bog ve, kaj je tam onkraj gorá, kaj ji prikriva ta svet? Lačen želodec jo je zbudil iz misli, segla je v žep po kos maslenega kruha in zasadila zobčke vanj. Kruh je bil peke Grgurinke, pri Hrvatinih niso imeli takega, le

kaka podlatvica se je spekla v žarjavici pri njih.

Solnce je šlo niže, ovčice Matere božje so se razpasle po nebu, oster duh materine dušice, rubije in lecjana se je širil po zraku. Meglica na gorah se je gostila. Ovčice so prižvenjkljale in legle trudne krog pastirice. Leže so še mulile tanki viš, pobirale drobne iz pastiričine roke in pazile z ovčjo pametjo, kdaj pojde solnce za božjo gnado.

Spet se je zagledala deklica v gore. Spet je čula šepetanje hrepenenja v naravi: hrepenela so drevesa, grmovje, trava . . . Ozrla se je na cesto — bela je vodila iz teh gor, zviijala se in izginjala za ovinkom. Deklica je zdihnila: „Bela cesta, davna znanka, v tujino brez prestanka, z belimi udi nas vabeča, z upom srce nam mameča.“

IV.

V koči borni za vasjo
tiho plamen plapola:
Tukaj sreča je doma.

Sedeli so na klopici pred nizko Hrvatino hišo. Mesec je zlival srebrne žarke na gore in na vas. V bledem bajnem svitu so rastle skale, vrhovi gora do nebes, so dremale hiše ko zaklete kraljičine. Skalnata pokrajina je postala dom duhov. Proznani, prozorni, nevidni, so se plazili po nji. Nevidna roka je sprožila kamen, glasno ropotaje se je kotrljal v nižino. Zamolklo je odmevalo v tihi noči. Na klopi sedeči so se spogledali, psi v vasi so zalajali, samotni potnik na cesti se je ustavil nehote in mraz je šel po njem.

„To je mrak“, je šepetala Luca in se stisnila k staremu možu dolgih sivih brk. Po teh brkah, ki so visele tožno nad lončeno pipico, si spoznal lahko starega vojaka, ostanek junakov, ki so stali v ognju pred Solferinom in Magento. Mož je spuščal goste oblake dima — in ta se je mešal z dimom, ki je prihajal iz veže, ki je bila ob enem tudi kuhinja. Slišalo se je tudi šumenje in vrenje, širil se je nežnemu nosu neugoden duh po pesnem perju, krompirjevih olupkih in osatu.

Večkrat je skočila Luca na poziv zraven moža sedeče Hrvatinke in potlačila v kotlu. Važno je bilo to opravilo, saj se je kuhala v kotlu piča za edinega rilčarja v pohlevnem gospodarstvu.

„Podtekni še malo“, je velela mati.

Luca je pograbila pest dračja in vrgla na žarjavico. Vnelo se je hipoma. Plamen je razsvetlil ljubki obrazek in črne svetlika-joče se stene. Plaho se je ozrla Luca po kotih in skočila nazaj med očeta in Vinka. Saj je bil tu njen vitez, vedno vesel in neugnan, in je namigaval Luci, ko je spraševal starega vojaka že stokrat slišane zgodbe: Kako se je bil s Piemontezarjem, kako so ga lovile čarovnice po Globovniku; kako ga je tlačila mora, itd. Hrvatini jo razkladal resno in važno, prepričan, da pripoveduje stvar v prvič. Živo so mu ostali v spominu dogodki mladosti, sedanost pa je hitela brez sledu mimo njega. Navadno je začel: „Tako dobro vem, kot bi se zgodilo včeraj . . .“ O takih prilikah je sunil Vinko Luco, pogledala sta se in nasmejala z veselimi otročjim smehom. Stara Hrvatinka pa je vzdihnila: „Kakšen je mladi svet, včasih smo poslušali s spoštovanjem besede starih, sedaj je pa vse neumno, kar je staro . . .“ In zlezla je še bolj vkup, v čudno pozitivno kraških ženic. Čudno se to vidi v trnovski cerkvi: Ko prečita duhoven evangelij, čepé — kot bi trenil — ženice na tleh. Kolena potegnejo pod brado in jih objamejo z rokami — in tako, z brado naslonjeno na kolena, vpirajo oči v govornika, ali pa — dremljejo. Zaman se je trudil rajni dekan odvaditi jih tega, umetniškemu očesu mučnega sedenja ali čepenja. Čepele so in čepe. Morda posnemajo žalujoče židinjje ob babilonskem potoku? Saj govori globoka žalost iz njihovih vase sesedenih životov — saj govori glasneje nego iz opustošenih gorâ . . . Tako je govorila tudi žalost iz sključenega života Hrvatinke, z nje velega, razoranega obraza: Glej jo tu, rosno ko mlado jutro, je menila, da ji bode opora v starosti — da bode družica njenemu sinu — a ona hrepeni drugam — kje more biti lepši nego v Šembijah. In

kje je fant, boljši in lepši od Jožeta? Njen Jože, ki ljubi prešernega dekliča z vso močjo ljubeče notranjske duše in se trudi onkraj morja radi nje — ona se pa smeje tu s tem študentom . . .

„Oče, kakšen pa je mrak?“ je vprašal Vinko, ko je kotrljal kamen v dolino.

Stari je snel pipico iz ust. — Pa prehitela ga je žena:

„Kosmat in gladek, dolg in kratek, širok in ozek. Pobira rad malopridne fante in dekleta.“

Otroka sta se nasmejala, stari se je odkašljajal jezno. Nespodobno, da mu krade žena besedo iz ust! Iztresel je pipo in zagodrnjal: Molči mi in tiho bodi!“ Nabasal je svež tobak v pipo in pravil važno: „To, kar kotrlja kamenje, ni mrak. Moj oče, Bog jim daj dobro, so bili pameten mož. Pravili so, da so te gore dom velikanov. Ti so bili tako veliki, da je sedel eden pri sv. Trojici, drugi na Straži, noge sta pa močila v koritniški strugi in si dajala roke preko nje. V kalškem jezeru so se pa kopale vile, njih sestre. Nekrščen duh teh ajdov nima miru. Kadar se kotrlja kamenje, je to njihova roka, ko tuli burja, je to njihov jok, in kupi kamenja je njihov grob. Kot fant sem našel na paši njihove koščine — našel sem tudi stare denarje in verigo, na katero so privezavali čolne, ko je še polnila voda te doline . . .“

„In“, je dostavil Vinko, „ko so še krili krasni gozdi te gore, ko je plul naš praded po vodi tja do morja, je živel od trgovine in ropa. Vem, da ni bil plašljivec: V gozdih se je vojeval z zvermi in ljudmi, po morju je plul v tankih korabljah v daljne kraje in prinesel zlata in plena drugim. O, da sem živel takrat!“ je vzdihnil mladenič in pretegnil junaško tanki život.

„Molči, molči“, je zagodla Hrvatinka, „takrat pač so morali biti drugačni ljudje, ne taki mlečni študentje! Spominjam se, kaj se je izpremenilo v štiridesetih letih pri nas . . . V moji otroški dobi še nismo poznali ne vžigalic, ne potroleja, ne čaja, ne sladkorja, ne kave. Ričet s kračo smo imeli za velike praznike, bel močnik za bolnike. Zdaj pa

pravijo: „Slabi časi so“, pa kako so ljudje razvajeni z obleko in hrano — moj Bog! Včasih smo nosili le pobarvano kotenino — zdaj pa je vseeno, z grunta ali bajte, s kmetov ali iz mesta. Kakšno vpitje je bilo, ko je prinesla rajna Šlepuca pisan kambrik iz Ljubljane za Tomažkovo. Vse je gledalo za njo. Zdaj jih pa poglej Juriščanke in Zagorke! — Včasih je šla botra Fenda iz Zagorija v Ljubljano — po cel teden se je vozila in hodila in mi otroci smo vedeli, da je Ljubljana nekje daleč za gorami — zdaj pa v enem dnevu semintje. Svet se je zožil, menim. Pravijo, da vozi po Ljubljani goreča pošast ljudi po cesti — pomislite samo —“

„Res, res“, je hitel Vinko, „za dvajset vinarjev vas pelje po celem mestu.“

„Moj Bog vendar“, je vzdihnila ženica. Hrvatini pa je rekel: „Drugi časi, drugi ljudje, vsak rod je slabši, pravijo da bode konec sveta, ko bodeta mlatila dva pod enim mernikom. Moj oče so imeli še vse zobe —“

„Zdaj jih pa še novorojenčki nimajo“, se je smejal fant.

„Molči, mlečnik! Misliš, ker studiraš, da smo mi od včeraj . . . Čarovnica je lezla skozi ključavnico nad mene — pa sem ji pokazal, kaj se pravi nagajati staremu kanonirju. Dušila me je . . .“

„Žgancev ste se najedli, oče, in vznak ste ležali“, se je oglasil Vinko kratko.

„Ali res ne moreš biti tiho!“ se je jezil stari vojak. „Debele bukve, kakor jih imajo fajmošter pri maši, bi lahko spisal, kaj sem vse videl. Kakšni fantje smo bili pred Magento: Šabcev Luka, Erjavčev Lovre in Lojze iz Zagorja, Jadevov iz Trnja — sami kanonirji in še kakšni! Naša krogla ni izgrešila — in če bi bil jaz feldmaršal, ne bi bili izgubili bitke, pri moji veri, da ne! Pasja stvar, v najhujšem streljanju prijaha general, da naj pustimo kanone in bežimo . . . Še nekaj hipov, pa bi nas zajel hudič laški. Mi z zasedenega mesta, oni nanj in za nami. Srečo, da smo imeli generala. Ko smo bežali, je prijezdil k nam Gylaj — naš general je zahteval sablo od njega, ga del pod eskorto in šli smo naprej . . .“ Mož se je zavil v dim.

„V zgodovini ni nič o tem“, je zinil Vinko z nevernim obrazom.

„Seveda, če ni zapisano, pa ni res. — Napiše se pa, kar se hoče. Mi prostaki smo videli čudne reči — pa kdo veruje prostaku... Jokali smo od sramote, ko je bilo vse izgubljeno...“ Mož je molčal. Mnogo let je minulo od takrat, sramota radi izgubljene bitke je še segrela kri starega kranjskega fanta. Škoda, da umirajo drug za drugim pravi kranjski fantje, stare korenine.

Tiho je sedela družba. Luca je naslonila glavo na fanta, mati je dremala, skale pa so rastle v mesečnem svitu više in više, po njih so se plazili duhovi, prozorni, megleni... z nasprotnega konca vasi pa se je slišalo petje: „Kranjski fantje, mi smo mi...“ Stari je vzel pipico iz ust in del zaničljivo:

„Je to petje? So to fantje? Smrkovci so! Mi, mi, smo bili fantje... kadar smo zapeli, so se tresle hiše, dekleta so odpirala okna, kaj ne, Žefa?“ Sunil je dremajočo ženo.

„Molči, molči, prismoda“, se je oglasila nevoljno, „moli rajši!“ In dremala bi še naprej, pa priletela je žareča od ognja, krepka mlada dekla županova in prisela na klop z besedami: „Eh, naj se malo ohladim. Večerja je na mizi, Vinko, in tudi za Luco bo nekaj.“ Odskakala sta veselo, žena pa se je predramila, spustila kolena iz objema rok, raztegnila jih in zazevala globoko. Potem je prašala dekleta: „Ste imeli dosti pivcev?“

„Oh, odkod pa naj pridejo? Ustavljajo se po drugih vaseh; cel dan smo stočili štiri litre. Trudna sem pa, cel teden smo imeli delavce, zdaj sem pa pripravila za v gore.“

„Kaj si pripravila?“ je prašala stara žena radovedno.

„Oh, saj veste kaj: fižolovka, turšični žganci, vino, kofe, potica, vse mora biti, pa še mrmrajo.“

„A, svet je strašno razvajen“, je pritrdil Hrvatini. „Ubogi kmet, ki ne more obdelati z lastno družino — ni v stanu shajati. Letine so slabe, zemlja je izpita, davki veliki — zato pa gre vse v Ameriko. Za božjo voljo

— Peterk je prodal seno in zračunil, da ima še izgubo...“

„Kaj pa Jože, oče?“ je prašala krepka deklica in postala še bolj rdeča.

„Na jesen, pa ne letos, pride domov“, je rekla veselo mati Jožetova.

„Potem ga boste pa ženili, kaj ne?“

„Potreba bo. Piše, da bo kupil še par njiv in kako živinče, delati pa nima kdo. Luca pravi, da gre v službo v mesto.“

„Ali ne mara Jožeta?“ je prašala dekla.

„Ne Jožeta, ne kmetiškega dela“, je odgovorila pikro mati; „pa naj gre; odgojila sem jo, naj pa poskusi po svetu.“

„Saj tudi ni za kmetico“, je rekla dekla živahno, „ona je le, da pase in sanja; pri vas pa je treba, da dela in prinese tudi kaj s saboj. Da Jože nekaj prinese, nekaj nevesta, potem si hiša opomore.“

„Prav imaš“, je rekel stari, vzel pipo iz ust in ogledoval pozorno krepko deklico. Kajti na kmetih se ne govore take besede tjavendan, tam je vse preiščeno, polno pomena. Tudi mati je pogledala dekleta in nasmehnila se zadovoljno: „Ne bo tako slabo ne pri nas, in če bo nevesta delavna in prinesla kaj...“

„Take da nima nič, vam pa ni treba jemati“, je dejala dekla in vstala. „Kedar pišete Jožetu, recite, da ga pozdravljam. Lahko noč.“ Odšla je. — Preden sta mogla pregovoriti stara dva kaj o tem, je prihitela Luca, spremljana od Vinka.

Prinesla je materi kos pečenega štruklja.

„Vidiš“, je rekla mati, „take štruklje bodeš spekla, ko bodeš pri Vinkotu za kuharico, saj jo bodeš vzel Vinko, kaj?“

„Seveda“, je pritrdil fant veselo. Luca se je smejala: „Vam štruklje, očetu tobak, ste zadovoljni, oče?“

Pa mož je molčal nevoljno, on ni maral slišati, da odide Luca, ker jo je ljubil, odkar jo je našel burnega zimskega dne, jokajočo pred svojo hišo. Ura je bila devet. Vinko je odšel, Hrvatini so šli molit po lepi stari navadi rožni venec. (DALJE.)

MARIJAN:

VDANA PROŠNJA.

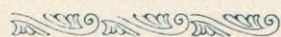
Trate so zahrepenele —
 Bog poslal jim zlatih juter,
 logi so zahrepeneli —
 Bog poslal jim dni je solnčnih.

Zlata jutra so vzbudila
 tratam pisanega cvetja,
 solnčni dnevi so vzbudili
 logom sladkodivnih pesmi.

Vse živi... V objemih bratskih
 mlado cvetje se poljublja,
 o ljubezni lahna pesem
 iz logov čez plan glasi se...

Ah, srce, le ti si mrzlo
 kakor snežec, beli snežec,
 ah, srce, le ti si mrtvo
 kakor kamen, mrzli kamen.

Vir ljubezni vseobsežne,
 Bog moj, pošlji vroč mi žarek,
 da si ž njim srce zanetim,
 in potem gori naj — Tebi.

ZVONIMIR:

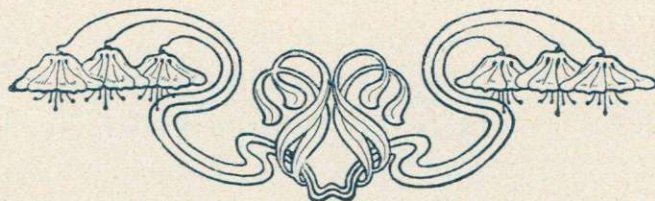
V DALJINI...

Oblačice, te moje misli,
 na jug cvetoči plavajo...
 Oj, tam v daljini nedogledni
 krilate ptičke spavajo.

Na lotosu, kraljevi palmi
 zgradile so svoj mali stan,
 in v rajski sreči, svetem miru
 prepevajo si dannadan.

A k njim kot iz dežele tuje
 priplove hrepenenje v vas —
 in mir je proč in zlata sreča,
 in pesmi je umolknil glas.

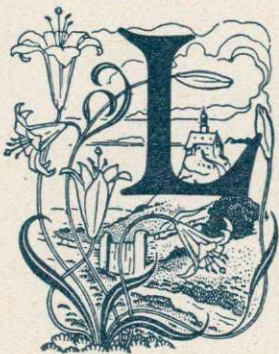
Nazaj, nazaj... na dom jih sili
 nevidna in neznana moč...
 Oj, sladki mir in zlata sreča
 in pesmi glas — ah, vse je proč!

GABRIEL MAJCEN:

JANEŽIČEVA SLOVNICA.

K PETDESETLETNICI „SLOVENSKE SLOVNICE“ ANTONA JANEŽIČA.¹⁾

Lanska petdesetletnica „Slovenske slovnice“ Antona Janežiča, ki je, kakor vemo, izšla prvič l. 1854., je ugodna prilika, da si nekoliko natančneje predočimo pomen te za razvoj naše književnosti velevažne knjige.

Da pomen te knjige prav spoznamo, ni dovolj, da pokažemo samo njen vpliv na razvoj našega jezika, ampak treba je tudi preiskati razmere, v katere je knjiga stopila.

Janežičeva „Slovenska slovnica“ je prva knjiga, ki je, ko je prišel čas, da se naš narod začne posluževati skupnega književnega jezika, podobo tega jezika pokazala v sistemu. Bila je tudi prva slovnica tega književnega jezika za slovensko šolsko mladino.

Glede književnega jezika razločujemo pri kulturnih narodih dve dobi: prvo, v kateri piše vsakdo v svojem narečju ali razrečju, in drugo, ko v pismu vsi rabijo isti idiom, naj govori pisec katerokoli narečje. Prva doba se končuje tedaj, ko se narod začne zavedati svoje celokupnosti in vzajemnosti in ga prešine ideja skupne enotne prosvete, kajti tedaj čuti potrebo po enem, za ves narod skupnem občilu.

Kateri idiom pa se povzdigne v skupni književni jezik, je odvisno od mnogih činiteljev. Tako so n. pr. Španci v 12. stoletju kot književni jezik sprejeli kastilsko narečje, Lahi v 14. stoletju toskansko, Francozi v 16. stoletju ono narečje, ki se govori okoli Orleansa in Toursa, Rusi pod Petrom Velikim velikorusko narečje, Srbo-hrvatje začetkom 19. stoletja štokavščino ijevske izreke,

Slovaki koncem prve polovice 19. stoletja trenčinsko narečje, Nemci pa za reformacije oni idiom, ki se ni govoril, ampak le pisal v saški dvorni pisarni.

Slovinci smo pisali v narečjih do srede 19. stoletja, torej dobrih tisoč let. Književni spomeniki te dobe nam kažejo toliko idiomov, kolikor je pri nas narečij.

Sicer so pri nas že večkrat resno poizkušali, da bi za pismo uveljavili eden idiom. Že prva naša kulturonosca, Ciril in Metodij, sta uspešno gladila pot makedonskemu narečju, da bi postalo edini knjižni jezik; a po njuni smrti se je slovenska knjiga morala umekniti nemškemu nasilstvu. Dalje spominjam nastremljenje nekaterih pisateljev 16. stoletja, kakor Bohoriča in Dalmatina, ki sta se poganjala za očiščeno dolenjščino, in Boštjana Krela, ki je propagiral idiom, stoječ med slovenščino in srbohrvaščino. Pozabiti ne smemo marljivega očeta Marka Pohlina, ki se je brezuspešno trudil, da bi ustvaril knjižni jezik. Od Vodnika v začetku 19. stoletja dalje so vedno pogostejši možje, ki si prizadevajo, da bi ustvarili književni idiom. Poleg Vodnika samega, ki se je, kakor sam pravi, „vse svoje življenje trudil, slovenski jezik čeden narediti“, imenujem Metelka; njegova slovnica (1825), v kateri podaje književni jezik, ki stoji deloma na podlagi kranjskih narečij, deloma na podlagi takratnega znanstvenega jezikoslovja, je delo stalne vrednosti. L. 1832. je izšla slovnica Antona Murka, prvi poizkus, skupni knjižni jezik sestaviti iz vseh slovenskih narečij; slovnica dopolnjuje eno leto pozneje izdani obširni popolni slovar. To so bili le poizkusi, a so mnogo pripomogli,

¹⁾ Predavanje, ki ga je „Zgodov. društvo za Spodnji Štajer“ priredilo dne 17. decembra 1904 v „Slovanski čitalnici“ mariborski.

da je potem napočil pravi trenotek, ko je književni jezik laže in hitreje prodr.

In kaj je dovedlo do tega trenotka? Seme narodne svobode, ki se je ob obratku zadnjih stoletij oživilo na kulturnostarem zapadu, ojačilo in razmnožilo, se je moralo vzdigniti in, prodirajoč proti vzhodu, pasti tudi na avstrijska in na naša slovenska tla. Tu je našlo obilo pogojev za krepko rast, in nastopili so oni velepomembni dogodki, ki so najbolj pretresli Evropo l. 1848.

A preden stopimo k zibelki našega književnega jezika, nam je še omeniti važnega dogodka iz njegove predzgodovine: Ilirski pokret, ki je namerjal Srbohrvate in Slovence literarno združiti in sicer po skupnem književnem jeziku. Vemo, da je Gaj v to svrhu izprva propagiral kajkavščino, a jo kmalu zamenil

s plemenitejšo in bolj razširjeno štokavščino ijevske izreke, z najblagoglasnejšim narečjem jugoslovanskim. Nedogledne bi bile posledice tega dejstva, ako bi mu bil konec srečen. Toda žalibog je tista mrzla lokava roka, ki nas Jugoslovanov ni božala še nikdar,

kruto posegla tudi v ta slučaj, in storila, da je nadepolni dan naše zmage na bojnem polju postal smrtni dan za ilirsko idejo. Komaj petnajst let je štela idealna doba ilirizma, najlepša doba v življenju avstrijskih Jugoslovanov. Z ilirsko idejo je padel tudi srbohrvaško-slovenski skupni književni jezik. — Zato pa je tem bolj zatlela ideja slovenska,

ki je našemu narodu podala skupni književni jezik. Zelo so pospešile ta proces „Novice“, ki so je le izhajati l. 1843. V dobi socialnega in političnega preobrata so bile Slovencem edini časopis. Bile pa so tudi razširjene po vsem našem ozemlju, ozirale se navse potrebe našega ljudstva, čitali so jih v vseh slojih in vsled tega jim tudi dopisovali iz vsakega kota naše domovine. Tako so povzročile, da so se idiomi, v katerih se je od vseh vetrov dopiso-

ŽALOSTNA MATI BOŽJA NA KALVARIJI V JERUZALEMU.

valo, čimdalje tembolje približevali. Deloma je to zasluga njihovega urednika daljnoglednega Bleiweisa, ki je po pravilih tedanjih slovnice idiome uniformiral namenoma, deloma pa je ta proces delo dopisovavcev, ki so si čitajoč „Novice“, hoté in nehoté pri-

lastili jezik, sestojč iz vseh narečij. Zelo zanimivo je, v tem oziru proučavati „Novice“ prvih deset let. Reči smemo, da je imel jezik „Novic“ že leta 1850. precej trdno enotno obliko.

Manjkalo mu je samo še dobre jezikoslovne pile. V tem slučaju nam je usoda h konju dala tudi sedlo. L. 1845. se je začelo ono svetovno pomembno in neutrudno delovanje Miklošičevo, po katerem se je tudi mladi idiom „Novic“ dvignil na stopnjo popolnoma izobraženih književnih jezikov. Že prvo leto je Miklošič objavil korenine stare slovenščine, l. 1850. pa staroslovenski slovar, staroslovensko glaso- in tudi oblikoslovje; l. 1852. je pa izšel prvi zvezek njegovega glavnega dela, primerjavne slovnice vseh slovanskih jezikov — glasoslovje.

Dasi še ni bilo besedoskladja in sintakse tega dela, se vendar Janežič ni zbal svojim rojakom podati v obliki slovnice pravec za pisanje skupnega književnega jezika. Lotiti pa se je te naloge mogel le po temeljnih študijah. Janežič ni le predelal vseh pisateljev, proučil vseh slovnice in slovarjev, ampak neutrudno je tudi v narodu nabiral besede, oblike, fraze; opazoval, kako narod sklada stavke, in to po vseh slovenskih pokrajinah. Pravilo mu je bilo: „Piši, kakor govori slovenski narod v svoji celoti.“

Ker je javno spoznal, da mu je treba, preden zastavi pero za slovnico, temeljito poznati besedni zaklad narodovega in novega književnega jezika, si je pred vsem ta zaklad izbral in nam podal kot prvo delo, s katerim je utemeljil književni jezik, nemško-slovenski in slovensko-nemški slovar, ki sta izšla l. 1850. in 1851. Zdaj še-le se je lotil slovnice.

Rekli smo zgoraj, da jo je namenil v prvi vrsti slovenski mladini srednjih šol. Zakaj? Do l. 1848. po srednjih šolah slovenske zemlje niso učili slovenščine. Vladali sta po njih latinščina in nemščina, slovenske besede niti slišati ni bilo. Tuintam se je blag učitelj, ki je znal slovenski, usmilil slovenskih dijakov ter jim dovolil, da v materinščini predavajo kako pesmico, ali celo pregledal kak spis,

ki mu ga je prinesel kazat posebno marljiv učenec. Toda taki možje so bili zelo redki, ker je bil vsak v nevarnosti, da vsled tega pride pri vladi v nemilost. Macun, ki je med 1830. in 1840. letom študiral gimnazijo v Mariboru, trdi, da v šoli vseh šest let nikdar ni slišal ne ene slovenske besede.

No, pa vihar l. 1848. je tudi po šolah kolikor toliko očistil zrak; vlada je morala izjaviti, da tudi na šolskem polju prepusti narodnemu jeziku naravno pravico. S tem je izrekla, da so tudi v šoli vsi avstrijski jeziki enakopravni. V šolah na Slovenskem bi potemtakem učni jezik imel biti slovenski.

Toda kako je vlada to zajamčeno enakopravnost v šolah dejansko izvršila, je druga stvar. Glede srednjih šol na slovenski zemlji je odredila, da se ima slovenščina in sicer slovnica in slovstvo Slovincem predavati kot neobvezen predmet in da se naj zaradi slabih financ ta pouk izroči sposobnim učiteljem brezplačno, ob enem pa pripomnila, da je profesorjem retorike zapovedano, dijake vaditi tudi v slovenskem govorništvu. Seveda naš narod s tako ravnopravnostjo ni bil zadovoljen, a več se ni moglo doseči, nego da je od l. 1850. slovenščina bila obvezen predmet.

Za ta pouk je bilo treba knjig. Najprej slovnice, potem pa knjige, ki razkazuje slovstvo. Na razpolago je bila tedaj edina, jedva 44 listov obsegajoča gramatika Muršičeva, ki je izšla l. 1847. Bila je vsaj pisana v slovenskem jeziku, če že po obsegu ni zadoščala. L. 1849. je Blaž Potočnik, naprošen od rodoljubne strani, naj spiše latinskim šolam primerno knjigo, izdal 199 strani obsegajočo slovnico, a bila je pisana v nemškem jeziku; vsled tega je učni jezik pri pouku v slovenščini postal nemški. Da to odpravi, spiše v naglici Malavašič slovnico v slovenskem jeziku; a ker je bila zelo pomanjkljiva, je niso sprejeli v šole.

Zato se loti Janežič naloge, da sestavi srednješolski mladini primerno slovnico, in že 27. aprila leta 1853. piše Metelku: „Ker nimamo prav primerne, v slovenskem jeziku spisane slovnice, sem jo po vzgledu Vaše

izvrstne gramatike sestavil. Poslal sem jo že doktorju Miklošiču, da mi jo pregleda, in tudi Vas bi prosil, da bi mi enako storili.“ Izšla je drugo leto. Tako je prišlo, da je bila spisana prva slovnica našega skupnega književnega jezika za srednje šole.

S prej imenovanim slovarjem in s to slovnico je torej Anton Janežič našemu narodu podal skupni književni jezik: v slovarju besedni zaklad, v slovnici pa sistem jezika z ozirom na vse njegove strani: na glasovno in oblikoslovje, kakor na besedotvorbo in sintakso.

Kdo pa je bil Janežič, ki je izvršil ta velepomembni čin našega kulturnega življenja? Mladenič, jedva 23 let star, po stanu gimnazijski pomožni učitelj brez izpitov in brez plače. Rojen 19. decembra 1828 v Lešah, vasi župnije Sv. Jakoba v Rožni dolini, torej one odlične župnije, ki nam je dala že več narodnih prvoboriteljev in ki še danes v narodnem boju ni opešala, in vzgojen po vrli materi Slovenki, je že kot gimnazijec v Celovcu marljivo prebiral „Novice“ ter sledil zgledu blagega slovenskega Ahaclja in velikega rodoljuba Matija Majerja, takratnega kaplana celovškega. Ko je vlada iskala ljudi, ki bi slovenščino učili zastonj, se je oglasil med prvimi, dasi še ne celo 19 let star, po dovršenem liceju l. 1848. za ta posel. Najvišji ideal njegove mlade duše je bilo učiteljsko mesto za slovenščino na gimnaziji glavnega mesta domače dežele. Toda vlada je nastavila nekega Nemca, ki je slovenski le za silo lomil in ki se mu o pravilih našega jezika nikdar niti sanjalo ni. Vsled tega je ta mož sam kmalu uvidel, da stori najbolje, ako se umakne. In zdaj — bilo je še v letu 1848. — se je našemu Janežiču izpolnila najgorkejša želja, ki jo je gojil kot mladenič v rodoljubnem srcu: vlada ga je nastavila za brezplačnega pomožnega učitelja slovenščine na gimnaziji celovški.

Službo je torej imel, a plače ne, toda kaj je vprašal mladi Janežič po denarju, da je le smel učiti slovenščino! Sicer mu je par grošev vrgla slovenska gramatika za Nemce, ki jo je bil še to leto spisal in izdal. Glavna skrb mu je bil napredek njegovih učencev.

Ti pa so se res z nepopisno marljivostjo in navdušenostjo vadili v materinščini. Da jim je veselje povečal, jim je osnoval dva lista: učencem spodnjih razredov „Daničico“, dijakom višjih razredov pa „Slavijo“. Oba lista so seveda le pisali, a ju izdajali redno. A mladim narodnjakom Janežič ni mogel podati nikdar dovolj berila. Ker s svojo knjižnico ni izhajal, je poprosil slovenske rodoljube, naj mu pošljejo za njegove čitatelje primernih knjig. Ustregli so mu rade volje: dobil je več sto knjig. Okoli te knjižnice pa je skrbni učitelj organizoval dijake v „Bralno društvo“, da je bila korist, ki jo morejo dati knjige, zajamčena tudi za prihodnost. Tako je bil Janežič slovenskim dijakom pravi duševni oče.

Od l. 1850. pa so se mu tudi dohodki izboljšali tako, da se je že smatral za imovitega, ker zase ni potreboval skromni mož skoro nič. Poverili so mu namreč prestavo deželnega zakonika; tudi za slovar je dobil nekaj.

V tem času se je pa nekaj zgodilo, kar je Janežiča hudo zbolelo. Z zadnjim junijem 1850 je prvi leposlovni slovenski list, Drobničeva „Bčela“, po jedva polletnem izhajanju radi pomanjkanja naročnikov opešal. Tega Janežič ni mogel prebiti in kar čez en teden spusti on sam novo „Bčelo“ v dežel, in res je tej bilo usojeno daljše življenje. L. 1851. je vlada poleg drugih realk ustanovila realko tudi v Celovcu in Janežič sklene, ker se je nadejal, da na tem zavodu sčasoma postane definitiven, pripraviti se za realčnega učitelja. Zato gre kar spomladi na Dunaj, da tam študira na univerzi. A domovinske skrbi so ga čez štiri mesece privedle zopet domov, upajočega, da poleg literarnih opravkov zmore študije za izpit. Leta 1851. se z vso vnemo loti nabiranja narodnega blaga in tudi po vsej slovenski domovini razglasi poziv k temu velevažnemu delu. Že prihodnje leto je mogel začeti izdajati to blago, ki ga je prinašalo „Cvetje slovenskega naroda“.

Zdaj pa si nekoliko pogledjmo knjigo, katere petdesetletnico danes tukaj obhajamo! Knjiga obsega 182 strani in na teh slovnico, pregled slovenskega slovstva ter cirilsko in glagoliško abecedo s staroslovenskim berilom. Slovnica sama ima 113 strani in bi po obsegu kakor po vsebini danes sodila za spodnje štiri razrede srednjih šol. Uvod uči glasoslovje, naglas in pravopis. Prvo poglavje obravnava na 84 straneh, torej na približno $\frac{8}{10}$ vse slovnice, oblikoslovje in besedotvorbo, a tako, da se pri imenih najprej kratko razkaže, kako so besede nastale, potem šele, kako se izpreminjajo. To je Janežič posnel po slovnici Dejakovi: Glagol je približno tako obdelan, kakor v poznejših izdajah; toda prvo vrsto je razdelil le v šest razredov, tretje in pete pa še sploh ne. Glagol zavzema malone polovico vsega prvega poglavja. Sintaksa, ki jo prinaša drugo poglavje, obsega le 18 strani. Glavni del slovnice sta torej besedotvorba in oblikoslovje, dočim se glasoslovje in sintaksa obravnavata kratko.

Zakaj tako? Da Janežič v glasoslovju podaja le elemente, to je gotovo storil z ozirom na učence; kajti glasoslovje je najtežji oddelek za one, ki še niso spoznali, kako se jezik v času izpreminja. Ravno ta oddelek bi bil Janežič najlaglje postavil na višjo stopnjo, ker je imel v rokah dvojno glasoslovje Miklošičevo; da tega ni storil, nam ga kaže kot modrega učitelja. Besedotvorba je laglja, z ozirom na izražanje misli, torej na praktične potrebe, pa mnogo važnejša od glasoslovja. Zato ji je Janežič dal tudi več prostora. Vrhu tega je iz slovnice Metelkove zajel lahko dovolj snovi. Primerjavno jezikoslovje, ki se je jelo razvijati v prvi polovici 19. stoletja, je poleg glasoslovja tudi oblikoslovje porinilo v ospredje, zato pa zapostavilo sintakso. In prav v tej dobi se je oživilo slovansko jezikoslovje. Vsled tega se tudi omenjeni nedostatki zrcalijo v slovnica naših prvih jezikoslovcev, n. pr. Dobrowskega; njegova sintaksa v češki gramatiki zavzema jedva sedmi del cele knjige. Kakor Dobrowsky, tako pa Metelko, kakor Metelko, tako Janežič. Sicer pa še do današnjega dne

Slovenci nismo odnehali, v glaso- in oblikoslovju sintaksi na škodo pretiravati, dasi je, odkar je Miklošič izdal sintakso, že 30 let in dasi ta sintaksa prekaša vse, kar se je bilo o sintaksi ne samo v slovanskem, ampak v jezikoslovju sploh napisalo. Ali naj torej Janežiču kaj očitamo? Terminologija slovnice je posneta po Vodnikovi, ki jo je pa Janežič močno prerešetal in opilil. V posebno zaslugo so knjigi obilni primeri, ki so vsi vzeti iz jezika narodovega.

S slovnico je, kakor sem dejal že prej, Janežič združil kratek pregled slovenskega slovstva; s tem je ustregel vsaj eni strani slovstvenega pouka.

Cirilsko in glagolsko abecedo pa je pridedal, ker je, kakor sam pravi, naša slovenščina naravna hči stare slovenščine in ker se današnje dni po vsej pravici zahteva, da se vsak izobražen Slovan nekoliko seznanj tudi z drugimi slovanskimi narečji.

Vpliv Janežičeve slovnice je bil velikanski; deloma, ker so učenci po njej hrepeneli, deloma, ker je bila dobra. Seveda ne smemo pokreta, ki se je v naslednjem desetletju pojavil na leposlovnem polju slovenskem, pripisovati edinole tej knjigi. Ali uvedli so jo v vse srednje šole in vsled tega je postala učiteljica slovenskega jezika vsemu više izobraženemu naraščaju, to je tistemu delu našega naroda, iz katerega izhaja slovstvo. Da je v naslednji dobi število slovenskih pisateljev nenavadno poskočilo, in da se je književni jezik in sicer konverzacijski kakor znanstveni jel izredno naglo razvijati, — za to ima glavno zaslugo Janežičeva slovnica.

Vendar se Janežič s svojim delom ni zadovoljil. Dobro vedoč, kolikega pomena je slovnica skupnega književnega jezika za zavest narodne skupnosti in za razvoj literature, je podvojil svoje jezikovne študije. Preiskoval je narečja še natančneje ter se v staro slovenščino spustil še globlje. Prav mu je tudi prišel l. 1856. izdani drugi del Miklošičeve primerjavne slovnice —: oblikoslovje. Temeljito pripravljen se je svoje knjige l. 1862. lotil iznova, jo preobrazil popolnoma ter v novi obliki izdal že čez leto.

Knjiga obsega samo slovnico; pregled slovstva in staroslovensko berilo je premeštil v čitanke. Ali kaj naj rečemo o tej slovnici? Že obseg ji je 2 $\frac{1}{2}$ krat tolik kakor v prvi izdaji; z ozirom na kakovost vsebine pa se pozna knjigi na prvi pogled, da stoji na dokaj višji stopinji jezikovnega znanstva. Književni jezik se v njej strogo znanstveno gradi na živa narečja, na starejše spise in na staro slovenščino. Kdor je knjigo proučil, je v slovenskem jeziku dobro izobražen. Torej nudi tudi gimnazijcem gori do mature dovolj učiva. Vsaka stran jezika ima v njej svoje posebno poglavje: glasoslovje, oblikoslovje, besedoslovje in skladnja, ki po obsegu predstavljajo harmonijo v celoti. V to svrhu je Janežič moral glasoslovje, besedoslovje in skladnjo precej razširiti. O zadnji bi celo smeli reči, da je popolnoma nova; saj zavzema 107 strani, to je skoro polovico cele knjige, dočim je v prvi izdaji jedva obsegala 18 strani, to je šestino. Da je Janežič skladnji dal toliko prostora, je storil prav; saj ravno ona daje zlogu specifični, narodni značaj. Dočim mu je za prva tri poglavja bilo na razpolago dovolj virov, je sintakso moral večji del ustvariti sam. Z ozirom na znanstveno metodo sta v tisti dobi veljali za tipa metodi Dobrowskega in Beckerja. Prvi v sintaksi o stavkih sploh ne govori, ampak le razkazuje, kako se besede oziroma členi stavka ravnaajo drug za drugim in sicer v spolu, številu, sklonu in osebi, kdaj se rabi beseda ali oblika, kako se rabijo skloni in kaj pomenijo, in končno, kako se besede razpostavljajo po stavkih. Drugi pa zopet stavi vso gramatiko na stavek. Janežič je obe metodi združil in sicer tako, da je princip Dobrowskega vtelesil principu Beckerjevemu. Tvarino pa je deloma vzel iz Metelka, deloma so mu jo nudile lastne študije. Tako je ustvaril sintakso, ki je v vsakem oziru odgovarjala najstrožjim zahtevam; seveda pač le tako dolgo, dokler ni izšla velika sintaksa Miklošičeva, ki je pa ni več doživel. Sicer pa je sintaksa slovnice Janežičeve v izdajah, ki jih ni več priredil sam, v bistvu ostala nedotaknjena do današ-

njega dne. Terminologija slovnice je izpopolnjena podrobno, v jezikovnem oziru je dovršena. Sestavljati so mu jo pomagali: Macun, Šolar, Horvat, Mandelc, Valjavec in Žepič. Kar se končno tiče učne metode, moram reči, da tudi v tem oziru druga izdaja slovnice stoji na višku. Svojo sodbo o knjigi sploh končujem z besedami, ki jih je zapisal bistroumen kritik: „Beseda za besedo, stavek za stavkom, zlog za zlogom, vse je premišljeno, vse opiljeno, vse jedrnato; če ne bi imeli ničesar drugega od Janežiča, že slovnica bi mu bila častna spomenica.“ V tej sodbi je tudi zapopadena ocena poznejših dveh od Janežiča še oskrbljenih izdaj, ki sta v bistvu enaki drugi, in le z ozirom na snov malo skrčeni.

Danes imamo slovnico Janežičevo že v osmi izdaji; poleg nje ni bilo in ni knjige, ki bi jo bila mogla potisniti v stran. Pol stoletja že je absolutna voditeljica v jeziku in mati našim pisateljem vseh strok. Pozabiti pa tudi ne smemo, da so se vse manjše slovnice rodile iz nje in da torej njen vpliv sega doli do elementarne stopnje pouka v materinščini! Pomen te knjige je potemtakem neprecenljiv.

* * *

Da dobimo o utemeljitelju svojega književnega jezika kolikor toliko popolno sliko, mi je k življenjepisni črtici, v kateri sem prišel do leta 1853., še nekaj dostaviti. Začetkom julija t. l. je „Bčela“ radi pomanjkanja naročnikov morala prenehati. Zato pa se je še isto jesen posrečilo drugo, mnogo večje podjetje, kateremu je že par let sem v narodu pripravljaj tla. To je „Družba svetega Mohorja“, ki je namreč bila potrjena jeseni 1853. Utemeljitelji so ji bili Slomšek, Janežič in Einspieler. Naš Janežič pa ji je še od njenega začetka do svoje smrti velevažno a tudi velenaporno službo tajnika in urednika opravljal popolnoma zastonj. Tudi je njegova zasluga, da je družba, ko je jela hirati, se prestavila na cerkveno podlago in se tako rešila pogina.

Še jeseni leta 1853. je postal Janežič na realki suplent za slovenščino, nemščino, zemljepisje in zgodovino in kot tak dobil tudi plačo.

Ker po „Bčeli“ ni bilo leposlovnega lista, je z novim letom 1854. jel izdajati „Glasnik slovenskega slovstva“, ki je pa zamrl že po prvem zvezku. Znal se je potolažiti; še isto leto je poslovenil Šmidov „Zgodovinski katicisem“, izdal slovensko „Berilo“ za Nemce in slovensko slovnico za nje. Vrh tega je še to leto naredil izpit iz slovenščine za višje realke; prihodnje leto si je pridobil tako izpričevalo tudi za nemški jezik.

Zagotovivši si kruh, je sklenil, poiskati si družico in se oženiti. Še jeseni leta 1855. je bila poroka; dobil je blago ženo, s katero je živel v prav srečnem zakonu.

Brez literarnega dela Janežič ni mogel biti. Ker sam ni imel lista, da bi ga urejeval, je sodeloval odslej več let jako marljivo pri Einspielerjevem „Šolskem“, pozneje „Domačem prijatelju“. Leta 1858. pa zopet sam ustanovi list, leposlovni poučni časopis „Slovenski glasnik“. Pokazala se je živa potreba po njem, ker so „Novicam“ predali postajali pretesni; imel pa je tudi poroštvo, da mu ne bo manjkalo ne sotrudnikov ne naročnikov. Prvi srednješolski učenci slovenščine so dozoreli v pisateljje in pokazali so se tudi prvi sadovi skupnega književnega jezika. „Slovenski glasnik“ je torej imel dobro podlago, zato pa je tudi v rokah Janežičevih reševal svojo nalogo tako izborna, da je v književnosti zbudil novo dobo. Zraven „Glasnika“ je Janežič izdajal že druga leposlovna dela, tako l. 1860. zabavnik „Zarnica“. Leta 1862. je začel izdajati kaj priljubljeno „Cvetje iz domačih in tujih logov“, ki se ga je nabralo 35 zvezkov. L. 1861. je pod naslovom „Cvet slovenske poezije“ dal na svetlo antologijo s kratko poetiko za gimnazije in realke. Iz tega „Cveta“ je sčasoma vzrastle njegov „Cvetnik“, berilo za slovensko mla-

dino v treh delih, ki so izšli 1865., 1867. in 1868. Te „Cvetnike“ so sprejeli v srednje šole, da so jih v nižjih razredih rabili kot čitanke.

A slednjič je opešal tudi Janežič. Že več let je bolehal, a v počitnicah si vsikdar zopet kolikor toliko opomogel. L. 1866. ga je bolehnost še bila prisilila, da je pustil pouk slovenskega jezika na gimnaziju. Jeseni leta 1868. jame bljuvati kri, in ko se je šolsko leto pričelo, ni več mogel med učence. Ležečemu v postelji so moči slabele čimdalje huje in postalo je jasno, da mu ni več pomoči. Ko se je obnovilo šolsko leto 1869/70, je to drago življenje teklo le še po urah. 18. septembra opoldne je v morje večnosti kanil njegov zadnji trenotek. Blaga duša je vzletela v kraj pokoja in plačila, ob mrzlem telesu pa je plakala vdova z dvema otrokoma.

Razvila se je pred nami slika nenavadnega moža. Anton Janežič na narodnem polju ni bil vsakdanji delavec, ampak pravi dušni voditelj. Štiridesetletno življenje njegovo je bilo posvečeno visokemu poklicu od prvega vzdihljaja do zadnjega utripa blagega srca. Prvo polovico svojega življenja se je Anton Janežič pripravljaj za visoki poklic, druga je potekla v službi tega poklica. „Narodu slovenskemu so bile posvečene vse dušne in telesne moči njegove, narodu slovenskemu vse misli, vsak udarec blagega srca; narodu slovenskemu je žrtvoval truda polne dneve in noči, njemu vse svoje premoženje, njemu svoj mir in svoje zdravje.“

Korakajoč mu na čelu ga je navdihoval z gorečim rodoljubjem, s čvrsto samozavestjo, s trdnim upom, ki se opira na delo. Napeljal mu je narečja v strugo skupnega književnega jezika in mu na leposlovnem polju pokazal pot, ki, izogibaje se pogubnih stranskih potov, vodi do prave, v istini osrečevalne prosvete.

FR. S. FINŽGAR:

SREČALA STA SE...

VSAKDANJA POVEST BREZ KONCA.

I.

Razbeljena vratca železne peči je hitro zaprl, da je zaklopotalo. Potem je primeknil stol k peči, sedel in pomolélotrple prste proti peči.

„Lord!“

Velik, krasen prepeličar se je dvignil izpod mize

in naslonil brado na njegovo koleno.

„Lord, ti si priden!“

Pogladil ga je po glavi in ga rahlo vščipnil v veliki uhelj. Lord je pomahljal z repom.

„Lord, v Bosno pojdeva!“

Prepeličar ga je veselo gledal z velikimi rjavimi očmi.

„Lord, tam so volcje!“

Pes je zopet pomigal s pristriženim repom.

„Tudi medvedje so še v Bosni!“

Lord se je pritisnil tesneje njegovega kolena.

Nato je vstal Dominik Skromen in sedel k mizi, ki je stala sredi majhne sobe. Še enkrat je prebral napisane vrstice in si mel roke, potem pa začel pisati oprezno dalje. Pisal je prošnjo, da bi dobil mesto logarskega pristava v Bosni.

Pes je sedel poleg njega in z zvestimi očmi spremljal vsako potezo gospodarjevo.

Dominik je dolgo časa pisal prošnjo. Počasi jo je pisal in vzorno. Ali zeblo ga je v roke, da je še dvakrat prenehal in se šel gret k majhni pečici.

Dokončal je. Pero je odložil, pogledal, če ima dosti čiste prste in nato je obrnil popisano polo ter pazljivo prečital. Nobene pomote ni bilo. Niti točke ni pozabil. Njegovo zamišljeno lice se je razjasnilo in s hitrimi koraki je začel hoditi po sobi.

Zamislil se je v Bosno. Dokaj je bral o njej...

Prestopil je prag svojega novega stanovanja... Dve sobi bo imel. No, ena, ta ostane pač prazna. Kak zabojo postavi vanjo, škorne, umazane čizme, kadar pride iz šume. Ali druga bo lepo prijetno opravljena. Po stenah razobesi roglje srnjakov, par podob si kupi, in čedno opravo mu preskrbi oče in še eno puško najnovejšega sistema za kroglo mu tudi kupi. Vse to je bilo že obljubljeno. In kadar se vrne na večer domov, sede k mizi, ali leže na postelj ter si zapali cigareto in se veselo zagleda za dimom kot človek, ki je na svojem, ki je gospodar v sobi. In tedaj prevdari še enkrat z veseljem, kako je ubil volka, kako spretno zalezal divjega merjasca, ali se morda celo sešel z medvedom. Dà, lepo bo doli v Bosni! In prvega potegne denar, plača hrano, nakupi si tobaka — bosenski je izvrsten in doli je poceni — in ostane mu še dokaj drobiža. In tega bo on gospodar; nihče mu ne oponese, če ga zakvarta, zapije ali ga pošlje v hranilnico. Vseeno. Njegov je. Da, doli bo življenje!...

Dominikovo lice se je zvedrilo, da so se mu ustnice tresle v majhnem smehljaju. Obstal je pri mizi in še enkrat pogledal v prošnjo. Na njej je visela njegova duša; tisoč želj, tisoč nad se je prijelo popisanega popirja, kakor bi naenkrat imel tisoč rok, in bi se vse hkrati dvigale proseče kvišku po službi — po kruhu. Zazdelo se mu je, da že bere odlok, s katerim se imenuje — pristavom, da hiti zlagati stvari v zaboje, da se že pelje skozi Bosno — in se ustavi pri zaželjenem cilju...

Zgenil je prošnjo in poiskal izpričevalo. Ali tedaj se mu je zgodilo, kakor beraču,

ki sanja bogate sanje. Pa zatuli veter, bajta zaškriplje in se potrese, revež se prebudi in zasliši plač otrok, ker jih zebe pod strgano odejo in ker niso sinoči večerjali.

Tako se je zgodilo Dominiku. Ob izpričevalih je ležal šop vrnjenih prošenj, katere je vse pisal z istim slepim upanjem, pa so vse priromale nazaj. Vse s praznimi rokami, v katerih so nosile prej polno upanja. Dominiku so se tresle roke, ko je zbiral listine. Na kup jih je zložil poleg prošnje, dvakrat šel z upognjeno glavo po sobi, potem se pa stisnil v kotiček k peči. Zaželel je na-

ta kapital pošilja raznim tvrdkam ter ga ponuja in prosi: Ljudje božji, nate kapital, velik je in soliden kapital — dam vam ga na posodo za majhne obresti! Vzemite ga! Štirinajst let sem ga zbiral, včasih ponoči, čez polnoč. In da sem ga smel zbirati, se je plačevalo — oče je potrošil tisočake zame. — Bodite torej pametni in vzemite na posodo, za najnižje obresti vam ga dam. Ne boste se kesali. Prav bo za vas in zame bo dobro . . .

Dve leti je ponujal kapital — in nikjer ga niso hoteli. Mrzlo so mu vračali nazaj

NA ULICI V JERUZALEMU.

enkrat, da bi bil tako majčken, kakor najmanjši žužek, da bi se škrlil v špranjo, ki je zevala v podu, in bi nikogar več ne nadlegoval. Še dekli bi ne bil na poti, kadar bi pometala. Tako majčken bi bil rad Dominik. Še bolj se je sključil, da si je z rokama, ker je komolec postavil na kolena, segal do tilnika.

Dominik je preudarjal ljudi. Nekdaj ni mislil, da so ljudje tako čudni. In sedaj jih izpoznava. Dve leti se jih uči — dve dolgi leti piše lepe prošnje, z vzorno pisavo, brez pogreška, prilaga dosti dobra izpričevala in

ponudbe. Dominik je bil pa nesrečen, da je zavidal hlapca Andreja, ki je tako skromen kapital imel že deset let pri očetu na izbornih obrestih.

Dominiku je glava lezla še nižje, da je na tilniku sklenil roke, kakor bi se do tal ponižal in prosil. Vzemite, za božjo voljo, bodite pametni in vzemite; vsaj iz usmiljenja.

Lord je ležal pod mizo. Ni zadremal. Z velikimi rjavimi očmi je gledal gospodarja. In ko je Dominiku klonila glava prav nizko, je Lord vstal in se doteknil njegovega čela z mrzlim smrčkom.

„Greš!“

Dominik mu je požugal s srednjim prstom leve. Imel je navado, da je žugal z levico in s sredincem. Na prstu se je potresel velik, starodaven prstan, v katerem je bil vdolan ahat. Nekoč mu ga je podaril oče.

Lord ni šel. Legel je predenj in ga milo gledal.

„Lord, nič ne bodi hud, saj si priden, moj, samo ti si moj, in jaz tvoj, drugi naju nihče ne mara.“

Dominik je bil izdramljen iz težkih misli. Sedel je k mizi, zamotal izpričevalo in prošnjo in naredil naslov.

„Lord!“

Odšla sta s svežnjem na pošto.

Pred hišnimi vrati je stala Dominikova mama-mačeha.

Prijazno jo je pozdravil in hotel mimo nje.

„Si zopet spal, seveda, naš baronček!“

„Prosim, nisem; pisal sem prošnjo!“

Dominik je pokazal zapečaten sveženj.

Mama se je glasno zasmejala. V smehu je bilo veliko satire, Dominika je zbolelo. Vsak zvok je plusknil v njegovo dušo kakor zaušnica.

„Saj ne bo nič“, se je smejala mama. „Večni kompetent! Kako lepa služba!“

Dominik se je nekoliko ustavil in hotel ugovarjati. Pa ni. Tri luknjice je zabodel s

palico v napol zmrznjeno blato pred hišo, poklical „Lord“ in mirno odšel.

Mama je stala na zimskem solncu pred hišo in gledala za njim.

„Takle je ta človek! Toliko smo potrošili zanj — in sedaj ni nič. Da bi se iznebila tega postopača! Do kruha smo ga spravili — dovolj ima. Meni je skrb samo za moje otroke!“

Simon

Dominik je šel s povešeno glavo proti pošti. Pod pazduho je tiščal sveženj listin in jih pritiskal k sebi. Zadnja nada — v Bosno, si je mislil. Če mi še tu izpodleti — potem — no, potem ...

Mimo pokopališča je prišel. Na desnem vogalu blizu zida je stal edini kamenit spomenik, Dominik se mu je odkril.

„Potem, mama, grem za teboj...“

Z vrbe, ki je rastla koncu pokopališča, so se vsuli kričeči vrabci, kakor bi se ustrašili Dominikove misli.

„Res, mama, saj vidiš, da mi ni živeti.“

Dominiku so se tresle ustnice, kakor bi legal nanje jok.

„Kar naredim — vse je nič. Vse trgovinske knjige sem očetu prepisal in uredil, letne račune sklenil, za tri žage sem napravil načrte — nič, vse nič. Dve leti že nisem imel nove obleke, nikamor ne grem, nič ne

zapravim — in vse — nič. „Baron, lenuh!“ In vidi mama, kako se kopljem do kruha. Vidi, pa noče videti.“

In Dominikovo dobro srce je začutilo, kako neizmerno pogreša tistega srca, ki je trohnelo pod velikim kamenom na pokopališču. Dà, tudi prijazna je bila nova mama z njim, včasih zelo prijazno. Govorila je v družbi o Dominiku lepe besede, ki so donele, kakor ljubezen. Ali njegovo srce je čutilo, da ni niti ena segla do njegovega srčnega ognjišča, da so bile kakor trkanje na lepe zvončke. Zato je bil Dominik nesrečen, tako nesrečen včasih, da je opolnoči tožil Lordu, kako neizmerno je zapuščen na svetu.

Dominik je došel na pošto. Drugi ljudje so se ustavljali pred majhnim okencem, on je pa šel dva koraka dalje in potrkal na vrata.

„Svobodno!“

Markanten, sonoren in nekako odločen glas se je odzval iz urada.

Dominik je pritisnil kljuko in skromno vstopil.

„Motim, gospodična?“

„Ne, nikakor, saj vidite, da nimam strank, kar odložite!“

Dominik je položil havelok na veliko železno škrinjo — blagajno — vzel izpod pazduhe sveženj, da je mogel seči poštarici v roke.

„Kje tičite? Štirinajst dni vas že nisem videla!“

„E!“

Dominik je zamahnil z levico, da se je potresel prevelik prstan na sredincu.

„No — no — no, zopet slabe volje! Sedite!“

Gospodična Mara mu je ponudila sedež. Drugi stol je prijela za naslonjačo, ga nekoliko naprej nagnila in se tako vstopila pred Dominika.

Kadar je tako stala Mara, je bila impozantna ženska. V njeno lice je bilo vtisnjenega — pa ne po naravi in ne po rojstvu, od boja za obstanek, od samostojne službe morebiti — nekaj odločnega, mo-

škega in samozavestnega. In vendar je skozi to kopreno, katero ji je stakalo na lice življenje, sijala mehka, ženska duša, da bi človek stopil k njej in ji odmeknil z lica to krinko ter jo poprosil: bodi dobra, Mara! Vrzi proč kopreno!

Impozantna je bila, kadar je stala tako pred človekom, z resnimi ustnicami, z nekoliko dvignjeno glavo, visoka in vitka, a krepka, da bi udarila z nogo ob tla in oplasila moškega.

„Gospod Dominik, povejte, kaj vam je?“

Dominik je zamahnil krepkeje z levico, prstan na sredincu se je potresel in zdrknil doli do členka.

„Kaj bi se držali sključeno in v dve gubi! Kvišku, Dominik!“

Mara ga je potresla za ramo, z desnico mu segla v bujne kostanjeve lase nad čelom in mu dvignila povešeno glavo.

Dominikove rjave oči so jo pogledale silno hvaležno. Ko je začutil njeno gorko roko na čelu, je v srcu izpoznal, da ima ta roka usmiljenje ž njim. In bilo mu je tako ugodno, da bi se dal lasati s tako usmiljeno roko.

„Dominko, kaj me gledate tako resno?“

Dominiku so se stresle ustnice v grenkem smehu, njegove oči so se skoro orosile.

„Ustrelim se!“

„Kogâ?“

Mara je odstopila za dva koraka, sklenila roke in se pripognila, da jih je pritisnila na kolena — ter srepro gledala trenotek v Dominikove žalostne oči.

„Gospod Dominik!“

Mara se je vzravnala in se je zdela za par centimetrov večja.

„Gospod Dominik!“ — s prstom je pokazala proti vratom — „Še enkrat zinite tako nespametno besedo, pa vam pokažem tja! Ustrelim se, ustrelim se! Tak mladenič, čvrst mož in sposoben, bi se streljal, če naenkrat ne pride do kruha, da bi gazil po njem do kolen! Streljal bi se, če mu kdo reče trdo in neprijazno besedo! Ste vi fant? Pomislite, jaz sem ženska. In kaj so naredili z menoj? V vodo so me vrgli, v vodo — razumete,

v veliko in deročo, pa so rekli: Plavaj ali utoni. In plavalo sem, revše; za vejice, za travico sem se lovila in kopala iz valov. Stradala sem, zeblo me je, prezirana sem bila — vse — in vendar se nisem streljala, ampak se prikopala na breg, kjer je gorko in tečnega kruha dovolj, in še više sem šla ter stopila na skalo in na njej stojim sedaj jaz — cesarsko-kraljeva pošta! In imam svoje ognjišče in svoj stanek, da lahko rečem vsakemu: Vun, tam so vrata, tu sem jaz gospodar!“

Dominik je gledal v Maro, ki je kipela v zanosu. Tako močna in mogočna se mu je zdela. Oči je širil, prižgalo se je nekaj za njimi, kakor izgubljena vera vase, tilnik se mu je vzravnal, roke so se mu krčile v pest.

„Tako, Dominko! Pokoncu glavo! Za to neumno besedo, katero ste izgovorili, izpijete par kozarcev za kazen!“

Mara je vzela steklenico in šla po vina...

Dominik se je vračal domov z odločnimi koraki in dvignjeno glavo ...

II.

V Selinju je na dvorišče pred pošto zavozila nerodna poštna kočija. Postiljon Tine je ustavil konja, kolesa so obsedela v blatu, pomešanem s snegom. Počasi — Tinetu se na svetu ni še nikoli mudilo — je zlezal s kozla, vrgel vajeti na konja in stopil do vrat poštne voza, da jih odpre.

Majhen, droben, silno lep čeveljček je pogledal skozi vrata, tako lep, da bi človek ne verjel, da more tičati v njem človeška noga. Take znajo delati samo reklamni umetniki za velike tvornice modne obutali. Čeveljček je pogledal skozi vratca in zagledal pred sabo brezdanjo blatno mleko. Ustrašil se je in se umeknil nazaj. Prepričan je bil, da mu ugasne za večne čase blesteča luč njegovega mladega življenja, če se potopi v to mlako.

„Postiljon! tu ne morem iz voza, lepo vas prosim!“

Drobčken glasek, kakor golčeče senice, je pozval Tineta.

„Ne morete?“

Tinetu so hudomušno strigle redke brke.

„Hi!“

Konja sta iztirala voz iz mlake.

Rahlo in prožno je stopila iz voza Malči in se ozrla.

„Tukaj, postiljon?“

Malči je pokazala na stopnice, ki so vodile do urada. Tine je samo prikimal in razkomataval konja.

Pet stopnic je prehodila Malči ...

„Prosim, še pet helarjev!“

Iz urada se je čulo ostro govorjenje. Malči je obstala in se stisnila k zidu.

„Torej še pet helarjev?“

Raskav, debel glas je to ponavljal.

„Neko pisanje čakam. Slamoreznico sem naročil. Pa bi moj fant jutri šel ponjo. Ko bi se ob petih zjutraj oglasil in pobaral, če je prišlo pisanje!“

„Lepo vas prosim, kaj pa mislite! Zakaj ne rečete rajši o polnoči? Zunaj so napisane uradne ure, sicer me — ni! Razumete! Zahtevam red! Še kaj želite?“

„Ne.“

„Z Bogom!“

Okence je zaropotalo in se zaprlo.

Po stopnicah je prikrevsal godrnjaje velik starikav mož. Govoril je sam s seboj. Malči še pogledal ni, dasi je obdrgnil obnjo umazan rokav. In prav tedaj ga je razumela Malči, da je rekel: Kleta ženska, kako je strupena, zlomek ... Malči je dvignila nogo na šesto stopnico. Težko jo je prestavila, kakor bi se naenkrat bližala divji družbi.

„To naj je moja Mara“, je-premišljala v naglici, ko je počasi in strahoma šla kvišku po umazanih stopnicah. „Ta glas, ta srepi, trdi glas! To ni Mara! To je glas huzarskega kapetana. Nič nežnega, nič njenega. O, Bog, zakaj sem prišla?“

Boječe in rahlo je potrkala, kakor bi zadel ob vrata prstek majhne šolarice.

„Svobodno!“

Zopet tisti sonorni, zapovedujoči glas. Malči skoro ni upala prijeti za kljuko.

„Samo, da se nekoliko ogrejem, potem grem, precej se vrnem s prvo pošto.“

Odprla je počasi vrata.

Mara je energično pisala uradno polo, da je glasno škripalo pero. Še ozrla se ni precej. Z močno potezo je nekaj podčrtala, potem vstala.

„Malči, zlata moja dušica!“

Glas Mare se je dvignil kakor za oktavo in zvenel rahlo, kakor najljubeznivejši molakord.

Malči jo je gledala z začudenimi črnimi očmi, drobne rdeče ustnice so se očarane odprle in beseda ni prišla skozi.

Mara jo je iskreno poljubila, in Malči je bila tako osupnjena, da ji ni mogla vrniti poljuba.

„Malči, sem, sem! Tu ni zate, tu je urad, samo trdi zakon — nič ljubezni!“

Mara jo je prijela za roko, odgrnila težko — bordó-rdečo zaveso na steni in jo vedla v stanovanje.

„Tukaj, ljubše moje, odloži, sedi, pogrej se, zebe te, revica!“

Malči je bila še vedno razmišljena, da je komaj izgovorila nekaj besedi v pozdrav.

„Sedaj naredi, kar ti drago, vsega tega si ti gospodarica — pa me oprostí za nekaj trenutkov, da uredim došlo pošto.“

Mara je izginila skozi zaveso v urad.

Malči se je ozrla po sobi. Vsak košček v sobi, vsaka majhna dekorativna petlja — vse je dihlo nežnost, red in veliko dražest.

„Da, tukaj je moja Mara, tam v oni sobi je ni — tam je druga, meni čisto nova ženska, nekaki moški...“

Malči je sedla in se stisnila k peči. Iz uradne sobe so doneli kratki pretrgani stavki — vsi resni, odločni in suhoparni. Stranke so došle na pošto.

„Torej tako“, je vzdihnila Malči, to čaka mene. Takale sobica pač, ali tam — urad, tak nastop, ti rezki glasovi... Malči se je prijela za glavo. V njenih sencih je kljuvalo. Živci so se ji tresli, da je drhtela zlata za-pestnica na roki. Obšla jo je bridka žalost, pred njo se trgala debela zavesa, skozi jo je morala pogledati in za njo je ležala bodočnost, kakor mrzlo pokopališče, kjer je polno križev.

Torej skozi ta vrata, preko te zaveso moram, moram — do kruha. In ta kruh? V vsaki drobtini križ, na vsakem koscu kruha solza zatajevanja... In še za ta grenek kruh prosjačim pol leta, kakor beračica v veži.

Malči je drhtela, križi na pokopališču bodočnosti so se zgenili, rastle so kvišku, dobili so oblike in postali so kakor pošasti z bičem.

Malči se je stisnila tesneje k peči.

Mara se je vrnila.

„Torej, dušica, sedaj sem tvoja, samo tvoja. Urad je zaprt — in jaz sem svobodna — tako svobodna kakor kralj, še bolj!“

Veseli zvok je vplival na Malči blagodejno. Pokopališče je izginilo — po ljubeznivi sobici je zagorela luč velike svetilke.

„Oh, Mara, ko bi ti vedela, kako sem se te prestrašila!“

„Prestrašila?“

Mara je primeknila stol in se srčkano stisnila k Malči.

Malči ji pove zgodbo s stopnic.

Mara se ji je zasmejala z zvonkim, veselim smehom, kakor bi zvonilo na praznik.

„Malči, dušica majčkena! To je služba, razumeš, služba! To je boj za obstanek! Vojska za kruh! V uradu sem jaz cesarsko-kraljevi poštar — tu pri tebi — srce, samo ljubeče srce. In, Malči, to je pač tudi tvoja usoda!“

„Moja usoda!“

Malči je vzdihnila in naslonila glavo na Marine prsi...

Svetilka je zagorela z visokim plamenom. Na steklu se je napravila črna lisa. Mara je privila svetilko nazaj.

„Malči, ne bodi otožna! Z Bogom urad! Misli si, da si kraljica — glej, to je tvoje kraljestvo! Majhno je — pa tvoje je. Govoriva kaj drugega!“

„Mara, tako sem trudna!“

„Trudna, ubožica! Večerjo ti pripravim, pa ležeš!“

„Ne, večerje ne, prosila bi te čaja!“

„Da, čaja, velevaj, kraljica!“...

Na mizi je šumel samovar. Malčka je govorila s trudnim, drobnim, salonskim gla-

som. Mara jo je pestovala in ji gladila lepe, črne lase. Šepetaje ji je odgovarjala, trikrat jo je poljubila na oči, ki so gledale z nekim strahom, kam bi se oprijele.

„Malčka, čaj je gotov...“

Trudna je šla prijateljici iz naročja in trudna je pila čaj, kakor človek, ki pride z dolge poti izmučen na smrt, je in pije — pa ne ve, kaj dela...

Malčka je legla.

Mara je šla po prstih v urad, prižgala si cigareto in odprla knjigo: Tihi večeri.

Malči je mislila, da takoj zaspi. Sklonile so se ji vejice, ugodno ji je bilo na mehki postelji...

Ali naenkrat je prišlo, kakor poprej. Zavesa se je pretrgala in zopet je gledala na pokopališče polno križev. „Ne, ne maram vas! Nazaj, nazaj v preteklost!“ In prišla je njena mladost.

Poletje. Za zelenimi kostanji visoka hiša. Pod kostanji vse črno ljudi, resnih in prazničnih. In tedaj je zadonelo tako votlo, čez obraz si je spustila dolgo, črno tenčico in je omahnila. Dvignila se je črna krsta, za dehtelo je po kadilu, ljudstvo se je razvrstilo in šlo izpod kostanjev. Ona je šla za rakvijo. Njene oči so bile objokane, solze že izsušene, dve noči je prebedela in prejkala.

Šli so počasi. Vse se je gibalo. Rakev, zemlja pod njenimi nogami, pogrebci — vse se je gibalo in omahovalo. Omahovaje so prišli do široke jame. Pogledala je vanjo. Ni videla do dna. Dvakrat se je nagnila — in še ni dozrla tal. Obstala je. Čutila je, da jo po vseh udih drži strašna železna roka — nič več ni bilo solza, nobenega vzdihla. Udje so drgetali, apatična krčevitost jo je objela...

Nekaj je zabobnelo... Zamrmralo je po vsem pokopališču... Bratova roka jo je prijela — tedaj se je ozrla. Pred njo ni bilo več brezdna — gomila je vzrastla nad njim. Črna množica je izginila, kakor bi jo z rakvijo vred zagreblili...

Hitela je domov.

„Ni res! Sanje so bile, težke in bridke. Ni res, mama ni umrla!“

In vendar je ni bilo doma. Vse prazno, vse je dišalo po cvetju, po svečah in po mrliču... Nikoli več je ni bilo nazaj...

Malči je vzdihnila.

„Mara!“

Poštarica je takoj prihitela po prstih iz urada.

„Kaj ti je, Malčka, ne spančkati!“

„Ti kadiš, Mara?“

„Sem, pa ne več!“

„Le kadi, ali zdi se mi, da se mi je sanjalo o rajnici mami, o pogrebu. Veš, duh od cigarete, pa sem mislila na kadilo, na sveče!“

„Zaspi, srček!“

Mara je odšla zopet tiho v urad in čitala in kadila dalje.

Malči se je obrnila v steno. Oči so zrle v temo. Spomin na mamino je vstal še enkrat velik in grenek, na belo blazino je pripolzela solza.

Zaprla je oči, šepetala je molitvico za mamino...

In zopet se je razgrnila pred njo preteklost — tako sijajna in lepa, v rožah in ptičjem petju. In tedaj je prišel nekdo s predrzno roko in segel po bujnem cvetu, utrgal ga je, za klobuk ga je dejal, zavriskal in odšel. Šel je po travniku — po cvetlicah je hodil, in ona je gledala za njim s solznimi očmi. In tedaj je zagledal drug cvet, snel je klobuk, vrgel prejšnji proč, utrgal oni drugi in šel in se ni več vrnil...

Malči je pa obslonela za oknom — objokana in obupana. In prišli so dnevi, ko se je reklo celo: Tudi odtod moraš, tudi skozi okno ne smeš več gledati po cvetni poljani. — In šla je, v roke je segla bratom in sestram, pa so se razkropili križem sveta, brez doma, brez sreče, brez matere...

„Mara!“

Zopet je prihitela iz urada po prstih.

„Še nisi zaspala?“

Malika je sedla na postelj.

„Daj mi vode!“

Njeni beli prsti so drhteli. Na suhih ustnicah je trepetala dolga želja po izgubljenih dnevih. Oko je bilo otožno, solze si niso upale na dan. Kapale so v dušo...

Prijela je kupico in pila z žejnimi požirki. Kapljica se je razlila na njeno belo obleko.

„Ah, Mara! Poglej, polila sem! Če se prehladim! Zebe me, na prsih čutim mrzlo kapljo!“

„Srček, ne prehladiš se ne! Veruj mi, da se ne prehladiš! Lêzi in spančkaj!“

Mara je sedla k njej. Malči se je pa dvignila, oklenila ji bele roke krog vratu in pričela ihteti . . . (DALJE.)

ZVONIMIR:

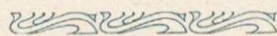
TOPLIH DIHOV . . .

Toplih dihov, toplih sapic
duša si želi,
da vzbudi se iz turobne
zimske žalosti . . .

Sem čez morje lahno diha
pomladanji dih,
v barčico so sedli fantje
srčec žalostnih.

Barčica čez morje plava,
jadra se blesté,
fantje sem se čez valove
radostni smeje . . .

Tudi jaz bom v barko stopil,
jadral čez morjé,
da iz mračne zimske tuge
se vzbudi srcé . . .

ZVONIMIR:

SREČA.

Zašumeli temni lesi
pesem so veselo,
o pomladi in o sreči
vse je zašumelo.

Stal sem na parobku gozda
in sem prisluškal,
tamkaj v lesih nekdo tiho
je po temi taval.

Kdo je hodil tako plaho,
kakor bi se skrival?
Sreča moja, o kateri
tolikrat sem snival?

Sreča moja po temini
gozdni je hodila,
duša v temi je življenja
žalostna blodila . . .

ROMAN ROMANOV:

BAJTA.

ČRTICA.

I.

osta je bila velika in lepo senčnata. Temno-zelene smreke so rastle v njej in bori in hrasti. Tudi breze so bile tam — nedolžno - bele in nežne. Pozimi ni bilo tam nikakršnega življenja. Sneg je ležal povsod — po vejah, po tleh in tuintam je visel na golem hrastu popolnoma suh in pomečkan list. Smreke in bori so bili zeleni, ali smrt se je poznala. Kakor ciprese na grobovih, če jih pogledamo iz bližnje daljave — in nas objame žalostna misel. Ves dan je bil popoln mir, samo redkokedaj je počila trhla veja in je padla brezglasno na zemljo. V sneg se je zapičila pogostokrat in siva ženica jo je tam pobrala. Prišla je zavita v obnošeno ruto; iz davnih časov jo je mogoče imela in lahko je, da od poročnih dni. Še so se poznali na njej rdeči tulipani, na vogalu v kotu so se videli, ali bili so veli in mrtve barve... Siva ženica je prišla, slaba in sključena in je pobrala tisto vejo zapičeno v sneg. Roke so se ji tresle in je šla dalje s počasnimi in trudnimi koraki. To se je dogodilo popoldne in proti večeru potem se je zbudilo tuintam življenje. Bilo je poldivje in romantično in popotnika je bilo strah. Zdrznil se je in se je stresel in pohitel proti vasi. Zakaj od tam se je že videl zvonik, lep in prijazen in vabljev. Visok je bil in bel in se je dvigal do oblakov. A v hosti se je budilo življenje. Na najvišji smreki je zaskovikala sova z odurnim in mrtvaškim glasom in nekje v daljavi se je oglasil čuk. Zazvenelo je po ozračju in je umrlo rezko in surovo. Potem je zalajala lisica, dvakrat, trikrat je zalajala in je odbežala v goščavo. Čutila je menda volkove, ki so bili v bližini in jim je nagajala. Malo više

na holmu so bili, gledali so okoli z lačnimi očmi in so se oglašali divje in tuleče. . .

V tistih časih je bila bajta pod hosto nova. S slamo je bila krita, ki je bila še tedaj nova in svetlorumena. Okna so bila majhna in močne lesene deske so se videle od zunanje strani. Ali notri je bilo prijazno. Lončena peč je bila notri, siva mačka je sedela na njej in se je umivala z belimi tačicami. Ob tistem času, ko je bila zunaj zima in led in sneg, je bilo v bajti popolnoma sladko in domače. Vaški godec je sedel pri mizi in je igral na citre zaljubljeno pesem. Bog mu odpusti, ker je bil star in siv, ali mehko mu je bilo pri srcu in je igral!

Goreči ogenj iz plamena
v mojem srcu gori,
nobeden drug ga ne pogási
kakor tvoje črne oči . . .

Bog mu odpusti! . . . Mogoče se je spominjal svojih mladih dni, ko je nosil zelen telovnik z velikimi in svetlimi gumbi in je imel na glavi klobuk okrašen s poljskimi rožami. S fanti je šel visoko gori na holm in je zapel z lepim in veselim glasom. Slišalo se je daleč, ker je bila tedaj pomlad, ki ljubi pesem in jo radostna nese čez večerno daljavo.

To je bilo v davnosti, a godec Ivo je bil ob tej priliki siv in star. Na citre je igral in jih je del pod dolgi plašč in je zavil proti vasi, kadar so mu veleli.

„Pridi, Ive!“ . . . so mu rekli in je prišel. Igral je in včasih se je nasmehnil. Kadar je padla desetica na strune, se je nasmehnil in jo je ob koncu spravil. Ali kesneje se je zamislil. Še toliko in toliko je treba, da me pokopljejo lepo in pošteno, zakaj smrt je bliže in bliže. Matija mi napravi krsto in jo pobarva s črno barvo in prilepi nanjo križ od zlatega papirja. Tudi po dva angela na

vsako stran z zlatimi perotmi in velikimi lasmi... Tako je računal godec in je bil zamišljen.

„Igraj, Ive!“... so rekli in se je predramil in je igral. Ali med tem je mislil polno in težko. Star sem že in bom umrl mogoče nagloma in naenkrat. Nihče ne bo vedel za to, ne kdaj, ne kako, ne bo nihče vedel in vprašali bodo mimogrede: „Kje je Ive?“... Tako bodo vprašali in bo spet vse tiho. „Ali ste ga videli?“... bodo vprašali in potem bodo pričeli sklepati: „Mogoče je umrl. Siv je bil in star in je umrl.“ bodo rekli in pojdejo gledat. — Ali našlime bodo mrzlega in mrtvega in se bodo začudili: „Glejte, umrl je!“ .. Nič drugega ne bo, samó začudili se bodo, pokopali me bodo in pozabili... .

„Kaj misliš na smrt, Ive?“... ga je prašal krčmar in se je zasmel. „Tvoja slabost“ — je dostavil, a Ive je molčal. Igral je mirno naprej in pozno se je odpravil domov. Ali strah ga ni bilo nikdar. Na visoki smreki je skovikala sova in v daljavi se je oglašal čuk. Nekje v dolini se je slišal jazbec in tuintam je zatulil gladen volk. Ali Iva ni bilo strah. Ogrnjen je bil v svoj veliki plašč in citre je imel pod njim in je šel proti bajti.

Oj, kako jo je rad imel in kako je rad prebival v njej. Redko mu je bilo žalostno.

„Sam sem...“ je vzdihnil včasih in se je potopil v neprijetne misli. „Sam sem in naposled bo treba umreti v zapuščenosti in samoti...“

Tak je bil včasih ob večerih, ko je posijala slučajno luna čez majhna okna in je trepetala mesečina na sobnih tleh. In tudi daleč nazaj se je spomnil ob taki priliki in na ta način je bil ves mehek čuteč.

Spomnil se je, da je postavil bajto, ko je bil star trideset let. Na nekoga je mislil in nase in jo je postavil s srčnim veseljem. Ali naposled je moral vanjo popolnoma sam in je potem živel mirno in sam zase.

„Ej, zakaj ni tako...“ je včasih na glas spregovoril sredi svojih misli in početkoma mu je bilo žalostno.

„Lehko bi bilo... oh...“ Ive je vzdihnil in se je naslonil na mizo.

Ali čas beži tako naglo in prinaša na tihem pozabljivost. Tudi zanj jo je prinesel večinoma. Na marsikaj je bil pozabil in prava in srčna žalost je bila šla od njega bogvekam. Samó še včasih se je domislil prijazno in mirno — in naposled je prišlo, da mu je postal ta spomin silno drag. Vsa glavna stran njegove mladosti je bila v njem obsežena in zato ga je ljubil.

„Ko sem zgradil bajto...“ je pričel in se je potopil v tisti lepi in daljni spomin. Siv je bil že tedaj in star in samo še minulost je imela zanj malo pravega življenja. Tam daleč, daleč za sedanjostjo je bilo in samo spomini so vedeli zanje.

„Ko sem zgradil bajto za nekoga in zase...“ Ive se je nasmehnil v lepem spominu in je zaigral davno pesem:

Goreči ogenj iz plamena
v mojem srcu gori,
nobeden drug ga ne pogási,
kakor tvoje črne oči...

Bog mu odpusti!... Siv je bil in star, a se je spomnil na davno lepoto svoje mladosti; prsti so zatrepotali in so zaigrali...

To se je godilo v bajti tistikrat, ob mraku se je godilo, ko je prihajal večer. Potem je pogostokrat vstal Ive in je šel vun. Pred hišo je sedel, če je bila pomlad in je gledal po dolini. Gledal je solnce, ki je bilo zašlo in se je samó še majhno rdečilo na nebu od večerne zarje.

Samó še toliko življenja je v meni, je pomislil in ni bil žalosten. Vse sem si napravil, je dejal sam pri sebi, za krsto imam in za pogreb: krsta bo črno pobarvana, na sredi križ od zlatega papirja in ob straneh po dva angela z zlatimi perotmi in velikimi lasmi... In zvonovi bodo lahko peli v tistem belem in lepem zvoniku, ki kipi visoko do oblakov. Peli bodo in se bo slišalo daleč naokoli in vsi ljudje jih bodo umeli.

„Glejte, Ive je umrl...“ bodo rekli in se bodo spominjali.

„Glejte, kako je lepo na njegovem pogrebu!“... bodo dejali in pojdejo za krsto na pokopališče.

ŠTUDIJA.

M. GASPARI.

Ive je mnogo o tem mislil in se je na-
posled izpolnilo. Slab je bil že in star in
je tisto zimo umrl. Nihče ni vedel natančno,
kdaj, ali ponoči je bilo. Čez noč je šla tam
mimo smrt, potrkala je in se oglasila in ga
je odpeljala s seboj . . .

In tisto zimo je bila bajta zaprta in po-
polnoma zapuščena. Na mizi so ležale še
citre in prah je bil po njih in strune so bile
rjave in razglašene. Popolnoma samotno je
bilo v bajti, zaprašeno pohištvo je stalo tu-
intam in nobenega živega bitja ni bilo nikjer.
Ob večerih in nočeh so sedale sove na streho
in so na glas skovikale in čuki so prileteli
in so se oglašali plašno in odurno.

II.

Ali še predno je Ive umrl, se je napravil
na neko pot. Spomnil se je in je nanagloma
sklenil in je šel. Mrak se je bil tedaj storil
in baš so se bile pokazale prve zvezde na
daljni večerni strani. Tihe in drobne so go-
rele v daljavi in so trepetale kakor bi hre-
penele bogvekam. Ive je pogledal na tisto
stran in mu je bilo mehko pri srcu.

„Zdaj grem“, je rekel „in bom povedal!“ . . .

Stopil je v hišo na drugem koncu vasi
in se je ustavil v veži in je vprašal: „Ali je
doma vdova Mara?“ . . .

Stara ženska je sedela v kotu in je od-
govorila. Popolnoma temno je bilo in Ive
je tipal z rokami okoli sebe, ko je šel proti
črnim in zamazanim durim, za katerimi je
stanovala vdova Mara.

Stara je že bila in siva. Njen mož je bil
navaden delavec; trdil se je vse svoje živ-
ljenje in je v trudu umrl. Mara je imela
hčerko in po moževi smrti ji je bilo hudo.
Sama žalost in trpljenje in težko življenje
je bil začetek in konec vseh tistih dni. Nič
ni imela svojega in stanovala je pri tujih
ljudeh.

„Dober dan, Mara!“ — je izpregovoril
Ive pri vratih in se je ozrl po sobi. Pri peči
je sedela vdova in mu je odzdravila s tihim
in mrtvim glasom. A tudi hči je odzdravila.
Pri oknu je sedela in njen glas je bil čist
in lep, da je bilo Ivu žalostno. Domislil se

je mladosti, leglo mu je po vsi duši in zelo
neprijetno je bilo.

„Tako hčerko bi lahko imel, tako lepo
in mlado in bi bil žejen in bi prinesla vode
vesela in lepa kakor spomlad“ . . .

„Sedi, Ive!“ — je rekla vdova in je sedel.

„Prišel sem“ — je rekel „ker bo treba
iti“ . . .

Potem je malo utihnil in tudi vdova je
molčala.

„Kadar bom umrl, lahko greš z Marico
v bajto k hosti. Lahko greš in ostaneš tam
do smrti“ . . .

Ive jo je mislil spomniti na minulost, ono
davno in v spominih živečo stran je mislil
omeniti, a je umolknil. Z nobeno besedo
se ni doteknil spominov in pozdravil je in
je odšel.

Potem je umrl in vso zimo je bila bajta
prazna. Pajčevine so se pomnožile po kotih,
velike in zaprašene so visele od stropa in
po oknih so se napravile, da se je poznala
zapuščena. Nobenega živega bitja ni bilo
nikjer; po sobi je stalo razvlečeno in zapra-
šeno pohištvo in v veži je bilo popolnoma
enako. Ničesar živega ni bilo nikjer, samo
mačka je še hodila okoli hiše. V podstrešju
je spavala v slami in po dnevi je sedela
pogostokrat na pragu pred zaprtimi vratmi.
Čepela je tam po več ur in je naposled odšla.
Ali v zadnjem času je ni bilo več. Bogvekam
je bila prešla in mogoče, da jo je raztrgala
divja zver.

Zima je bila ostra in mrzla. Bajta je stala
ob hosti in bilo je videti, kakor da bi bila
tudi ona zaspala z vso naravo. Sneg je
ležal na strehi, ledeni curki so viseli od nje
in nikoli se niso odprla vrata. Nobene steze
ni bilo do njih in popolnoma nedotaknjen
je bil sneg vse na okoli.

Ali naposled so prišli na nebo temno-
modri oblaki; to so bili tisti težki spomla-
danski oblaki, ki jih pripode topli vetrovi
in beže z njimi dalje naprej za obzorje.
Sneg se je tajal nanagloma in ozračje je
bilo prijazno in milo. Že se je bil stopil
sneg in nič več ni bilo oblakov. Vse široko
nebo je bilo lepo temnomodro in spomla-

dansko solnce je obsijalo vse holme in trate. V grmovju je zacvetela dražestna vijolica in zvončki so se pokazali na vseh prisolnčnih krajih. Tako je prišla pomlad in ljudje so bili veseli, ker so čakali nanjo in jo želeli. Tudi vdova Mara je bila vesela.

„Da sem jo vsaj dočkala!“... je rekla, zakaj bila je stara in bolehná. „V bajto pojdem“... je zatrdno sklenila in sta se pričele odpravljati. Nobenih posebnosti nista imeli, ker je bila tam doma revščina. Opoldne sta se odpravili in tako so se odprla bajtina vrata po zelo dolgem času. Zaškripalo je v tečajih, pretrgale so se debele in zaprašene pajčevine in pajki so preplašeni zbežali.

In potem je prišlo v bajto življenje. Vse je bilo čisto, rože so cvetele po oknih in Marica je sedela za njimi in je šivala in pela. Lepe so bile tiste pesmi, samo nalahko izraženo hrepenenje je bilo v njih — nekaj daljnega in sladkega kakor v sanjah. Probujalo se je namreč mlado srce, razvijalo se je in je hrepenelo na skrivnem in samo nevedoče kam...

Po oknih so cveteli nageljni. Bili so veliki in lepo nakoljeni in težki in rdeči cvetovi so se sklanjali po zelenih vrhovih. Razvili so se, sveži so bili in krasni in so naposled veneli. Naposled so se povesili globoko doli, izgubili so barvo in duh in posušili so se. Ali novo popje je poganjalo, že se je odprl cvet in je zadehtel.

V tistem času so priletele tudi lastavice. Pod streho so spletle gnezda in so pele svoje lepe in vesele pesmi. Zakaj pomlad je bila prišla in holmi in travniki so ozeleli. Nizka travica jih je pokrila in sredi nje so vzcvetele spomladanske rože. Tako so pognale marjetice, gledale so v spomladansko nebo s svojimi naivnimi očmi in cela množica trobentic je okrasila zelene meje. Tudi drevje je počelo zeleneti in glej, črešnja se je odela v cvetje. Kakor veliki šopek je stala sredi vrta, ptice so priletele vanjo in so prepevale na njej svojo radostno pesem.

In hosta je prejela spet vse svoje idilično življenje. Vse je zazelenelo, tisoč glasov se rodilo na vseh straneh, prihajali so iz bližine

in daljave in križali so se in izgubljali. Divjačina se je bila poskrila in samo še tuintam je glasno zašumelo v grmovju in neopažena žival je pobegnila v goščavo.

Tedaj je bila bajta polna vablivosti in prijaznosti. Sredi zelenja je stala tam pod holmom in izza košatih vrhov se je videl tuintam del njene strehe. Bilo je, kakor bi si jo napravil v sanjah sentimentalen človek, na pot bi se napravil in bi stopil naposled vanjo, da se uresniči vsa zasanjana bodočnost.

Tako je minila spomlad, prišlo je poletje in končno se je približala jesen. Mrtva in mrzla je bila tista jesen, mrtva in mrzla in meglena in stari in bolehní ljudje so se je bali. Sama megla vsa daljava in vlažna njiva in pot. Polagoma je pršilo iz oblakov in tuintam je zapihala tam od severne strani mrzla sapa. Ob taki priliki je zašumelo velo listje, padalo je z drevja in je plesalo po tleh. Starci in starke so se prijele za prsi in so zakašljali globoko in hropeče. Poznalo se je, kaj pride in je naposled prišlo. Smrt je bila namreč v deželi.

In tisto jesen je umrla vdova Mara v tihi bajti in so jo zanesli gori na vaško pokopališče. In tedaj je umrlo tam vse veselo življenje in se ni povrnilo nikoli več. Nobene pesmi ni bilo več, nobenega smeha, samo tihi koraki so se čuli in žalostni vzdihí. Zakaj Marica se je odpravljala v svet, v neznanu tujino za svojim življenjem in svojo srečo.

Tiho in mrtvo jesensko jutro je bilo in megla je odevala gore in doline. Nobenega življenja ni bilo nikjer, samo gladna ptica je zaklicala tam sredi polja in druga se je oglasila obupno in kričeče. Nikogar ni bilo na vsi poti in samotna in zapuščena se je gubila v megli.

Na to jutro se je napravila Marica v svet. Tako bled je bil njen obraz in motne in plahe oči so strmele izpod trepalnic. Ozrla se je še po sobi in po srcu se ji je razlila velika in nepopisna žalost. Pokleknila je k materini postelji in je skrila obraz na tistih blazinah, kjer je umrla njena mati.

„Poglej me, mama, in me blagoslovi!“ ...

Na glas je zaklicala polna bolesti in zahtela in zajokala. Vse tiho hrepenenje je umrlo v tistem trenutku in izgubila se je vsa zasanjana bodočnost. En sam jesenski dan je bilo vse njeno življenje — vsa njena minulost in bodočnost ...

Vstala je in je odšla in je zaprla vrata za seboj. Niso zaškripali tečaji, tiho so se zaprle duri in Marica je stopila na svojo težko pot. Sama megla je bila vse, kar so nesle oči — in pred njo in za njo in na desni in levi se je razvijalo samo megleno morje ... In je stopala naprej s plašnimi in drhtečimi koraki, ali megle ni bilo konec. Brezkončna je bila in neizmerna, po dolinah je ležala in po gričih in je legla naposled na mlado srce ...

Tam v daljavi za njo je ostala bajta; tiha in samotna je ostala sredi vlažne megle, duri so bile zaprte in nič se ni genilo v njej. Marica se je ozrla nazaj, da bi jo videla še zadnjikrat. Ali že je bila utonila v meglenem morju in tako je ni videla nikoli več ...

III.

Ali še takrat, ko so cvetele na bajtinih oknih rože, oni prej popisani nageljni z rdečimi in težkimi cvetovi, še takrat so se vršili skriti in nejasni dogodki globoko v Maričinem srcu in niso prišli do ciljev. Na skrivaj in na tihem so umrli, kakor so se rodili na skrivaj in na tihem v lepem času spomladi in mladosti. Samo nejasno hrepenenje je bilo, samó meglená sanja o sladki daljini, ki je polna sreče in nedosežna ...

Tedaj so cveteli na oknu nageljni, rdeči cvetovi so dehteli in za njimi je sedela Marica. Šivala je tam in je polglasno pela s svojim veselim in čistim glasom. In ob jutrih in poznih poletnih popoldnevih je sedela tam, ko je gonil vaški pastir živino na pašo in ko se je vračal z njo in je stopal za njim njegov črnolasi sin. Molče je hodil za očetom in se je ozrl na okno, kjer so cveteli rdeči nageljni. Njegove oči so bile velike in črne in večerna sapa se je igrala z njegovimi kodri.

„Hvala za rože!“ ... je rekla Marica in on se je nasmehnil.

„Še lepših bom prinesel; na planino pojdem in jih bom prinesel“ ...

Veselo je govoril in je šel dalje svojo pot. In kadar je prišlo potem lepo jutro, je ležal na oknu velik šopek od planinskih rož; popolnoma sveže so bile in rosa je bila padla nanje. Marica ga je vzela in ga je bila vesela.

„Glej, mama, to so planinske rože“ ...

Ob takem času je vstajalo solnce, vsa vzhodna stran je žarela od zlata in rubinov in na hribu gori se je že pasla živina. Že je sedel na sivi skali vaški pastir in že je prepeval črnolasi Mato s svojim prijetnim glasom.

„Je pa davi slan'ca padla
na zelene travnike,
je vso trav'co pomorila
in vse žlahtne rožice“ ...

Daleč na vse strani je plavala ta pesem, čez holme in doline je plavala in je umirala v veliki daljavi.

To je bilo še tedaj, ko so bili vsi dnevi lepi in svetli in brez žalosti. Ali naposled je prišla tudi žalost. Jesen je namreč prišla v deželo; vse je usehnilo in povenelo in vdova Mara je umrla. Neko jesensko noč je umrla; potrkalo je na okno bogvekaj in po durih je udarilo in kmalu potem je bila vdova mrtva. Čisto mirno se je poslovila duša od nje, samo nalahko je vzdihnila in ni potem nikoli več. Še enkrat je potem zazvenela šipa v oknu in še enkrat so zarpotale duri — in bilo je vse mirno. Stari pastir je molil rožni venec, s sklonjeno glavo je prebiral debele in črno pobarvane jagode in je izgovarjal počasi in glasno. Pri peči je klečal črnolasi Mato in je molil za njim z žalostnim in resnim glasom. Tudi Marica je molila; klečala je ob postelji in od solz je bil moker ves njen lep obraz.

Takrat se je delalo počasi jesensko jutro. Čez meglo je prišlo nekaj svetlobe, ki se je razlila po zemlji slabotna in blede. Na vasi je zvonilo zadnjo uro in vaščanje so se prekržali in so molili.

„Kdo je umrl?“ — so vprašali, in pastir jim je pravil:

„Mara je umrla“ ...

Začudili so se in so se spominjali:

„Bog ji daj mir!“ ...

Tako so rekli in čez dva dni so jo pokopali. Šli so za njenim pogrebom in vsem se je smilila Marica, ki je šla objokana za krsto in je bila popolnoma sama na svetu.

„Kam pojde?“ — so vprašali in so majali z ramani. „Za težko delo ni, ker je slabotna in šibka; v mesto naj gre.“

Tako so dejali in pastir je pravil, da pojde. In je šla po tistih dogodkih; zapustila je samotno bajto in je šla v tujino za svojim življenjem in za svojo srečo. Ali tisti večer poprej, preden je odšla, se je napravila gori na holm proti vaškemu pastirju. Sedel je na sivi skali in jo je vprašal:

„Kam greš, Marica?“ ...

„K vam sem prišla“, je rekla in se ustavila pred njim. „Služit grem, jutri ali pojutranjem odidem in dokler me ni, lahko stanujete v bajti. Težko je pri tujih ljudeh in zdaj ste lahko sami zase“ ...

To je povedala Marica in starcu se je milo storilo.

„Bog ti povrni, Marica!“ ... je izpregovoril in stopil doli in ji segel v roke. „Bog ti daj srečo!“ ...

Obrnila se je in je odšla po holmu. Ali obšel jo je lep spomin in se je ustavila in ozrla široko na okoli. Ali nobenega petja ni slišala in kar so nesle oči, ni bilo nikjer nikogar.

„Kje je Mato?“ ...

Nazaj se je ozrla in je vprašala starca.

„Na planini je, na planini!“ ...

Odgovoril je počasi in zamišljeno in se je obrnil v stran. Mogoče je imel solzo v očeh in ni maral, da bi jo opazila.

„Recite, da ga pozdravljam ... za rože se mu zahvaljujem“ ...

Obrnila se je in je odšla po holmu doli. Mirno in mrtvo je bilo vse, po hribih so ležale megle in so se spuščale polagoma doli v doline. Priplavale so in so jih popolnoma napolnile; kakor mrtvaški plašč so

ležale nad njimi in nič se ni oglasilo v njih in nič genilo. Ostale so čez vso noč in čez ves prihodnji dan. Sredi njih je šla Marica ob zgodnji jutranji uri v široki svet in sredi njih se je potopila za njo tiha bajta, ki je ni videla nikoli več ...

Tudi Mato se je vračal sredi njih s planine; ali takrat je bilo med njimi že malo motne svetlobe — medle in slabe kakor brleča luč pri mrliču. Sredi njih je hitel po poti doli Mato in je imel v roki šopek od zadnjih planinskih rož. Dolgo se je trudil, da jih je nabral samotno in skrito cvetoče in jih je naposled povezal v šopek in se je napravil z njimi mimo tihe bajte. Prišel je do nje in je videl, kako so duri trdno zaprte in se je ozrl na okno, pa ni bilo odprto. Nobenih nageljnov ni bilo na njem, prazno je bilo in trdno zaprto. Šopek je držal v roki in je pogledal nanj in ga je objelo bridko čustvo. Dvignil je desnico in je potrkal na šipo in je poslušal. Zazvenelo je steklo ali nobenega glasu ni bilo od nikoder. In drugič je potrkal in je zaklical.

„Marica ... oprost ...“

Potrkal je in zaklical, ali vse je bilo mirno in mrtvo.

„Marica ... hoj ... Marica ...“

Drugič je zaklical in potrkal je močneje, ali nikogar ni bilo; samó šipa je zažvenketala in potem je zavladal isti mir kakor prej. Boleče slutnje so legle na njegove prsi in je skušal videti v sobo. Roke je nastavil ob očeh in je videl vse prazno in zapuščeno ...

Šopek je imel v roki in se je odpravil z naglimi koraki po holmu proti hosti. Velika in široka se je razprostirala tam in tudi po njej je ležala jesenska megla. Pod nogami je šumelo listje in od vej je padalo — rumeno in suho. Nobene ptice ni bilo v bližini, samo nekje iz daljave se je čulo trkanje žolne. Votli glasovi so bili to in prihajali so v enakomernih presledkih.

Mato je šel proti tisti strani in je prišel do naraslega potoka, ki je tekkel z velikim šumom čez hosto doli proti vasi. Pot je bila tam in most je bil postavljen na tistem mestu. Mato se je naslonil na vlažno ograjo

in je gledal pod sabo deročo in kalno vodo. Hitro je drla naprej in samo par korakov od tam je bil tolmun, ki jo je požiral v velikih vrtincih. Penila se je tam in šumela in se vrtela v divjem kolobarju.

Mato je imel še v roki rože, naslonjen je bil na vlažno in trhlo ograjo in je strmel v deročo vodo pod seboj. Kipelo mu je v prsih in dobro mu je del ta šum in ti peneci vrtinci. Čutil je, da je zdaj daleč stran vsa lepa stran njegove mladosti in spoznal je, da je brez nje njegovo življenje smrt. In je sklepal in prisegal, da pojde za njo, po kolenih da bi šel za njo in bi jo našel in bi bil srečen...

Ali tedaj je zahreščalo, trhla ograja se je prelomila in voda je zašumela. V trenutku je bil Mato pri tolmunu, boril se je z vodo in je zaklical na pomoč, ali nikogar ni bilo v vsi daljavi. Še enkrat se je videla desnica v sredini vrtinca, raztresene planinske rože so zaplesale v naglem kolobarju in potem ni bilo ničesar več. Voda je šumela in ob nasprotnem bregu je plaval trhel tram; od ograje je bil pal v potok in se je izgubil za ovinkom.

IV.

In v tisti žalosti se je naselil stari pastir v bajti pod holmom. Še tisti dan je namreč našel logar utopljenca in starec je šel in ga zadel na rame in ga je nesel v svoje stanovanje. Tam ga je položil na posteljo in je prižgal ob njegovi glavi luč, ki je gorela z majhnim in trepetajočim plamenčkom. Oblekel ga je v nedeljsko obleko in je nabral po polju zadnjih jesenskih rož in jih položil okoli njegove glave. Reven je bil in ni imel denarja in zato je delal krsto sam. Na podstrešju je našel primerne deske in iz njih je delal zadnji dom svojemu sinu. Pred hišo je žagal deske in skladal lepo drugo z drugo. Ta in oni izmed vaščanov je šel mimo.

„Kaj delaš, Grega?“ — je vprašal in je obstal na potu.

„Krsto“ — je odgovoril starec z zamolklim glasom in je umolknil. Delal je dalje in naposled je bila krsta gotova. Lepa je

bila, od belega in gladkega lesa, in pastir jo je zanesel v sobo. Na klop ob peči jo je položil in pokrov je naslonil v kotu ob steno in je sedel k sinu. Globoko dol se je sklonil in je z rokama podprl glavo in se je zamislil. Mnogo težkega in sama muka je bila v njegovem srcu, ali na njegovem obrazu se ni izpremenila in predrugačila nobena poteza. Mirne in vlažne oči so ležale globoko v jamicah, polno manjših in večjih gub je bilo okoli njih, a solze ni bilo med nje. Sivi lasje so ležali po sencih in iste brazde so bile začrtane po vsem obrazu. Samo molčeča muka je bilo vse, ni prišlo na dan, ostalo je globoko v duši tiho in zakrito vsem...

Drugo jutro potem se je napravil v vas in je prosil tiste mlade fante, ki so rastli z njegovim sinom, da bi prišli in bi ga nesli na pokopališče.

„Ali bi nesel sina?“ — je vprašal vsakega in so mu obljubili.

„Popoldne ob štirih“ — je dostavljal z zamolklim glasom in je počasi odhajal.

Tudi k župniku je šel in je plašno potrkal. Potem je stopil v sobo in govoril žalostno in temno.

„Nesrečen sem“ — je pričel in je za nekaj časa umolknil. Župniku se je smilil in ga je tolažil.

„Da bi ga pokopali, bi prosil!“ —

Z istim glasom je izrekel te besede, obljubilo se mu je, in je odšel počasi in s sklonjeno glavo.

Prišel je v bajto in je stopil k mrtvemu sinu. Ležal je tam pred njim krepek in mlad in močen, a z večno zaprtimi očmi in mrtev. Čisto k njemu je stopil, roke so se mu tresle in je prijel za njegove in glavo je sklonil globoko doli. In v tistem trenutku je prikipelo vse do vrhunca; raztegnile so se poteze po obrazu, zasvetilo se je v očeh in solze so kanile na mrtveca.

„Mato...“

Izpregovoril je z zamolklim glasom in dalje ni mogel. Dušilo ga je in besede niso mogle iz ust.

„Glej, tvoj oče te kropi...“

Čez dolgo je izpregovoril in zopet so kanile solze na mrtevca. Popolnoma drobne so bile in izgubile so se na črni obleki.

Potem je bilo poldne in je minilo in starec je pripravljaj krsto svojemu sinu. Dejal jo je na dva stola ob postelji in je vzel prt, ki ga je imel shranjenega od bogvekdaj in ga je položil po dnu.

„Da mu ne bo trdo“ — je izpregovoril polglasno in še so se mu svetile solze v očeh. Potem je vzel blazino od mehkega perja in jo je položil v krsto in jo je pregrnil z belim prtičem. In naposled je prijel mrtevca samega, polagoma in ljubeče ga je dvignil in ga je položil varno v krsto. In tako je prišel do konca in je vzel pokrov in ga je dvignil nad krsto.

„Z Bogom, Mato!“ ...

Polglasno in žalostno je spregovoril in zadnjikrat je kanila solza na mrtevčev obraz. Položil je pokrov na krsto in je vzel žreblje in kladivo in jih je mirno in previdno zabijal. Votlo je zvenelo in udarci so odmevali po bajti prazno in samotno. Izzvenel je zadnji udarec in Grega je zapustil sobo. Stopil je na prag in je pogledal po poti gor. Že so prihajali prvi ljudje od vasi, po dva in trije so šli skupaj, nedeljsko so bili oblečeni in so govorili med seboj. Naposled je prišel tudi duhoven in so dvignili krsto in so jo odnesli na vaško pokopališče. Vabili so zvonovi s pokopališča s svojim drobnim glasom in tam je bila že izkopana jama. Votlo so zazveneale grude na krsto, nanagloma so padale nanjo druga za drugo in so jo zakrile naposled popolnoma. Ljudje so se razgubili, Grega je zadnji odšel.

Prišel je v bajto, k peči je sedel na klop in se je zamislil. Pred očmi so se mu vrstili vsi dogodki, šli so mimo njega in so oživali v njegovem spominu. Vse življenje je bilo pred njim — vsa njegova daljna mladost in vsa poznejša doba do njegovih sivih let.

„Zdaj sem popolnoma sam“ — je pomislil naposled in mrzlo in mrtvo čustvo se je razlilo po njegovem srcu.

Večer je bil tedaj zunaj, prazen in meglen jesenski večer; brez življenja je bila vsa

daljava, samo sove so skovikale s svojim odurnim in plašnim glasom. In naglo je bežal čas in je minila noč in je ugasnil dan in tedni in meseci so bežali nemudoma dalje. Zima je prišla in sneg je pokril polja in trate, a so prišli dnevi, ko so zaveli južni vetrovi, veliki fantastični oblaki so bežali po nebu naprej in sneg je kopnel in se je tajal in je izginil popolnoma. Zopet se je zasmajalo solnce nad prijaznimi holmi, lastavice so priletele iz daljnih krajev in rože so zacvetele po tratih in brdih.

A stari pastir je pasel živino, gori na holmu je bil kakor vedno, ali na sivi skali ni sedel več. Pod tistim hrastom je bival, kjer je posedal Mato in je prepeval tolikrat s svojim lepim glasom:

„Je pa davi slan'ca pala ...“

Zdelo se je starcu, kakor da ga sliši; čisto blizu da je nekje — veter se igra z njegovimi temnimi lasmi, in temnooki pes leži pri njegovih nogah. In ozrl se je okoli sebe, ali v vsi daljavi ni bilo nikogar, samo tam daleč spodaj po potu je šel samotni potnik, a temnooki pes je ležal pri njegovih nogah.

Tako je bil zamišljen stari Grega in največ je mislil na svojega sina. Tudi pravil je pogostokrat o njem in ga je pohvalil.

„Tudi jaz sem imel sina — jakega in krepkega ...“

Na ta način se je izražal pogostokrat in potem je dostavljal z žalostnim glasom: „Utonil je ... utonil ...“ Ob taki priliki je vselej umolknil.

„Utonil ... umrl ...“

In tako je živel ob samih spominih, nič pomena ni imela zanj vsa sedanost in smrt je bila zanj vsa njegova bodočnost. Star je bil že in hrbet se mu je bil upognil. Lasje so bili izpadli z glave in samo še tuintam je samevala redka skupina svetlosivih in dolgih las. Sama guba je bil njegov obraz in mokre oči so gledale v svet mrtvo in brez zanimanja. Hodil je počasi — kakor senca se je pomikal dalje in naposled je opešal popolnoma. Hitro so bežala leta in postaral se

je v njih in izgubil vso moč. Veli starec je sedel v svoji bajti in je živel od minulosti. Nič več ni mislil na bodočnost, zakaj popolnoma brez pomena je bila zanj.

„Samo, da bi srečno umrl...“ je rekel včasih, ko so mu slučajno stopili pred oči najbližji dnevi.

„Lepo je srečno umreti...“ je mislil pogostokrat — „mirno in brez bolečin, zatisniti oči... zaspati...“

In jih je zatisnil in je zaspal. Brez bolečin je umrl in dobri ljudje so ga spremili na zadnjo pot. Neki starec, njegov tovariš, je bil pri njem, ko je umiral. Pravil je o njem in se ga je spominjal pogostokrat. Na smrtni postelji da je mislil — je pravil — na svojega sina, da ga je videl pred sabo — je pravil tisti starec.

„Kaj si prišel, Mato?“ ...

Na smrtni postelji da se je siloma dvignil in spregovoril s slabotnim glasom:

„Jaz grem, Mato!“ ... da je rekel in je potem umrl. Popolnoma lahko da je umrl, nobene bolesti na obrazu: oči je zatisnil in je zaspal.

V.

In tekom teh let je oslabela tudi bajta. Slama na strehi je pregnila na več krajih in v tisti jeseni se je natekla voda na podstrešje in prišla tudi v bajto samo. Polagoma je pričelo vse trohneti, razpadati je pričelo in ko je prišla zima, jo je podrl sneg. Nekega večera je pričel padati južen in gost, našla se ga je na streho velika, debela in težka plast in proti jutru je počilo in zahreščalo. Bajta se je bila nagnila v stran in se je bila podrla. Kar je bilo še negnilega lesa, so pobrali revni vaščanje, sive starke in sivi starci so prišli, zadeli so na stara ramena in so odnesli na svoj revni dom. Tako je ostalo tam samo še majhno zidu popolnoma ob tleh in kadar je prišla zopet pomlad, so zacvetele tam prve vijolice. Najbolj temnomodre so bile in najlepše so dehte. Vaška dekleta so prišla tja in so jih

iskala in jih pripenjala na svoje lepe in mlade prsi. Pela so vesele pesmi in so počakala fante, ki so prišli po holmu doli — krepki in mladi in s klobuki mahaje.

In potem je pognalo tam najbujnejše zelenje. Grmi so zrastle na tistem mestu, češminj se je naselil tam in bezeg je pognal na tistem kraju. Martinčki so begali po groblji semintja in brzonoge podlasice so tekale po nizkem in razrušenem zidu. In tudi ptice so prišle tja. Slavec je spletel gnezdo v tistem grmovju in je prepeval svojo lepo pesem v sladko spomladansko noč.

Tako se je rodilo tam polno življenja, spomladi je prišlo tja in ostalo do pozne jeseni.

In vaščanje so se spominjali bajte pogostokrat. Pravili so o njenih prebivavcih pogostokrat, o godcu so pravili, ki jo je bil zgradil in ga ni bilo strah pred volkovi, kadar se je vračal na zimsko noč pozno na svoj dom. Bili so še namreč v njegovih časih volkovi, pastirjem so kradli ovce in v pozimskih nočeh so stali gori na holmu, oči so je jim svetile kakor goreče bakle in so gledali v dolino in so gladni tulili.

In pravili so dalje mladi ljudje o ljubezni, ki ne mine. Pravili so o godcu, ki je ljubil vdovo Maro z mladih dni in je bil siv starec in se je napravil k njej malo dni pred smrtjo. Bajto ji je zapustil zavoljo davne ljubezni, zavoljo prave ljubezni, ki ne mine...

In lepo povest so pravili o Marici, ki se je napravila v tujino sredi svoje mladosti, čisto sama in zapuščena na vsem svetu. In o Matu so pravili, kako je utonil v gorskem potoku, in o starem pastirju in o zakriti ljubezni...

Tako so govorili zelo mnogo, lepe pravljice so nastale in mladi vnuki so jih poslušali zelo pozorno in s široko odprtimi očmi...

Ali o bajti ni bilo tedaj že ničesar več videti. Goščava je bila nastala tam in je polagoma prehajala v hosto, v ono veliko in obširno lozo, ki je tekal potok čez njo; tam pod slabotnim mostom je tekal in čez nevarni tolmun — peneč in šumeč.

ANGLEŠKI KRALJ SE PELJE K OTVORITVI PARLAMENTA.

DR. E. LAMPE:

LONDONSKI IZPREHODI.

(DALJE.)

V parlamentu.

Ravno tedaj, ko sem prišel v London, je bilo zaključeno zasedanje angleškega parlamenta. Lord Chamberlain,¹⁾ vsemogočni kolonialni minister, ki je velikim načrtom angleške grabežljivosti postavil neminljiv spomenik v nesrečnih žrtvah burske vojske, je bil vrgel v parlament bakljo, ki je vžgala vse politične strasti, in pod tem vtiskom so šli domov angleški postavodajavci, da na volilnih shodih, v političnih klubih in v trgovskih zvezah premišlujejo veliko vitalno vprašanje angleške svetovne velesile: „Protection or free trade²⁾ — ali carinsko varstvo ali svobodna trgovina?

Skozi mnogo desetletij je na svetovnem trgu konkurirala angleška država z vsemi tekmeci pod geslom popolne svobode. Vprašanje kruha in dobička — edino, ki zanima Angleža v javnosti — je nastopilo zopet v svoji dvorezni obliki. Prostost uvoza in izvoza, katero je dosegel Cobden v prvi polovici prošlega stoletja z velikansko agitacijo, in

ki je pocenila angleškemu delavcu kruh, ker je po svobodni konkurenci dobil iz vseh krajev sveta najcenejšo moko, je proglasil Chamberlain naenkrat kot smrtno nevarnost za angleško velesilo.

„Ves svet ni več naš občinski pašnik, na katerem bi mogli svojevoljno delati svoje dobičke“, je razglašal Chamberlain po shodih in v svojih listih. „Nastopili so drugi veliki industrialni narodi, zlasti Američani in Nemci, ki nas pobijajo v konkurenci na svetovnem trgu. Anglija si mora določiti svoje ozemlje na svetovni obli, mora svoje kolonije pritegniti ožje k sebi in to svoje veliko vladarstvo organizirati kot celotno gospodarsko enoto ter jo z močno carino zapreti proti zunanjemu svetu. Če tega ne stori, odpadejo kolonije in Anglija, navezana sama nase, se ne more več obdržati na dosedanji mogočni višini. Proti imperializmu drugih držav mora Anglija postaviti svoje enotno, trdno zvezano gospodarsko ozemlje. Zato pa mora zapreti drugim državam uvoz, da ona svoje obrtne izdelke oddaje kolonijam, te pa da spravijo svoje prirodne pridelke v denar v Angliji sami brez tujega tekmovanja!“

V Chamberlainovem življenju je vtelešena podoba pravega angleškega parlamentarca. Spat hodi ob treh zjutraj. Tega se je navadil, ker trajajo parlamentarne seje pogosto pozno

¹⁾ Izg.: Čémberlen.

²⁾ Izg.: Protekčn or fri tred.

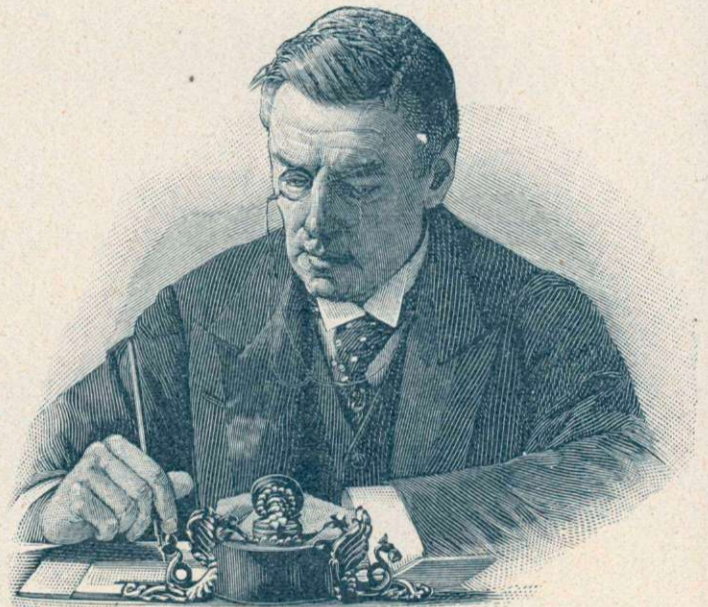

v noč. Anglež se ravna po okoliščinah, kadar se te nečejo po njem; saj mu je vse življenje samo neprestan „drill“, da se moči izrabljajo do najvišje mere in dosežajo v najkrajšem času in z najmanjšo izgubo energije največji uspeh. Seveda potem vestni postavodajavec spi do poldesete ure zjutraj, se vsak dan koplje, sne določene množine in dela zopet z občudovanja vredno vztrajnostjo. Osem tajnikov mu služi za njegovo korespondenco in za osebno duševno delo. Kajti delitev dela je tudi tu napredovala skoro do tovarniške tehnike. Tisoč ljudi mu piše. Ne vljudnost, ampak trgovski značaj solidne strankarske politike zahteva, da se vsakemu takoj odgovori. Misli se krešejo kakor električne iskre in lete izpod tajniških rok v obliki zasebnih pisem po vsej državi. Gospod minister se pripravlja na velik govor. Osem glav se mora zanj učiti. Vsak dobi svojo nalogo, katero mora proučiti, nabrati zgodovinskega in statističnega materiala in vse dobro izdelano in predelano predložiti gospodarju, kateri iz tega arzenala jemlje orožje za svoje govorniške turnirje na shodih in v zbornici. Odtod prihaja virtuoznost v debati in obsežnost znanja, ki obrži v spominu le najvažnejše, kardinalne točke ter ve takoj najti vsako podrobnost.

In potem ta ekonomija duševnih in telesnih sil! Vsa država je razburjena od njegovega zadnjega govora. Vsi listi pišejo o njem, ga kritizirajo, hvalijo, napadajo, mu žele smrt kot največjemu sovražniku ali ga kujejo v zvezde, se ubijajo nad številkami, ki jih je navedel, citirajo debele in drobne knjige proti njemu. Človek bi mislil, da zdaj ta nesrečni mož v potu svojega obraza in v smrtnem strahu sedi za mizo in premišljuje, kako bi pogasil požar, ki ga je zanel. A ne! V Londonu ga ni več. Doma na svojem posestvu se s kratko pipico v ustih in z vrvico v rokah pogovarja s svojim vrtnarjem, kako bosta umerila nove gredice, kakšne rastline bosta zasadila, in če ga vidiš, kako sam obrezuje sadna drevesa in škropi cvetlice, ne bi nikoli verjel, da je to tisti lord Chamberlain, ki je pripravljen svojim imperialistič-

nim načelom na ljubo povzročiti svetovno vojsko. In če bi ga tu vprašal: „Protection or free trade? — Kaj sodite danes o svobodni trgovini?“ bi te pogledal začudeno, kot ne bi bil še nikoli nič slišal o takih stvareh. K večjemu bi ti odgovoril njegov vrtnar: „His lordship pojde šez tri tedne za nekaj dni v London. Tedaj se izvolite oglasiti!“ Ravno tako gotovo pa gre „his lordship“ vsako leto na jug, v solčno Italijo ali v Egipt.

Menjavanje med duševnim in telesnim delom vzdržuje vse človeške sile, da ne opešajo od enostranskih naporov. Vzgoja v angleških konviktih, v katerih ostajajo sinovi britskih rodbin ves čas svojih študij, se ozira na to obojno stran. Ni le slučaj, da so vsi veliki angleški državniki gojenci konviktov.

Jose Chamberlain,
angleški kolonialni minister.

A nismo se danes namenili, da bi motili angleškega kolonialnega ministra. Naš cilj je angleški parlament, katerega si ravno zdaj lahko prav složno od vseh strani ogledamo, ker so poslanci zapustili palačo ob Temzi in šli na svoj dom ali na oddih. Med zborovanjem je jako težko priti v zbornično palačo, ker so iz samih praktičnih nagibov angleški postavodajavci tujcem odločili kar najmanj prostora, tako da se lahko dolgo boriš za vstopnico, pa ti zadnji trenotek vratar zaloputne duri pred nosom, češ: Počakajte, da pride na vrsto tistih dvesto ljudi, ki so tudi zastonj prosili za vstop!

Zdaj so pa prazni ti sloveči in posvečeni prostori, v katerih se izdeluje in popravlja tista pravica, ki naj osrečuje narode in dviga državno moč.

Sedanjo zgradbo so začeli zidati l. 1840., ko je prejšnje poslopje pogorelo. Nova stavba je sezidana v najbogatejšem poznogotiskem, takozvanem perpendikularnem zlogu ter obsega enajst dvorišč, sto stopnic in 1100 sob in dvoran. Stroški so bili ogromni — čez 3 milijone šterlingov. Pa vendar ima ta inpozantna zgradba precejšnje nedostatke. Zunanji kamen, neke vrste dolomit, se polagoma kruši, in temelj stavbe je tako nizek, da pridejo spodnji prostori pod vodno površino, kadar naraste mimo tekoča Temza.

Približamo se stavbi od Whitehalla sem, kjer je središče angleških državnih uradov. Krasen prizor se nam odpre pred očmi: Pred nami leži podolgem stegnjena westminstrska katedrala, eden najkrasnejših spomenikov plemenite, resne gotike. Na levo pa vidimo ogromno parlamentarno stavbo od mestne strani. Trije krasni stolpi obrnejo takoj nase našo pozornost: Prvi je Clock Tower — stolp za uro, s katerega se vsake četrte ure sliši melodiozno zvonjenje. Visok je 318 čevljev, v višini nekoliko razširjen in elegantno poostren proti vrhu. Drugi je pa Middle Tower — srednji stolp z ravno streho, visok 300 čevljev. Tretji — Victoria Tower — je najširši in visok 340 čevljev. Pod njim je široki portal, skozi katerega se pripelje kralj v slovesnem sprevodu k otvoritvi parlamenta. Takrat razvijejo nad Viktorijinim stolpom zastavo, ki plapolata visoko v zraku, na vrhu urnega stolpa pa prižgó luč, katere svit oznanja ponoči, da parlament zboruje. V stolpu zazvoni ogromni „big-ben“, eden največjih zvonov na svetu, ki tehta 13 ton. Nekoč je zopet klical angleške državnike k delu za domovino. A njegov brneči glas je naenkrat ohripel —: revež je počil od hudega napora. To je bil dogodek za angleški parlament, kateri se z največjo trdovratnostjo drži starih običajev. Brez big-bena ni parlament popoln. Zato so ga hodili gledat najboljši veščaki in so premišljevali,

kako mu pomoči. Preliti ga niso hoteli, kajti big-ben je moral ostati pri življenju. Slednjič so mu razpoko zalili, in ta operacija se je tako dobro obnesla, da je big-ben zopet slovesno s čistim glasom naznanil parlamentu svoje zdravje.

To je res podoba angleškega ustavnega življenja. Najhujši boji so že pretresali monarhijo in zbornico, a vselej so zopet ohranili stare oblike, popravljali razpoke z velikim trudom in ohranili živo konstitucionalno načelo.

Veličastna resnost te krasne zgradbe nehote navdá človeka s spoštovanjem, in z nekakim ponosom stopimo skozi „Normanska vrata“, okrašena z gotskimi svodi, ki jih nosi na sredi ličen, z grozdnatimi skulpturami olepšan steber.

Tukaj že čaka nekaj oseb, ki si tudi želé ogledati parlament. Zanimive osebe! Najprej mi obvisi pogled ob mladem Kitajcu, oblečenem v živo-barvano svileno obleko. Dolgo krilo je bilo svetlo-rumeno, in čez je mahal moder plašč, ob straneh odrezan. Na glavi je nosil majhno kitajsko pokrivalo, podobno dijaški čepici, in izpod njega mu je mahala po hrbtu skrbno spletena kita. Bil je mladenič kakih osemnajstih let, lepo zrasel, s širokim, svetlo-rumenim kitajskim obrazom. Po strani zarezane oči so mu veselo mežikale okoli, in bilo je videti, da je jako zadovoljen s parlamentno zgradbo. Poleg njega je stal bolj starikav mož v evropski obleki in s cilindrom na glavi. Takoj se mi je zadelo, da je učitelj mladega Kitajca, ki je moral biti iz odlične rodbine, najbrže sin kakega višega mandarina, ki so ga poslali v Evropo, da si ogleda svet in se seznaní z zapadno omiko. Saj imajo sinovi odličnih kitajskih rodbin večinoma angleške ali francoske učitelje, ki jih spremljajo na njihovih potovanjih.

Pod Normanskimi vrati se je bilo nabralo še več drugih oseb, ki so bile pa poleg teh dveh predmetov mojega opazovanja mnogo manj zanimive. Preskrbeli smo se z vstopnicami, in mogočni vratar nas je razdelil v oddelke. Kajti v posvečene prostore

angleške tovarne za postave sme vselej nankrat vstopiti samo določeno število izvoljencev, da nepoklicane osebe, ki nimajo oblasti ljudskih zastopnikov, preveč ne vznemirjajo teh soban, v katerih imajo razsojati samo izvoljeni pooblaščenca britskega ljudstva. Jaz sem bil srečni tovariš mladega Kitajca in njegovega resnega učitelja. Še danes mi je žal, da nisem Kitajca vprašal po imenu in dostojanstvu. Tudi gumbov mu nisem preštel; pravijo, da se na njih spozna stopinja mandarinske oblasti. A bili smo v kljub temu dobri prijatelji in smo se za silo razumeli, kajti Kitajec je govoril mnogo bolj angleško od moje malenkosti.

Stopili smo čez zložne stopnice v prvo dvorano.

„The Kings Robing Room“, je razlagal učitelj; „sem se pripelje kralj, in v tej dvorani se pripravlja slovesni izprevod v parlament.“

Dvorana je okrašena z lepimi slikami.

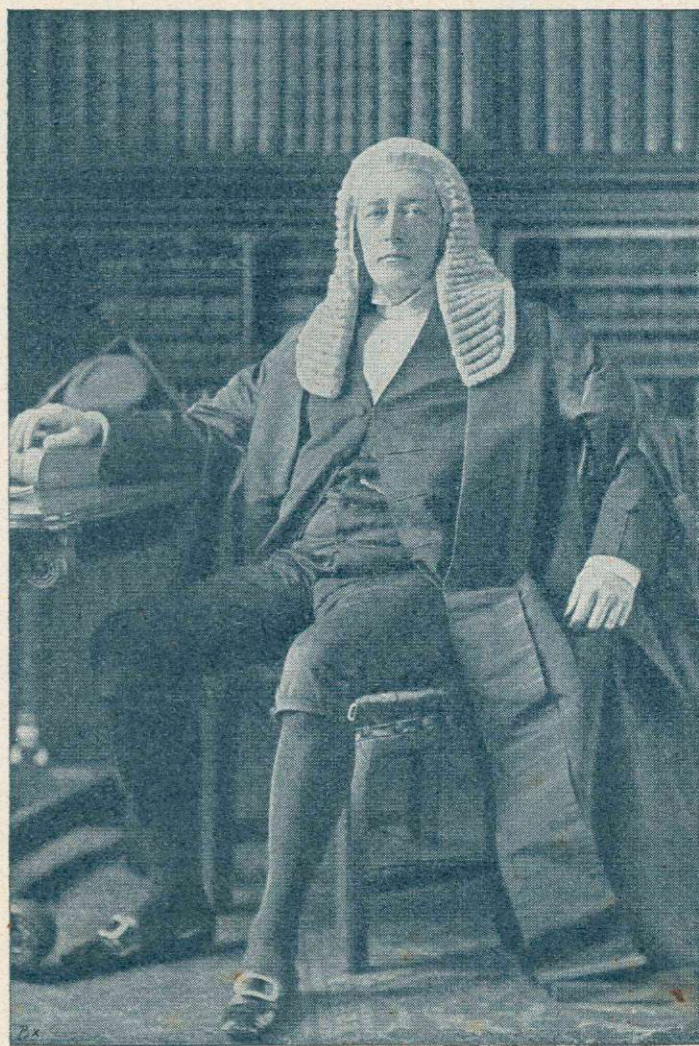
Učitelj, ki je bil dobro pripravljen, da je svojega mandarinčka naglo o vsem poučil, je razlagal posamezne slike, ki predstavljajo viteške kreposti po legendi kralja Arturja. Nad krasnim kaminom so tri alegorične podobe, ki kličejo kralju v spomin tri vladarske kreposti: vljudnost, pobožnost in velikodušnost. Nasproti jim stojita podobi usmiljenja in gostoljubnosti. Vmes pa je slikana zgodba kralja Arturja, tega plemenitega, legendarnega vladarja, okoli katerega je ljudska pravljica spletla krasen venec lepih povesti.

Odtod stopimo v dolg hodnik — the Royal Gallery¹⁾, — skozi katero stopa kralj, obdan od najviših dostojanstvenikov, proti gosposki zbornici, da jo otvori. Tla so pokrita z dragocenim mozaikom, strop je umetno izrezljan iz lesa in bogato pozlačen. Stene so pa okrašene z lepimi podobami. Na levi je velikanska slika: Admiral Nelson, ki je premagal pri Trafalgarju francosko in špansko brodovje 22. okt. l. 1805. in s tem preprečil Napoleonov napad na Angleško, je zadet

¹⁾ The Royal Gallery (izg.: Rojel gèleri) = kraljeva galerija.

od sovražne krogle in umira sredi svojih častnikov. Nasproti je bojišče pri Waterloo, kjer so združene armade v krvavi bitki potolkle Napoleona. Nemški poveljnik Blücher in angleški general lord Wellington se srečata na bojišču. Vmes so pa bronasti kipi angleških kraljev in kraljic. Galerija je dolga 110 čevljev.

Počasi in dostojanstveno jo premerimo tudi mi in vstopimo v manjšo dvorano — the Princes Chamber, — ki je okrašena z

Speaker,
predsednik angleške poslanske zbornice.

mногоštevilnimi portreti Tudorske vladarske rodbine. Nasproti vratom visi velika podoba kraljice Viktorije na prestolu, ob katerem stojita podobi milosti in pravice. V barvanih oknih pa se svetijo rastlinski ornamenti, ki predstavljajo tri združene države: Roža pomenja Anglijo, bodljika Škotsko in detelja predstavlja Irsko.

Odtod vodi dvoje duri v gosposko zbornico. Pred nami se odpre krasen prizor: The

House of Peers¹⁾, luksuriozna dvorana, v kateri sklepajo postave prvi velikaši angleške države, kaže zares vso mogočnost in vse bogastvo Velike Britanije v teh neštevilnih okraskih, katerim daje njih stroga gotika resen in nekako svareč značaj.

Prvi vtisek je tak, kot da bi stopil v gotiško cerkev. Živo barvana okna z zgodovinskimi podobami razlivajo po dvorani pisane žarke, ki se igrajo v pestrih niansah ob slokem stebričju, strmečem proti stropu. Temnorjavi, umetno izrezljani paneli pokrivajo stene do polovice njih višine, med velikimi, šilasto svodenimi okni pa so razpostavljene krasne heraldične skulpture. Obrnemo se nazaj in pogledamo proti glavni steni: Tu stoji kraljevi prestol, ves žareč od zlata, luksuriozno okrašen, in nad njim se vzpenja mogočen baldahin. Tudi prestol je popolnoma gotiški; naslonjalo se končuje trikotno. Ob vsaki strani, za eno stopnico nižje, je še po en manjši tron. Za časa kraljice Viktorije je na levi strani sedel njen soprog princ Albert, na desni pa prestolonaslednik the Prince of Wales²⁾, sedanji kralj Edvard VII.

Z velikim spoštovanjem so hodili Angleži okoli prestola in ga ogledovali, kajti angleško ljudstvo je pri vsi svobodoljubnosti globoko monarhično, ker vidi v kralju poosebljeno svojo lastno moč in veljavo. Tudi mladi Kitajec je imel veliko veselje nad kraljevim prestolom, in prav videlo se mu je, da bi bil rad odstranil pregrajo in nekoliko posedel na njem. Skrbno ga je opazoval, pomignil učitelju in pokazal, da je opazil nekaj posebnega.

„Glejte, srednji prestol je nekoliko oguljen na sedežu, stranski pa ne. Gotovo se srednji večkrat rabi.“

„Kajpada“, pritrudi učitelj. „Rajna kraljica Viktorija je ponavadi sama prišla v parlament. Njen soprog, ki ni imel nobene vladarske oblasti, je ostajal doma. Zato je bil njegov sedež navadno prazen.“

¹⁾ House of Peers (izg.: haus of pirs) = hiša velikašev.

²⁾ Prince of Wales (izg.: prins of Uels), naslov angleškega prestolonaslednika.

„Jaz tudi ne bi hotel sedeti na prestolu, ako ne bi smel ničesar ukazovati“, je mrdroval Kitajec, in obrnil svojo pozornost na drugo stran proti dolžini zbornice.

Stali smo med dvema krasnima kandelabroma, ki sta bogato pozlačena in nosita obilo voščenih sveč. Pred seboj smo pa videli zbornično dvorano z dolgimi vrstami sedežev ob desni in levi.

Dvorana ni posebno velika, komaj devetdeset črevljev dolga. Na tem prostoru mora biti 550 sedežev za angleške velikaše. Z višine dol zró iz niš proti prestolu resni obrazi osemnajstih vitezov. To so oni velikaši, ki so kralju Janezu iztrgali iz rok „Magno charto libertatum“ in ga prisilili, da je dal Angležem ustavo po njihovi volji. Nekaj globoko simboličnega je v tem prizoru. Kakor stražniki stojé ob stenah možje, ki so omejili kraljevo oblast, in kličejo vladarju v spomin, da ta ljudska sila, ki se je takrat uprla absolutizmu, še živi, in da vsak hip zopet nastopi, ako bi vladar segal čez okvir svoje oblasti. Slikane podobe vseh angleških vladarjev, ki gledajo med njimi iz barvanih oken, se vidijo poleg teh kamenitih stražnikov kakor lepi okraski, svetli in bliščeči, a brez moči in solidnosti — pisane podobice brez teže in trdosti.

Spodaj pa sedé „gospodje“. Na vsaki strani so štiri vrste klopi, vsaka naslednja nekoliko zvišana. Pokrite so z blazinami iz rdečega usnja. Ker je bilo prej manj „peerov“, kakor zdaj, bi se gospodje jako drenali, ako bi prišli vsi v zbornico. A tega se ni treba bati v gosposki zbornici. Če jih pride dobra dvanajstotica, pa jih je že precej. Kajti sivolasi lordi, staroste slavnih rodbin, se ne razburjajo radi. Za mandate se jim ni treba boriti, ker jih podedujejo, in zato opravljajo svoje postavodajavne posle z vso mogočo flegmo in zaspanostjo. Debatirajo ne mnogo, ker so najrajši vsi enih misli. Kaj novega iz gosposke zbornice ne pride izlepa, in morala bi nastati že precejšnja revolucija, da bi se gospodje vznemirili. Miz nimajo, in samo na sredi zbornice so nekake okovane skrinje, ki služijo za mize.

„Kaj pa to?“ vpraša Kitajec učitelja in pokaže na čudno, zofi podobno stvar, ki stoji ravno pred prestolom.

„To je woolsack¹⁾, na katerem sedi lord High Chancellor²⁾“, odgovori učitelj. „V sredi je naslonjalo, tako da lahko sedi na vseh štirih straneh. Kadar je kralj v zbornici, takrat gleda proti prestolu in kaže zbornici hrbet, kadar kralja ni, pa se presede na drugo stran in gleda proti zbornici.“

„In pokaže prestolu hrbet?“ vpraša Kitajec.

„Saj ima naslonjalo zadaj! Sicer pa nihče ne more vsem ustreči in na vse strani gledati, tudi lord Chancellor ne. Kadar pride v zbornico, je oblečen v dolg talar, ki mu sega do tal, nosi črne svilene nogavice in šolne s srebrnimi sponami. Na glavi pa ima dolgo lasuljo. Tako sedi na woolsacku in predstavlja najvišjo državno oblast, kajti on je pooblaščenec parlamenta in krone.“

Okoli woolsacka je bila potegnjena rdeča vrvica, ki je služila za pregrajo, da se ne bi kak predrznež dotaknil te važne državne relikvije. Našega Kitajca je pa vleklo vedno bliže, in kar naenkrat je šinil pod vrvjo skozi in kot bi trenil sedel na woolsacku. Učitelj je kar odrevenel ob tej predrznosti.

„Doli, za Boga! It is shocking!³⁾ To je kaznivo!“ je zaklical zamolklo in se oziral na vse strani, ali ni v bližini kak stražnik, ki bi prijel za vrat nedostojnega Kitajca.

A on je z veliko zadovoljnostjo sedel na woolsacku, se še nekoliko pogugal in smehljaje pogledal okoli sebe.

Imel sem veliko veselje nad njim. Spomnil sem se, kako me je pred leti neki slovenski državni poslanec peljal v avstrijsko zbornico. Tam sem sédel visoko zadaj — menda je bilo v zadnji vrsti — na sedež vsenemškega kričača državnega poslanca Wolfa. Silno imenitno se mi je to zdelo. Takrat sem bil namreč še mlad in neumen ...

¹⁾ woolsack (izg. uulsak) = volnena vreča, poljudni izraz za sedež prvega ministra.

²⁾ High Chancellor (izg. haj čenseler) = visoki kancelar, naslov angleškega prvega ministra.

³⁾ It is shocking = to je strašno, nedostojno.

Naš mladi Kitajec je pa bliskoma skočil z woolsacka in se prikazal izpod vrvi zopet v naši sredi.

Preden mu je mogel še učitelj razložiti nepostavnost njegovega početja, je že prihitela z nasprotnega konca parlamentarna straža, da na mestu kaznuje predrznega izgrednika.

Zdaj pa Kitajec ni hotel razumeti angleščine. Za učiteljem se je skrival, in ta se je trudil, da potolaži razkačenega stražnika. Tudi jaz sem se potegnil za Kitajca.

„Če je woolsack zdaj kaj slabši, kakor je bil prej, povrnemo drage volje vso škodo“, sem dejal. „Materialne škode pa gotovo ni nobene. A tudi moralno ni oškodoval naš odlični gost angleške države in velikobritanskega parlamenta, ker je storil svoj sicer po tukajšnjih nazorih neobičajni korak samo iz velike vedeželjnosti in iz prekipevajoče navdušenosti za tako važno in koristno napravo, kakor je ta visoka zbornica. Upoštevajmo izredno družabno stališče kitajskega mandarina! Morda je ta dan zgodovinskega pomena, ko je prvi Kitajec zasedel slavni sedež visokega kancelarja.“

Kitajec je kimal, kajti govoril se mu iz srca. Straža še enkrat strašno grozeče pogleda in odide. Tudi mi gremo proti izhodu. Tam je takozvani „bar“ — mi bi mu rekli „šranga“ — do kamor smejo priti člani poslanske zbornice. Kajti strogo je prepovedano, da bi med zborovanjem kak navaden poslanec stopil v gosposko zbornico. Kadar poslanska zbornica lordom kaj sporoči, tedaj sme odposlanec „nižje“ zbornice stopiti samo do „bara“. Nad njim so pa galerije za časnikarje in poslušavce. Nad prestolom je še galerija za poslanike tujih držav in za odlične osebe.

Med tem se je gospod učitelj pomiril, Kitajec pa se je z mano spoprijaznil in je jako vljudno korakal ob moji levici. Zanimalo me je, kako v njem prodira evropsko mišljenje.

Iz zbornice stopimo potem v pravokotno, jako bogato opremljeno sobano: „the Peers' Lobby“, kjer ima vsak lord svoj oddelek

za obleko, zaznamovan z njegovim imenom. Še drugi prostori, ki služijo udobnosti lordov, se vrste tukaj, a mi stopimo skozi veliki hodnik „the Peers Corridor“, na obeh straneh okrašen z velikimi zgodovinskimi podobami, v središče cele zgradbe, v veliko in prostorno „Central Hall“. Zgrajena je v obliki pravilnega osmerokotnika. Skozi stolpičasto svetlo streho prodira dnevna luč v te res izredno lepe prostore, ki so okrašeni z beneškimi mozaiki. Ornamenti ponavljajo v najrazličnejših kombinacijah državne in kraljeve simbole, in veličastni portali vodijo na vse strani. Nad prvimi in zadnjimi vrati sta podobi Davida in Sv. Jurija, ki predstavljata boj s sovražnikom in umetniško delo miru. Na visokih postamentih stojé marmornati kipi imenitnih angleških državnikov v nadnaravni velikosti, ki z resno strogostjo zró iz svojih kotov proti sredini. Okoli in okoli je pa v mozaiku gladkega tlaka vložen v latinskih črkah velik napis.

Kitajec je hodil okoli njega, a ga ni znal čitati.

„Kaj pa je tu zapisano?“ me vpraša.

Čital sem:

„Nisi Dominus aedificaverit domum,
in vanum laboraverunt, qui
aedificant illam.“

„To ni angleško“, je omenil mandarinček.

„Ne, ampak latinsko, in pomenja: Ako Gospod ne zida hiše, zaman se trudijo, kateri jo zidajo. Pogledajte: Ta citat je središče cele stavbe, in iz tega kroga se razvija vsa arhitektura na vse strani. Kralj z ene strani in predsednik poslanske zbornice z druge strani si gledata nasproti, in ravno v sredi med njima je ta opomin, ki ju uči fundamentalne resnice državnopravnih ved.“

„In iz katerega pesnika je vzeta ta citat?“

„To je izrek ‚Svetega pisma‘, temelja krščanske vere. Drugi stavijo državno zgradbo na krutost in nasilstvo, krščanstvo pa uči, da je temelj državi pravica, katere izvor je Bog.“

Pazljivo je hodil Kitajec okoli napisa in ga opazoval s svetim strahom, kakor kak skrivnosten in čarodejen talisman.

Mi stopimo naravnost naprej skozi velika vrata, nasprotna onim, skozi katera smo prišli, in smo že v prostorih poslanske zbornice. Zopet na desni in na levi velike slike iz angleške zgodovine. Skozi „the Commons Lobby“, kjer imajo poslanci svojo garderobo, stopimo v najvažnejši prostor, v srce angleške države —: Pred nami je „House of Commons“¹⁾.

Prvi vtisk je ta, da smo stopili v delavnico. Gosposka zbornica je luksuriozno okrašena, poslanska pa bolj preprosta, dasi jako lična. Stene so panelirane, sicer pa brez okraskov, samo galerije dajejo dvorani nekaj ornamentike.

Drugi vtisk je pa ta, da je zbornica pre-majhna. Vse je ozko, stlačeno in tesno. Morda so to nalašč naredili, da bi prisilili poslance k hitrejšemu delu?

Opomnil sem to gospodu preceptorju, ki se je ravnokar pripravljaj, da začne razlagati učencu tajnosti poslanske zbornice.

„Res“, je pritrdil, „zbornica šteje zdaj 670 poslancev, a prostora je samo za 476.“

Tudi tu si stoje nasproti po štiri vrste klopi, pokrite z usnjatimi blazinami in dvigajoče se proti steni. Vmes so tako ozki hodniki, da bi bilo res skoro nevarno izvoliti bolj debeluhastega poslanca: lahko bi obtičal med sedeži.

„Kako pa zborujejo, če prostora nimajo?“ je poizvedoval Kitajec.

„Gotovo so že naprej računali s tem, da nikdar vseh v zbornici ne bo, zlasti še zato, ker diet nimajo“, rečem jaz.

„Kadar je važna debata, h kateri pride izredno mnogo poslancev“, začne učitelj, „takrat gredo oni, ki ne najdejo spodaj prostora, na galeriji, ki sta ob podolžni strani na desni in levi, in ki sta vedno rezervirani samo za poslance. Tedaj tudi debatirajo z galerij doli, vpijejo in ploskajo ter pridejo le tedaj doli, kadar morajo glasovati.“

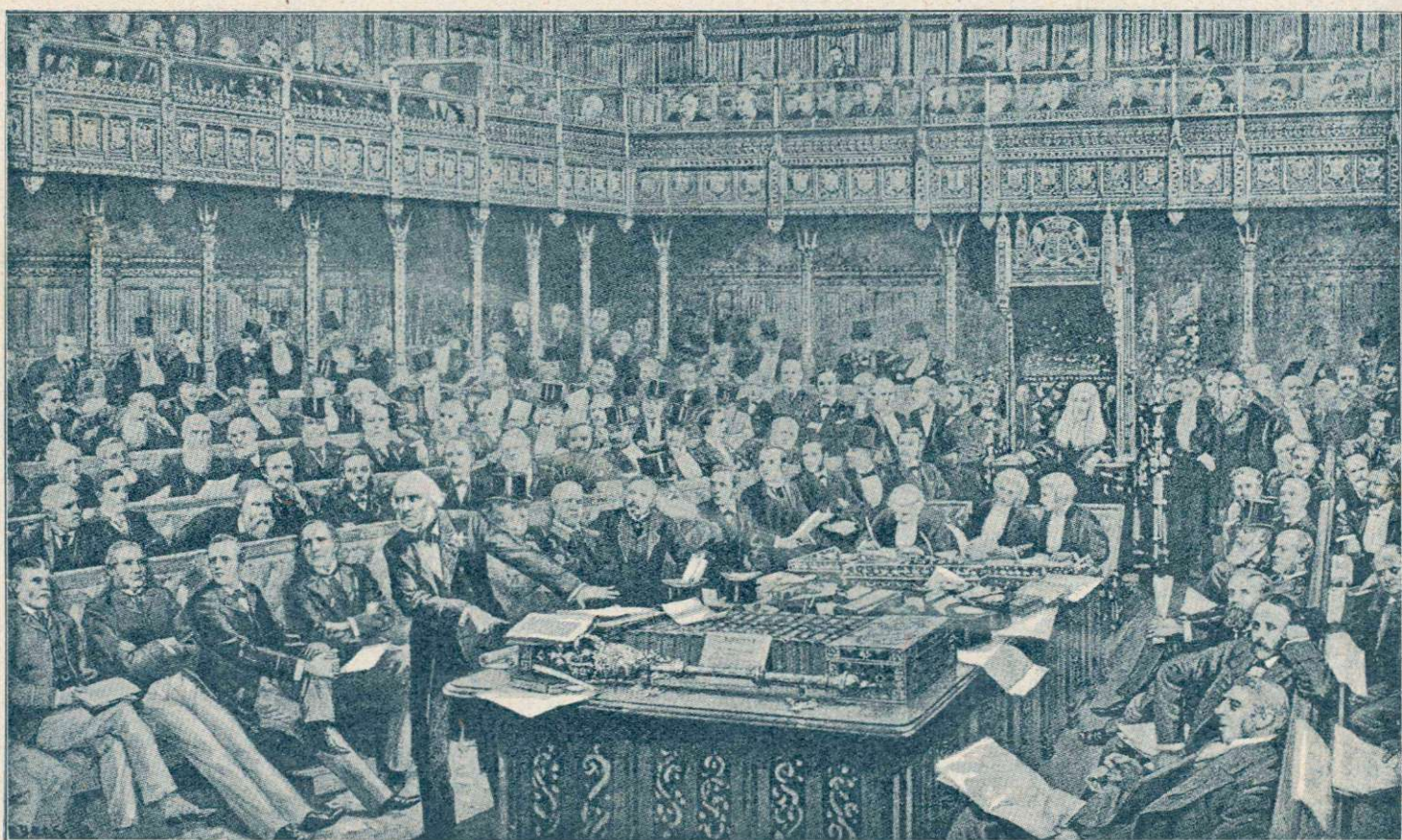
Ob severni steni stoji prestol za predsednika. Nad prostornim naslonjačem se dviga

¹⁾ House of Commons (izg. haus of komens) — hiša navadnih, naslov poslanske zbornice v nasprotju z gosposko.

lepo izrezljan baldahin, in tu sedi the Right Honourable the Speaker¹⁾. Oblečen mora biti v starodavno uniformo: Na glavi mu sedi dolga bela lasulja, ki mu sega daleč doli na rame in je skrbno nabrana v gube in v trdno sešite kodre. To nepotrebno pokrivalo je na Angleškem v toliki časti, da ne sme biti nobena seja brez lasulje. Tudi zapisnikarji se morajo potiti pod težkimi, vročimi lasuljami. Črn, plašču podoben talar mu visi z ramen, okoli vratu nosi belo ruto; tesne hlače do kolien, svilene nogovice in svetli šolni pomnožujejo odličnost njegove

poročstvo, da se v največjih nemirih ohrani država. Tukaj butajo v vročih borbah drug ob drugega, da se bore za razne misli in interese. Kakor dve armadi si stojita nasproti dve veliki stranki: Vladna, katere sedeži so vedno ob desni strani Speakerjevi, in opozicionalna, katera poseda vedno na levi. Govorniki vstajajo, zdaj na tej, zdaj na oni strani, odobravanje in graja se sliši vedno bolj viharo. Parlamentarni prostaki podpirajo nastope svojih voditeljev z glasnim ploskom in vpitjem. Cheer¹⁾ in contracheer postaja vedno glasnejši in burnejši, the honourable

GLADSTONE GOVORI V POSLANSKI ZBORNICI.

službe. Njegov prestol stoji tako, da če bi se vsa vrata odprla, bi gledal skozi vso dolgo vrsto hodnikov in dvoran naravnost kralju v oči. Tako je Anglež izrazil načelo konstitucije: Prestol ljudstva proti prestolu dinastije. Tu je borba strank, vrvenje političnih strasti, morje ljudskega gibanja, iz katerega valov vstajajo nove pravne oblike. Tam pa je stalna točka, katera se ne sme premakniti in daje

¹⁾ The Right Honourable the Speaker (izg.: the Rajt anöräbl the Spiker) = Jako častitljivi govornik, naslov predsednika angleške poslanske zbornice.

members of the House of Commons²⁾ začno vpiti in rjoveti, vstajajo s sedežev na obeh straneh, si dokazujejo s pestjo in divjimi pogledi, klobuki lete po tleh, v divjem nemredu plešejo listi in knjige po mizi zapisnikarjev, armadi se bližata vedno bolj grozeče, in kmalu je na sredi dvorane gneča ljudi, ki se zmerjajo in si preté, da se bojiš za

¹⁾ Cheer (izg.: čir) = razveseljenje; v parlamentarnem jeziku pomenja vzpodbujevalno odobravanje.

²⁾ Častitljivi člani poslanske zbornice, parlamentarni naslov poslancev.

njih življenje. Tako je v ljudskih zbornicah in tako bo vedno, ker drugače ne more biti. Tam nasproti je pa prestol monarha, ki stoji mirno in te nasprotujoče si elemente veže v eno telo.

Ob vsaki strani Speakerjevi so po ena vrata, ki služijo za glasovanje. Glasuje se namreč v angleškem parlamentu s tem, da se postavijo vsi poslanci v dve vrsti in gredo mimo Speakerja skozi ta vrata vun, in sicer gredo „the Ayes“¹⁾, ki glasujejo za predlog, skozi desna vrata, „the Noes“²⁾ pa skozi leva. Tam štejejo glasove za in proti.

„Kje pa sede ministri?“ vprašuje mandarinček.

„Ministri nimajo posebnih sedežev, ker so ministrstva na Angleškem parlamentarna. To se pravi, da mora kralj vzeti ministre iz zbornice in sicer iz stranke, ki ima večino. Prostor za ministre je v prvi klopi med poslanci ob desnici Speakerjevi.“

„Kako pa poslanci vedo, kje so njih mesta? Saj ni nikjer zapisano ime“, vprašuje dalje vedeželjni Kitajec.

„Stalnih sedežev ni, ampak vsak sede na levo ali na desno, kamor se prišteva, in če gre za trenotek iz zbornice, položi klobuk na svoje mesto. To je najbolj običajno, ker sede poslanci v zbornici večinoma s klobukom na glavi.“

„To sem tudi jaz opazil“, pristavim, „da se Anglež nikdar ne odkrije. Laže ga pripraviš do tega, da sezuje čevelj, kakor da bi snel cilindar z glave.“

„Pa vendar so začeli nekateri ‚moderni‘ tudi že novotariti. Pred nekaj leti je zavladala huda influenza med honourabli. In takrat je marsikdo iz strahu pred prehlajenjem obdržal klobuk na glavi, kadar je šel iz dvorane, in da mu drug ne zasede mesta, je položil vizitko na sedež. A to ni priznано in se le trpi. Angleški parlament spoštuje stare običaje in se jih drži z veliko pieteto. Mi nismo tako vihravi, kakor Francozi, ki hlepé le po novotarstvu. To dokazuje mnogo parlamentarnih običajev, ki jih tujec ne more umeti

1) Ayes (izg.: eis), = ki pravijo: Da.

2) Noes (izg.: nois), = ki pravijo: Ne.

ali se mu zde morda celo smešni. Ali Vam je znana ceremonija z ‚Black rodom‘“?

„Black rod?“ vprašam, „to je črna palica. Še nisem slišal ničesar o njej.“

„Videli ste“, je razlagal učitelj, „kraljevi prestol, s katerega prebere kralj vsakokrat ob otvoritvi parlamenta svoj programatični, takozvani prestolni govor. Če kralj ne pride osebno, ga prebere Chancellor s svojega woolsacka. Da pa morejo tudi člani poslanske zbornice slišati ta govor, jih je treba povabiti, da pridejo zraven. A Bog ne daj, da bi kateri prestopil prag gosposke zbornice! To bi bil hud napad na predpravice naših lordov. Oni smejo samo do bara in odtam smejo gledati skozi vrata prizore ob prestolu. Za to povabilo ima Anglija posebnega visokega uradnika, ki vleče za svoj imenitni opravek jako uvaževanja vredno plačo. Večinoma je kak upokojen admiral ali postaren general in ima prijazni naslov „Gentleman Usher of the Black Rod“. 1) Ko je zbrana gosposka zbornica k slovesni otvoritveni seji v vsej paradi, tedaj ukaže lord Chancellor gentlemanu Usherju, da naj povabi poslance k prestolnemu govoru. Ta vzame v roke black rod, črno palico, in krasno livriran konstabelj koraka pred njim. Silno počasi in veličastno premerita gosposki koridor. Vse čaka v slovesni tihoti. Komaj pa prideta v osrednjo osmerokotno dvorano in se približata poslanskemu koridoru, začne zbornična straža na vse grlo vpiti: „Black Rod gre! Black Rod gre!“ Straže na vseh koncih in krajih zakriče: „Black Rod! Black Rod!“ in rjovejo, kakor bi jih kdo iz kože deval, da odmeva po dolgem hodniku in se tresejo okna. Vse upije, in kmalu prodre ta bojni klic tudi v poslansko zbornico, kjer so zbrani ljudski zastopniki. Tukaj pa plane pokonci s sablo oborožen gentleman, ki ima bojevito ime „Sergeant at Arms“²⁾, kakor da bi ga bil gad pičil, in teče proti vratom

1) Gentleman Usher of the Black Rod (izgovori: Džentlmän Öšör of the Bläk Rod) = doslovno: Plemeniti gospod predhodnik od črne palice.

2) Sergeant at Arms (izg.: Sördžent ät Arms) = oboženi narednik.

ter jih zaloputne Black Rodu pred nosom. Black Rod se pa ne dá užugati. Veličastno vzdigne trikrat svojo palico in udari ž njo po vratih, da zabobné. Sergeant pa stoji s sablo zadaj, kakor bi hotel vsakoga na mestu pobiti, ki bi se drznil vlomiti v poslansko zbornico. K sreči se ne zgodi nič takega, kar bi dalo Sergeantu povod, da bi rabil morivno orodje. Pa on je previden in ne zaupa vsakomur. Počasi odmakne pokrovček od luknje, ki je v ta namen narejena skozi vrata, in pogleda, kaj se godi zunaj. Tam vidi dva čedno oblečena človeka in ju vpraša, kdo sta in kaj hočeta in kdo jima je dal pravico, da prihajata v te prostore, kjer je zbrano svobodno izvoljeno ljudsko zastopstvo. Black Rod pove nato vljudno in dostojno, da spoštuje pravice te visoke zbornice, in da je poslan od Njegovega Veličanstva in od gosposke zbornice, da po vseh parlamentarnih pravilih sporoči jako častitljivemu gospodu Speakerju in vsem drugim častitljivim članom poslanske zbornice, kar mu je naročeno. In tedaj se vrata odpró, Black Rod pa prikoraka v zbornico in se iznebi tu svojega vabila, na kar se dvignejo poslanci in gredó v sprevodu pred bar, da tu poslušajo prestolni govor. — Ali ni to zanimivo?“

„Hao¹⁾, hao!“ pritrđi Kitajec.

„Pod smešno zunanostjo se tukaj skriva resno in trdovratno načelo“, rečem jaz. „Parlament, ki tako varuje svoje pravice pri vsaki otvoritvi, se zaveda svoje naloge in oblasti. A kdaj so vpeljali to ceremonijo?“

„Ta izvira še iz stuartskih časov, ko je Karol I. vdrl z oboroženo silo v parlament in je dal vkleniti pet poslancev. Nastal je upor in državljanska vojska, ki se je končala s tem, da je revolucionarni parlament obsodil kralja na smrt in mu dal odsekati glavo. Da se ne bi nikdar več ponovila ta krvava drama, se vsako leto Black Rod spoštljivo približuje poslanski zbornici in čaka pred vrati, da mu dovolijo vstopiti.“

„V tem prostoru“, je nadaljeval Anglež, „so govorili največji in najodličnejši parla-

¹⁾ Hao (kitajsko): dobro.

mentarci, kar jih je svet poznal. Nikdar ne bom pozabil, kako sem na galeriji slišal govoriti osemdesetletnega Gladstona. Med tem, ko so drugi sedeli na klopeh malomarno, s stegnjenimi ali prekrížanimi nogami, s klobukom, potisnjenim na oči, in zdehajoč ob dolgočasnih debatah, je Gladstone vse pazljivo poslušal, si semtertje kaj notiral in pre-mišljeval. Če se je Gladstonu zdehalo, je bilo znamenje, da ni nič posebnega; s prekrížanimi rokami je gledal nekaj časa v strop, potem je poiskal klobuk, ga vrtel nekaj trenutkov v roki in ogledoval njegovo notranjost; kmalu ga je imel na glavi in je odšel. A kadar je bilo treba, da je posegel v debato, takrat je neprenehoma obračal glavo, da je vse natančno slišal, in si zapisoval podatke. Iz oči mu je začelo bliskati. Kadar je bil pripravljen na velik govor, je sedel tiho zamišljen na svojem prostoru. Ko naznani Speaker začetek debate, vstane „the Grand Old Man“¹⁾ in z elastičnimi koraki stopi k sprednjemu robu zapisnikarske mize. Predse položi listek z zapiski, prime vogel mize z obema rokama in obrne molče svoje resno, od starosti razorano, a vkljub temu še lepo obličje, obrobljeno od sive brade, proti Speakerju. Tedaj zagrmi pozdravno odobravanje iz vrst njegove stranke, zlasti lrci se dolgo ne morejo umiriti. Ko ropot poneha, začne govoriti z globokim, polnim glasom, kateremu je dajalo lahno vibriranje nekaj nepopisno temperamentnega, kar je sililo vse, da so ga morali poslušati. Takoj se je videlo, da je izredni duh obvladal vso zbornico. Do zadnjega kotička se je razumela vsaka beseda. Njegovi govori niso bili „pri leščerbi izdelani“, kakor Demostenovi. Imel je pred očmi vedno tisto idejo, za katero je govoril, in jo je od vseh strani pojašnjeval, navajal vse razloge za njo in proti nji z dramatično živahnostjo, z bogatimi mislimi in krepkimi izrazi. Iz stenografskih zapiskov ni bilo mogoče niti oddaleč spoznati moči, katero je imela njegova izgovorjena beseda. Vsak hip se je izpreminjal izraz njegovega lica, vedno živahnejši je postajal mladeniški

¹⁾ Veliki stavec.

starec. Zdaj je ritmično bobnal po mizi, ko je našteval grehe trmoglavih toryjev, potem jih je sklenil in dvignil počasi do prsi, dà, če je prekipelo njegovo govorniško navdušenje, jih je dvignil tudi čez glavo in bliskovito udaril ž njimi po mizi, da je še bolj naglasil svojo ogorčenost proti angleški taktiki na Irskem. Ali je pa dvignil grozeče desni kazavec, da pozove plemstvo in bogataše, naj ne mislijo le na svoje interese, in da jim pokliče v spomin moralna načela, ki morajo vladati v javnosti. Ali je pa z dostojanstveno slovesnostjo počasi krenil z roko proti strani svojih nasprotnikov in nagnil svoje telo, da podpre s tem svarilo, da naj nikar ne budé spečega leva, neukrotne demokracije¹⁾. Bil je krasen mož, prvi parlamentarec svoje dobe!“

Obrnili smo se proti izhodu.

„Ali imate tudi pri vas kak parlament?“ me vpraša Kitajec.

„Kaj en parlament!“ mu odgovorim. „Pri nas imamo dva državna zbora. Pa še kakšna! Pri nas ima vsak poslanec svojo mizo in

¹⁾ Steffen: „Aus dem modernen England“ 247 sl.

sedi bolj prijetno, kakor tukaj sam master Speaker. Kaj pa je ta zbornica v primeri z dunajsko ali budimpeštansko? Nekoliko boljši tramvajski voz, v katerem se ljudje sujejo in sedé drug na drugem kakor natlačeni slaniki! Tudi več izpremembe je pri nas. Če reče dunajski državni zbor: To je belo! se oglasi takoj ogrski in kliče: To je črno! Mi smo sploh prvi na svetu v parlamentarnih zanimivostih. Nikjer se ne govori toliko jezikov, kakor pri nas. Nikjer niso debate tako dolge, nikjer se ne stavi toliko nujnih predlogov, nikjer se ministri tako hitro ne menjavajo, nikjer se poslanci tolikrat ne stepó in ne pobijejo toliko stolov in miz, kakor pri nas! Mi se v teh stvareh sploh nikomur ne vdamo. Tukaj vlada idiličen mir v primeri s parlamentarnimi bitkami, ki jih vojskujejo naši ljudski zastopniki.“

„Tudi pri nas bomo naredili parlament v Pekinu“, se je pohvalil mandarin.

„Prav imate“, mu rečem. „A naredite samo enega, dveh nikar!“

Šli smo po stopnicah doli in skozi hodnik Sv. Štefana v parlamentno cerkev, posvečeno istemu svetniku. (DALJE.)

ZVONIMIR:

TEMNA NOČ...

Temna noč... Le tam v daljini
drobna lučka še gori.
Kje bom našel, kje bom našel
belo stezo do vasi?

Da sem vetrič, ej, razpihal
megle bi izpod neba,
da sem solnce, ej, prisvetil
izza sivih bi gorá.

Ali zdaj... Le sveti, lučka,
mi v življenja trudne dni!
Daleč do vasi je rodne,
temna noč krog mene bdi...

P. PL. RADICS:

SLOVENSKI NAGOVOR IZ L. 1808.

GOVOR DO VOJAŠKIH NOVINCEV.

Knjižnica deželnega muzeja „Rudolfina“ hrani kot bibliografsko posebnost slovenski nagovor, katerega je govoril vojaški duhovnik ljubljanskega polka ob koncu novinskih orožnih vaj koncem julija l. 1808.

Ta govor, ki obsega tiskan štiri strani v četvorki, spada v ravno tisto dobo, ko je Avstrija po iniciativi nadvojvoda Ivana osnovala ljudsko brambo. K temu jo je prisilila zlasti Napoleonova nasilnost, kateri se ni držal niti določb pressburškega miru.

Dne 9. junija 1808 je bil izšel patent, ki je naznanjal ustanovitev „deželne brambe“, v kateri naj služijo vsi moške od 18. do 45. leta, ki so zmožni za boj, pa še niso uvrščeni v armado. Ta „bramba“ se razdeli po deželah in v teh dalje po okrožjih.

Dne 1. junija je došel v Ljubljano nadvojvoda Ivan, ki je potoval po deželah, da bi pospešil snovanje te brambe; tega dne je izšla tu okrožna naredba za osnovanje deželne brambe in rezerv na Kranjskem, podpisana od nadvojvoda Ivana in grofa Sauraua. Dne 4. julija so začeli nabirati novince in po vsej deželi se je pokazalo največje zanimanje. Dne 16. julija 1808 je že 372 prostovoljcev iz postojnskega okraja prikorakalo z vojaško godbo v Ljubljano. Ti so bili prvi; dne 31. julija je bil pa kranjski rezervni zbor že popoln in je praznoval ta dogodek z vojaško mašo, pri kateri se je kazalo veliko navdušenje.

Istega dne (31. julija) je pa govoril vojaški kaplan Ignacij Karol Bourda od tedanjega domačega kranjskega polka baron

Simbschen št. 43.¹⁾ novincem tega polka, ki so se bili ravnokar vadili v orožju in so šli zdaj na svoj dom. Ta govor, iz nemščine preložen v slovenščino, je izšel 4. avgusta tiskan, da se razdeli med deželne brambovce, oziroma njihovim poveljnikom in nižjim činom, ker se ozira tuintam ravno na novoustanovljeno deželno brambo.

Tu priobčujemo ta zanimivi govor popolnoma doslovnno.

* * *

OGOVOR NA SOLDATE

kader so ti prvi fantje,
kateri so se v' Lublani na oroshje vadili, domu fhli.
Dershan od Feldpatra Lublanskiga Regimenta
Ignaza Karelna Bourda
31. maliga Serpana 1808
(Evangel. Luc. 16, 1—9. —)

Današni evangelfki flushabnik je bil provsbrisan sa svojo posvetno frezho fkerbeti; kaj mislite, kaj naš je otel Jesus fkus leto pergliho uzhati? Tudi mi moremo po taisti s'ufmi mozmi hrepeneti, mi nimamo slepi našhe frezhe biti.

Ali je sa naš današni dan vezhi frezha, kakor enimu takimo podloshni biti, kakor je naš Svetli Zefar Franz. — Sastopite me dobro! Mi shivimo v' enimo zhasi, kir se sappelivi navki s' mezham fkasujejo. Kej je Frajost, gliha inu deshelná edinost? ali se fhe katirmo kaj od njih fajna? kej je taista zhlovefhka drushba, povejte jo, katira s' njimi obfhoji?

Sdej je en zhas, kir kmet na nekaj dni svoj lemesh, delovz svojo fhtero fapusti, sa pufho prime, inu ojster mezh okoli vsame; jest rezhem, gvifhno bi leto fhe ftookrat rajshi fturil, kobi on prov videl, sakaj. — Vfaki ozha

¹⁾ Bil je to prej polk grofa Thurna in so ga l. 1809. razpustili.

bi svojmo Sino s' vefeljam rekel: Pojdi, ti gresh sa tvojo deshelo, ti gresh sa nashiga Svetliga Zefarja; Vfaka mati bi rekla: sato sim te pod ferzam nofila. — Vidite nekdej nifo matere vezhiga vefelja obhajale, kakor zhe so njih Sinovi na vojfki v' boju vmerli, pa tudi niso vezhi zhafti posnale, kakor sinove roditi, katiri so viteske inu pravih korenakov ferza imeli; kaj sa eno framoto je pa mogla tudi taista mati preftati, katire sin je en tak pajduh bil, de je pred sovrafhnikam pobegnul! rajfhi bi bila ena prava mati vmerla, kakor kej taziga nad svojim Sinam dofhivela.

Kaj ozhem od danafhnih mater rezhi! nej pregledajo enkrat, kaj smo mi tajstimo dolfhni, katir naf s' vfo fkerbjo visha; poloshimo doli nafho nevarnost v' nafhah dolshnostih! kai miflijo shene, katire njih moshe zlo profijo, de bi se vfaki nar majnfhi nevarnosti odtegnili? Pa to je fhe majheno; kaj fi moremo mi od taistih mifliti, katiri na vojfki doblene rane safmehujejo, ki bi jih kakor fvetle Krone zhaftiti imeli; v' kom se ifhe danafhne dni zhaft, v' kom vifokost, v' kom navmerjozhnost? morebiti v' is kafani Lubesni proti svoji rojftni defheli, proti svojmu poglavarju proti svojmu blishnimu? Oh, ali nifo malopridne dela, ali ni vezhkrat ena nikoli fita lakota po pofvetnimo blago, kar naf k' nafhimu merslimu djanju nikolko pershene! — Bog otel, de bi to nikoli ref ne bilo.

Vshgimo v' nafhah ferzah luzh te Lubesni k' nafhi desheli, k' nafhimo blishnimo, k' nafhimo fofedo, posebnu k' nafhimo Zefarjo, hitimo eden pred drugim se fskafati, kakor otrozi ene matere, krajnfke deshele, kakor udje tiga fhe veliziga Esterajfkiga Kardela, ne zhakimo, de bi naf taisti katirim je dano ozhitno k' nam govoriti, fkus vifkih povelje ukasani, k' dopolnenju ene take fsvete inu imenitne dolshnosti opominat mogli.

Vi vidite, de fdej ni nobeniga raslozhka, v' ftanovih, vse se vadi; ne famo Soldat, ampak tudi Gospoda — tudi kmetje, — tudi vse forte drugi ftanovi, ne famo per naf, ampak tudi po veliko vezhah deshelah nashiga zefarftva, bodo perpravleni na noge ftopiti, ako bi nam eden al drugi kdej otel shugat, ako bi kdej treba blo, ob takih zhaftih bodemo sa naprej vfi Soldatje. 1)

Vi kristianski perjatli inu poslufhavzi fte bli ene dni Novinzi, fte se s' pufho medli; vi fte bli ti prvi, kateri fo na en fam glaf k' Este-

rajfkem banderam vefeli radovolni perleteli; sato bodo eni is mej val fhe danf ispufheni. Vam vfm kar val je, se sahvali vfaki pofhteno mifliozh ozhitno.

Jidite damu na vafhe polje, vi fte lohka fhtimani, fakaj veste, da fte vafho dolshnost fturili.

Pojte frezhno, povedat vafhim bratom, vafhim ftarim snanzam, kako se vam je v' Lublani godilo, v' kaj sa eni zhafti fmo val imeli, kako fmo val fhtimali inu radi imeli. To fte fi vi pa tudi zafhlu fhili!

Poglejte vafhi Vifhi se vam danf vefelo tukej pod odpertim lepo jafnim nebesam fkos leto prasnuvanje sahvalijo, da fte tako pridni, tako samerkliivi bili; zelo desheltvo se vam sahvali, de fte vi poftavi tako pokorni. Vfi Soldatje fo val lubili, oni fo sdei vafhi tovarfhi, sakaj ki fo vafho vrednost, vafho zeno fposnali.

Vi bofte gvifhno ti prvi k' nafhim banderam perderli, ke bi morebiti defhela filo terpela. Vi fte fdej v' Brambo vafhe deshele ftopili. Vi bofte kmetu polje, pridnimu delovzu njegovo mirno felifhe obvarvali; — Vi bofte te flabe v' mirnimo vfhivajno njih premoshejna ohranili, vsi vam bomo hvalo vedli.

Povejte vafhim ftarifham, vafhim fofedam, inu snanzam; de fte vi taisti, kateri bofte njim, svojem bratom, svoji fhlahti, inu tolku taushent drugim deshelakam — otroke, fhlahto, fhivlejne inu zhaft, s' eno besedo njih pravo frajofht ohranili. Skos to bodo vidili, kaj sa en pokliz je Soldat biti! Marfkateri ozha bo rad videl, de se njegov Sin sa svetliga Zefarja bojuje; marfkatera mati bo vefela, de je eniga taziga Sina rodila. Vi ne bofte sa naprej vezh permorani inu perfileni, ampak zadovolni nafh rod, to krajnsko deshelo, to Esterajfku kardelu branili.

Poglejte Zefarja Franza, on ima tolk Ludftva pod feboj, kateri fo vfi fkus pofstave ino edino pokorfhino proti njemo terdno svesani; On naf ne bo puftil omagati; sakaj on nar vezhi vifokost v' tim jifhe, de bi svoje podlofhne k' narvezhi frezhi, k' nar vezhi vifokosti povsdignil. Bog nam ga pufti dolgu shiveti, on ga ohrani Krajnzam, inu zelimu Eftrajhu.

Leta Ogovor je is nemfhkiga na krajnfku sa Lublanske Novinze po tim vezhim preftavljen, Lublani 4tiga velikiga Serpana 1808.

* * *

Ta ogovor je dobro vplival in je povzdignil navdufenje za deželno brambo na Kranjskem, ki je bila dovrfhena januarja meseca

1) S tem misli govornik na patent, ki ukazuje osnovanje deželne brambe in ki se že ozira na splošno ljudsko oboroženje, kajti možje od 45. do 60. leta so bili odločeni za stražo in za prevoz.

l. 1809. Kranjskih brambovcev je bilo sedem bataljonov.

Vojno navdušenje je pa vnemal tudi naš Valentin Vodnik s svojimi „Pesmimi za brambovce“, ki so bile prav za to zložene, da jih pojó korakajoč, kakor „Radovoljni brambovci“ ali „Brambovska dobra volja“, in ki se v njih tako krepko glasi avstrijski patriotizem, kakor v pesmi „Estrajh za vse“, in katerih verski duh tako lepo izzveni v verzih:

Mogočni Bog!
Tvoj dih je vstvaril solnca nove,
Tvoj dih je v stan' podret' svetove,

Zato pohlevno mol'no Te:
Obrni milostiv' obraz
Na brambo našo in na nas!
Pred sodbo klič' sovražnike!
Usliš' nas Bog — — —

* * *

Zgodovinski razvoj, ki je zlasti naši deželi donesel francosko vlado od l. 1809. do 1814., je pokazal, da je bilo treba še mnogo časa, dokler se ni izpolnila usoda Napoleonova in dovršila mera nasilnih krivic, ki jih je storil človeštvu.

MARIJAN:

KMETIŠKA.

Ko bodo mi striček umrli,
denarcev pustili mi bodo,
a jaz si bom kupil pristavo,
in solnčece sosed bo moj.

Glej, tamkaj za gričem zelenim
v zelenju se skriva pristava,
prisojna in bela pristava,
to kupil si bom bogatin.

Po njivah med setvijo mlado
se v rožnih sprehajal bom jutrih
in klical bom vedremu solncu:
„Pozdravlja tvoj sosed te, čuj!“...

Nasmehnilo solnce se bode,
in bolj radodarno bo z žarki,
in bolj bodo setve rodile:
„Saj moram, ko sosed je moj.“

Tako bo in prav nič drugače
po smrti bogatega strička,
in gledali bodo me drugi
boječe: „On je bogatin!“

Kaj vse ne dobi za denar se,
za suhe rumene cekine,
a jaz si bom kupil pristavo,
in solnčece sosed bo moj...

IVAN LAH:

SANJE O DOMOVINI.

SPOMIN IZ MLADOSTI.

Neskončno lepa in mila si, noč v tujini, lepa in grenka kot misel na domovino. Jasno je nad teboj nebo, v daljavi izginjajo teme v neznane strani, zvezde migljajo nad obzorjem v neštivilnih vrstah, vse kot je bilo takrat, včasih, v domovini . . . Zato vstajajo misli kot iz dežele spominov in hite domov obiskat domovino. Težke in otožne so misli, težke in otožne, kot je duša otožna in žalostna, ker je daleč od tam in so spomini na tiste čase v njej. In ona kot da zasanja o njih, misli pa se dvigajo počasi na daljno pot in gredo vasovat v domovino. Gredo tiho in otožno kòt izgubljeni oblaki pod nebom, nemirne kot jesenski veter nad zapuščeno zemljo. Gredo in vasujejo v tihi noči na Slovenskem, v tihi dolnjski zemlji . . .

Globoko v srcu si ostala ti, domovina, kot sem te bil zagledal takrat v mladih dneh, in je ostalo tako. In kadar je v tujini tiha, lepa noč, vasujejo moje misli v tebi in se vračajo jadrno iz daljnih strani, in pripovedujejo o tebi, kot bi mati pripovedovala neverjetno lepe pripovedke. Tiho leže doline s polji, vasi stoje ob poljih, spe in sanjajo, reka šumi daleč od njih, gozdi šepetajo v noči na obronkih ob gričih. Na planjavi v selu dremljejo mirne lučce po nizkih kočah in gledajo pomežikujoče v tiho noč. Zdaj-pazdaj se v daljavi kje vidi premikajoča se luč, kot da čarovnica išče skritih poti. In če se vidijo meglice, ki v gori vstajajo, misli vsak, da gre poljska čarovnica delat škodo. Kadar je temna, oblačna noč, je vse mirno, povsod brez luči, le reka šumi glasneje, in gozdi vršé, in vse spomni na nesrečo, kot jo

ima človek, ki ne pozna sreče, ker ga je zadela usoda. Zato so čudovito lepe tvoje sanjajoče noči, kot so bile v srečnih letih, ko je mladost sanjala o tebi z vsemi svojimi sanjami in so oči radovedno gledale v tvojo daljavo in iskale vsega, kar je bilo kdaj v tebi. In vse je bilo kot ponočne lepe sanje v jutru. Zato hodijo v takih lepih nočeh moje misli vasovat v tiste kraje nazaj . . .

Po planjavi se oglasi pesem, pesem naroda, otožno - vesela . . . Kaj je vse v tej pesmi? Vsa duša naroda, vesela, polna odmevov, kot zemlja njegova, polna smeha in radosti, in vsa nesreča ji je nič. Zapoješ in pozabiš vse, zato poješ veselo. Nič se ni rešilo, pesem sama se je rešila, ker odmeva nepozabljiva v duši naroda, kot odmeva med gorami domovine. Zato si tako lepa, pesem domača, v tujini; poješ o nečem, česar ni, a poješ tako lepo, da o tem sanja duša neprestano in si misli, kot da bi bilo. Kje si se porodila, taka pesem? V dolinah pod veselimi, zelenimi griči, ob poskočni Krki, v vedno radostni dolnjski duši, ki pozabi žalost ob trenutku nesreče in si zapoje veselo o sladkem vincu . . . Lepa si, pesem, in v tebi odmevajo zategnjeni glasovi, kot se glase na noč tja čez planjavo na Posavje, ko vse zagrnejo tihi mrakovi in samo Sava šumi svojo neprestano šumečo pesem. Je-li jezna ta pesem ali bojevita tako? Zakaj je tako nerazumljiva, kot bi šumela narodu brez preteklosti in bodočnosti? Z izdajalci je pognojena zemlja. Vstani, narod, in poslušaj pesem o preteklosti in bodočnosti, kajti čudovito lepe so v tebi pomladi in neskončno otožne so tvoje jeseni . . . Poslušaj, kako se izgubljajo glasovi v zadnjih gorah in odmevajo, kajti na drugi strani se ne poje več

njej podobna, sorodna pesem: umrla je na tleh, kjer se je rodila, kot je umrl narod-brat . . . Zato si tako mila, otožno-vesela, dolenska pesem. V duši zbujaš otožnost in žalost, ko odmevaš nad domačo zemljo tja nad grob brata-naroda . . . Pesem si iz duše vesele, enaka kot ona, enaka kot narod, ki trpi in ne ve, da trpi in pozabi na to. Ti veseli suženj, kaj vse spi v tvoji duši, kake so tvoje sanje, o tem kar je bilo, o tem, o čemer ne veš, kako je sedaj, in kaj sanjaš, da prineso neprijazni časi, tebi veselemu, večnemu sužnju, z radostjo v srcu, s smešno pesmijo v nesreči, ki hočeš, da je tuja srcu, ker je kot usojena in si je navajen . . . In kaka sila počiva pod to veselo, zdravo dušo! Ne zapoješ o tem nič, ne misliš na to, kot da veš, in se ne meniš za to . . .

In po polju gre fant vesel in brezskrbno zauka, da ga sliši njegova nevesta . . .

In meni je všeč. Zaukaš in pozabiš, fant, vse bridkosti: navajeni smo nesreče, kot da je usojena, mi vsi, vsi. Zato je ne čutimo, ne zmenimo se, kajti v duši spi velika sila in zapojemo si lahkomišlno pesem, da se ne pravi nič, samo da se zapoje, ker vemo, da spi v duši sila, pa kaj zato in kaj nam drugo mar. Kdor hoče, naj verjame, kdor ne, pa ne. Mi pa vemo vse in kaj je treba govoriti o tem . . .

Lepa in mila je noč v tujini, lep in grenak, kot misli iz domovine . . .

Kajti ne hodi vsakdo po cvetočem polju pod zvezdnatim nebom, in ne čakajo vsakega mladeniča dremajoča okenca in nima vsakdo speče koč v mesečni senci dreves, prikrite od daleč okrog z lahno meglico . . .

Drugače je to . . . Ni sanj o sreči . . . In zato hodijo misli kot večje sredi planjave, in gledajo od daleč srečo in kot bi iskale miru, ker nimajo tihe koč, kjer bi se naselile v sladki ljubezni in šepetale o nečem lepem.

Daleč smo šli mladi ljudje v tujino in le misli hodijo vasovat v naših nočeh nazaj v srečne čase . . .

Zato so tako čudne take noči, zato tako težko leže misli v srcu, dokler ne gredo obiskat domovine . . .

V taki noči želim umreti. Peljali bi me domov — tako sanjam — in bi si počil sredi polja in zasanjal lepe sanje o zemlji, nad katero se glasi lepa pesem in so noči tako lepe . . .

In ne videl bi podnevi trpljenja, ki bi motilo moje sanje . . .

Čudno hrepenenje po taki smrti pride v dušo, ker si želi sreče, tihe, neznane sreče, polne sanj v srečni deželi.

Osamljeno je srce in molči, in nihče ne vpraša, kako in kaj.

Pravilo bi in pripovedovalo, in nima nikogar ob sebi, ki bi poslušal o tem . . .

Tako se vračajo misli, polne sreče, in pripovedujejo o željenih ciljih, in pesmi se slišijo v tem, kot bi pravile bajke iz neznane prečudne dežele.

Ali je to iz dežele mrličev? . . .

Živa je pesem tam in mogočna. Kaj hočeš, taka neumna misel? Zapoj in pozabi!

In s pesmijo pojdi in poj z dragimi, vmes pa jim govori mogočno besedo o preteklosti in bodočnosti, kot jo šumi Šava čez Posavje, nerazumljivo, neprestano šumeče, kot da jo šumi narodu brez preteklosti in bodočnosti.

Zato je prav, da je bilo tako, ni treba takih sanj in nepotrebnih misli, kajti sila velika počiva pod pesmijo, polno življenja in radosti, ker čuti človek silo v srcu. In zato so prišle tiste sanje prav po nepotrebnem, in kaj hočemo s smrtjo — — — — —

Nekoč v tak večer so se vrnilo moje misli, otožne so bile, vasovale so in pripovedovale o domovini.

Poslušal sem jih in duša moja je bila trudna, kot moje misli, žalostna je postala in otožna. Ko pa sem začul o pesmi, se je kot zasvitalo v noči . . . Zapoj in pozabi! In takrat sem zaspal in zasanjal. Bilo je, kot bi bil tak večer, in jaz sem se vrnil domov, z veselo mislijo v srcu, z radostjo na licu . . . Ko sem se približal, sem se spomnil na nesrečo. Tako sem se v tistem večeru vrnil k materi — domovini . . . Čudno lep večer je bil, kot je tak večer menda samo tam doma, kot o njem sanja mladost na Dolenjskem. Tiho

so ležale kočje po ravnini, brlele so v njih lučce, okenca so dremala, kakor dremljejo v svetih večerih vsako leto in se svetijo menda zato, da bi bila zemlja enaka nebesom, z zvezdami razsvetljenim. Daleč, kjer so ležali gozdi ob gričih in so po njih peljale steze, so se čule pesmi, in pomikale so se lučce tja, kot bi šle čarovnice motit ponočnega vasovavca, če jih je razžalil. In po polju so šle motne sence, temne postave ljudi. Kam gredo, tako upognjeni, kot da nosijo nekaj težkega na vratu? Zakaj so tako težke njih roke, tako trudna je njih hoja... Tako je v domovini, če se pogleda daleč v njeno motno sliko.

Takrat sem prišel domov. Sanjalo se mi je, da je to naš sveti večer, kajti belo je bilo vse, le tam je bilo temno v ozadju podobe, kot se je videlo. In pravijo, da ni sreče, če ne praznujemo svetega večera doma.

Zato sem zaželel domov in sem šel z veseljem in

čudnim hrepene-
njem, in ko sem videl tja v temino, je bila duša žalostna, kot popotniku iz tujine. In tako sem prišel k nji, k materi. Ona je bila starka, razoran je bil njen obraz in otožnost je senčila njen veseli pogled, in vendar je prišel nasmeh v vse njeno obličje, ko je zagledala sina, ubogega in zapuščenega, ki se je vrnil iz tujine. Kajti drugi gredo in se ne vrnejo. Velika tragedija je njena ljubezen... Bilo je, kot da sem bil pred njenimi nogami, kot se to slika o izgubljenem sinu... Ona pa je dela roko na glavo in me pogledala z ljubeznijo. Tresoča

je bila njena roka, a vendar tako lahko je bilo in hladilno, kot bi se sanjalo tako prijetno. Pogledala me je in mi govorila, kakor pride trenotek, molčeč in velik. Kaj bi govoril jaz? Molčal sem in sem bil srečen ob nji in ni bilo treba besede. To je v duši naroda, da molči, ko čuti, kot bi ne znal povedati... Tako sva se razumela...

„Trpiš, sin?“

„Trpim, mati.“

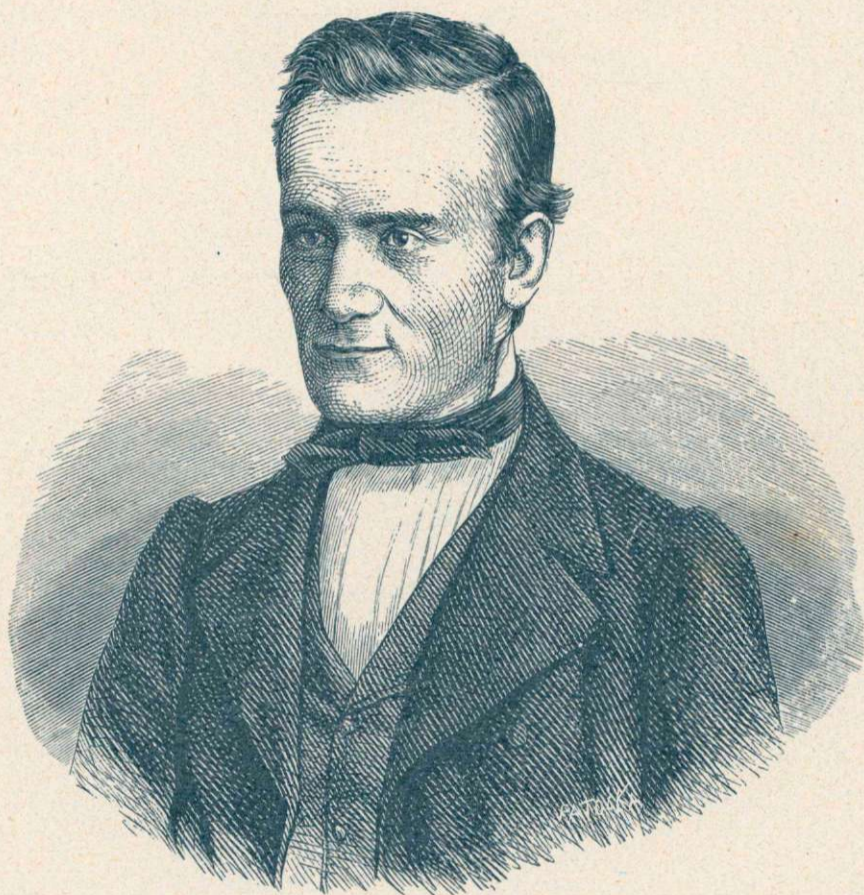
„In me ljubiš še?“

„Ljubim, mati.“

Oblile so jo solze, ali od radosti, da jo še ljubi sin, da je prišel k njej iz tujine domov, ali pa od žalosti, ker ni imela, da bi pogostila sina. Kaj bi ne dala mati za sina! Njena usoda je bila žalostna, prebila je hude dni — tuji ljudje so šli nekoč mimo — in ničesar nisem mogel želeti od nje, samo da sem bil ob nji. Počivala sva drug ob drugem in vsak je mislil, da pridejo drugi, boljši časi, ko se vrnejo sinovi domov, in

bomo vedno skupaj, in takrat bi živeli ob njej in ona ob nas in bi se razveselila, omladila...

Pa je prišla v srce otožna misel, težka, kot zakleta, da bo še ostala sama, in morali bomo po usodi živeti daleč od nje. Ranila je misel moje srce, zbolelo je tako v duši in sem se zbudil... Ležal sem v svoji slabi sobi, zunaj pa je nad velikim mestom ležala mračna jesenska noč, čudna in neprijetna, kot so noči v tujini... Ob meni so vasovale moje misli in mi pravile o mnogih lepih

Anton Janežič.

K petdesetletnici njegove „Slov. slovnice“.

nočeh. Zakaj je postala žalostna duša, ko so sanje izginile? In so bile sanje? Ali so bile daleč od resnice? Take so bile sanje o domovini. Pogosto jo obiskujejo moje misli, kot piše sin iz tujine materi. Včasih v mladosti — pri nji spi vsa mladost z vsemi sanjami — sem bival ob njej kot njen ljubljenec in drugi so bili pri njej. Smehljala se nam je in nas božala. Vedno enak je bil njen obraz, in nisem zapazil, kako se starajo njena lica in oči so gledale zmiraj z ljubeznijo . . . Nikdar nisem videl njenih preteklih dni in sem mislil, da je srečna, kot se vidi. Slišali smo praviti o nji iz prejšnjih časov, in videl sem, da nismo razumeli njenega čudnega nasmeha, ki je bil za nas vesel, pa le zato, ker je bil njen in je bil namenjen nam iz njene ljubezni.

In so odšli, in mnogi se niso vrnil. Zato so težke te noči in grenke take misli. In želel bi si takih sanj, sanj o njej, ki lažejo

in so vendar lepe . . . Moje misli pripovedujejo o njej samo lepe bajke, ki se godé v takih lepih nočeh, v skritih dolenjskih dolinah, polnih petja, kot da ni nesreče . . . In kaj gre tam v ozadju v poltemi, z vpognjenimi glavami, s težkimi rokami, s trudno hojo? Kam gredó? Kaj plavajo ti oblaki po severnem vetru, motit njene lepe dni? Zakaj motijo moje sladke sanje?

Šli so sinovi in se niso vrnil, niso hoteli ali niso mogli, pozabili so ali pa so jih zmotili na druga pota proč od nje, in ona je sama in zapuščena . . .

Kaj ste nehale? Pripovedujte, misli, kaj ste še videle! Odkod prihaja ta lepa otožno-vesela pesem, polna življenja in veselja? Zapoј in pozabi! Poslušaj, kako poje fant, ko gre čez polje: ne boji se nikogar, kajti silo čuti mogočno.

In začnó se o nji nove sanje, sladke in lepe, dolgo tja v zaspano noč . . .

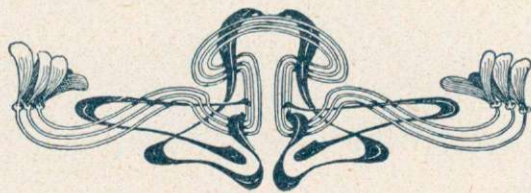

ZVONIMIR:

GAZELICA.

Nemir me žene v širni svet —:
da peljal bi se v širni svet,
da meril bi kot sokol sivi
s perotjo lahko širni svet,
da jadral bi čez morje sinje,

da bi objadral širni svet;
nemir me žene — da na vrancu
bi iskrem jezdil v širni svet,
nemir me žene . . . kakorkoli,
le dalje, dalje v širni svet! . . .

J. K.:

RODBINSKI PRIIMKI NA SLOVENSKEM.

NAPRAVLJENI IZ KRAJEPISNIH IMEN.

(DALJE.)

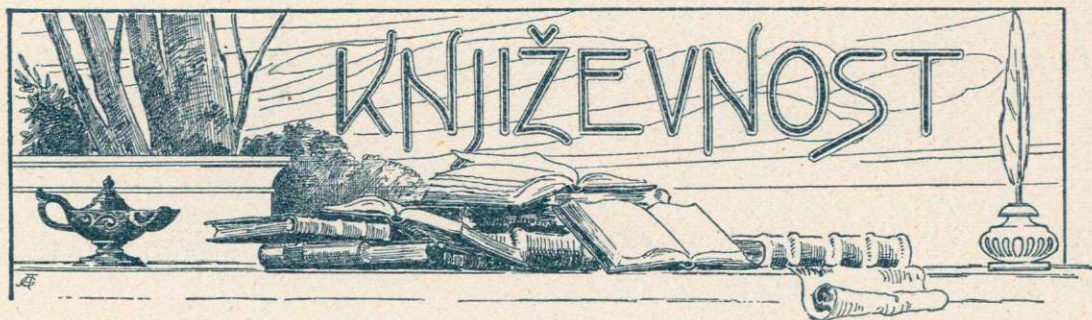
33. GOJKO[V]ŠEK, Št. (: Gojkova v ptuj-
skem okraju).
34. GOLAVŠEK, Št. (: Golava v celjskem
okraju).
35. GORENJEŠEK, Št. (: Gorenje v šoštanj-
skem in konjiškem okraju).
36. GORJAKOVŠEK, Štaj. (: Gorjakovo,
okr. Vransko in celjska okolica).
37. GOVEJŠEK, Št. (: Govejipotok, okraj
Laško).
38. GORŠAK, Št. (: Gora, Gorca, Gorče
na Štaj.).
- 38 a). GORŠEK, D. (: Gora na Ribniškem).
39. GREBENŠEK, GREBINŠEK, Št. (: Gre-
bence, okr. Šoštanj).
40. GRMOVŠEK, D. (: Grmovlje v krškem
okr. na Dol.).
41. GRMŠEK, (: Grm, okr. Ormož in Kozje).
42. GROBELŠEK, GROBLŠEK, Št. (: Gro-
belče, Groblje na Št.).
43. GUBENŠEK, Št. (: Gubno, okr. Kozje).
44. HAJNŠEK, Št. (: Hajnsko, okr. Šmarije).
45. HAMERŠAK, Št. (: Hammer v ptujskem
okraju).
46. HOŠČEK, Št. (: Hoste, okr. Kozje in
celjska okolica).
47. HUMŠEK, D. (: Hom v mokronoškem
okraju).
48. HRIBERŠEK, Št., Kor. (: Hriber v raznih
štaj. okrajih).
49. ILOVŠEK, Št. (: Ilovec, Ilovica, Ilovci,
vse na Štaj.).
50. IMENŠEK, Štaj. (: Imeno, Imenji vrh,
okraj Kozje).
51. IZGORŠEK, D. (: morda Izgorje v idrij-
skem okraju?).
52. JABLANŠČEK, Pr. (: Jablanec, okraj
Komen).
53. JAMŠEK, D., Št. (: Jama v žužemper-
škem in novomeškem okraju na Dol., potem
Jame v celjskem in laškem okraju na Štaj.).
54. JAVORŠEK, D., G. (: Javorje v veliko-
laškem in škojeloškem okraju).
55. JAZBINŠEK, Št. (: Jazbine v raznih šta-
jerskih okrajih).
56. JELOVŠEK, N. in Št. (: Jelovice, okraj
Podgrad na Prim., in Jelovec, Jelovci i. pod.
na Štaj.).
57. JEMENŠEK, Št. = IMENŠEK.
58. JERNEJŠEK, Št. (: Št. Jernej v treh okrajih
na Štaj.).
59. JERMOVŠEK, Št. (: Jarmovec v celj-
skem okraju).
60. JEREBINŠEK, Št. (: morda Jerebinjek,
okraj Šmarije?)
61. JEZERŠEK, G. (: Jezero, okr. ljubljanske
okolice).
62. JURŠEK, Št. (: Št. Jurij v mnogih šta-
jerskih okrajih).
63. KAMŠEK, Št. (: Kamnica, okraj Maribor
na levem bregu Drave).
64. KALŠEK, KAVŠEK, ponemčen KAU-
SCHEGG, Št. (: Kale, okr. celjska okolica).
65. KAMENŠEK, D. in Štaj. (: Kámenje v
novomeškem, Kámenice v kostanjeviškem okraju
na Dol.; Kamen, Kamence, Kameno na Štaj.).
66. KLANJŠČEK, Št., KLAJNŠEK, Prim.,
KLANŠEK, Ljublj. (: Klanec, Klanci na Štajer-
skem, Klanec v raznih kranjskih okrajih, Klana
in Klan(e)c na Prim.).
67. KLENOVŠEK, Štaj. in D., ponemčen
KLEINOSCHEGG, Št. (: Klenovo, okr. Laško
na Št., in Klenovik, okr. Mokronog na Dol.).
68. KLADENŠEK, Štaj. (: Kladje v raznih
okrajih na Štaj.).
69. KLJUČEVŠEK, D. (: Ključevica, okraj
Radeče na D.).
70. KOMPOLŠEK, Štaj. (: Kompolje v sti-
škem, velikolaškem in radeškem okr. na Dol.).
71. KONŠAK, Št. (: Kon(e)c, okraj Laško).
72. KOPINŠEK, Št. (: Kopince v selniškem,
Kopinca v celjskem okraju).
73. KOSTANJŠEK, Št. (: Kostanjek in Ko-
stanja ves na Štajerskem, prva vas v brežiškem,
druga v slovenjebistriškem okraju).
74. KREMENŠEK, Št. (: Kremen, okr. Bre-
žice in Laško).

75. KUMPERŠČAK, Št. (: morda Kumpreš, okraj Gornji grad?)
76. LAKUŠEK, LAKOŠEK, Št. (: Lakuše v slovenjegraškem okraju).
77. LANIŠEK, G. (: Lanišče v škofjeloškem in kamniškem okraju).
78. LAPORŠEK, Štaj. (: Laporje v raznih okrajih na Št.).
79. LEDINŠEK, ponemč. LEDINSCHEGG, Št. (: Ledina v brežiškem in selniškem okraju).
80. LENDOVŠEK, Št. (: morda Lendava na Ogrskem blizu štajerskih mej?)
81. LESKOVŠEK, LESKOŠEK, ponemčeno LESSKOSCHEGG, Št. (: Leskovec v premnogih okrajih na Št.).
82. LEŠČAK, Prim. (: morda Leše, okraj Cerkno?)
83. LEVPUŠČEK, -IK, LIPOVŠČEK, -OVŠEK, -UŠČEK, -UŠČIK, Pr. in G. (: morda Levpa, okraj Kanal?)
84. LIMOVŠEK, G., LIMAVŠEK, Št. (: Lemovec v sl.-bistriškem okraju).
85. LIPOGLAVŠEK, D. (: Lipoglav, okraj ljublj. okolice).
86. LIPOVŠEK, Štaj. (: Lipovec v raznih štaj. okrajih).
87. LOKOVŠEK, Št. (: Lokovo, Lokovec, Lokovica na Št.).
88. LOMŠEK, D., G., Št. (: Lom v škofjeloškem, Lomno v krškem okraju; Lom v šoštanjskem okraju).
89. LOVARŠČIK, Pr. (: Lovara, okraj Črvinjan).
90. LUTRŠEK, G. (: morda Luterje v šmarijskem okraju na Štaj.?)
91. MAČKOVŠEK, Št. (: Mačkovec, okraj Laško).
92. MAKOVŠEK, Št. (: Makovšče v brežiškem ali pa Makole v sl.-bistriškem okraju).
93. MALENŠEK, Pr., G., D. in Št. (: Malence v kostanjeviškem, Malne v mokronoškem na D.; Malenca v laškem okraju na Štaj.).
94. MALUŠČEK, Pr. (: Malovše, okraj Ajdovščina).
95. MARKOVŠEK, MARKOŠEK, Št. in G. (: Markovci v ptujskem okr., Markovo v kamniškem okraju).
96. MARINŠEK, Št., G., ponemč. MARINSCHEGG, Št. (: Marina ves in Marijina vas na Štajerskem).
97. MASTINŠEK, MESTINŠEK, Št. (: Mestinj, ime dveh vasi v šmarijskem okraju na Štajerskem).
98. MARTINŠEK, Št. (: Sv. Martin v mnogih štaj. okrajih).
99. MELANŠEK, Št. (: Melanjski vrh, okraj Gornja Radgona).
100. MULAJNŠEK, Št. (: morda tudi Melanjski vrh?)
101. NOGRAŠEK, D. (: morda Nograd v velikovškem in celovškem okr. na Koroškem?)
102. OGRAJŠEK, Št. (: Ograda, Ograde, Ograja na Štaj.).
103. OJSTERŠEK, Št. (: Ojstro, okr. Laško).
104. ORLINŠEK, ljublj. okolice (: Orle v ljublj. okolici).
105. OSTERŠEK, D. (: Osterc v kostanjeviškem okraju).
106. PERUŠEK, PEROVŠEK, N. (: Perovo v ljublj. okolici in v velikolaškem okraju).
107. PETKOVŠEK, N. (: Petkovec v logaškem okraju).
108. PIRMANŠEK, Št. (: Pirmane, okr. Lož na N.?)
109. PLANINŠEK, PLANINŠČEK, D. in Št. (: Planina v raznih dolenskih okrajih, Planina in Planinca v raznih štaj. okrajih).
110. PLAJNŠAK, PLANŠAK, Št. (: Planjsko, okraj Ptuj).
111. PLETERŠEK, Št. (: Pleterje, okraj Ptuj in Brežice).
112. PLIBERŠEK, Št. (: Pliberk, mesto na Koroškem).
113. PODBRŠČEK, -BERŠČEK, Pr. (: Podbrda, okraj Tolmin).
114. PODBEVŠEK in PODBELŠEK, Gor. (: Podbela, okr. Tolmin).

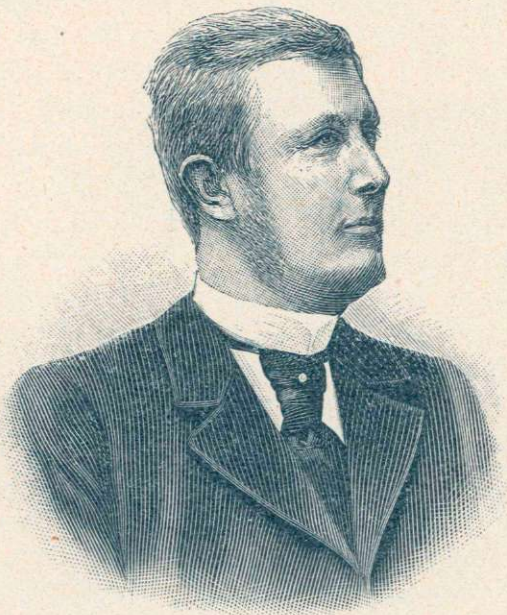

Ali Boga Stvarnika res ni treba? Olikanim slovenskim krogom, posebno onim v Ljubljani. Anton Bonaventura, škof. V Ljubljani. 1905. Samozaložba. Katol. tiskarna. 16⁰. Str. 62. Cena 20 v. — Jako času primerna, lična knjižica! Prevzv. gospod pisatelj govori o prasnovi, o začetku življenja in o evolucijski teoriji. Njegov namen je pokazati, da istinite pridobitve moderne znanosti ne nasprotujejo katoliškemu nauku o Bogu Stvarniku. Ozira se na najnovejše znanstvene preiskave. Knjižica je pisana jako jasno in poljudno, in bo izobražencem

svojo smrtjo; saj je bil tedaj že ves onemogel in duševno potr. — Kar imata obe žaloigri, slovenska in hrvaška, skupnega, je le zunanje; v notranjosti se pa ločita kakor noč in dan. Skupne osebe so: Veronika, Friderik, Herman, desiniški graščak Radoj in vitez Soteščan. Ali kakšne so te osebe? Ena večjih napak v tem Jurčičevem delu je ravno disharmonija značajev glavnih oseb. Veronika, samoljubna in preračunljiva hči siromašnega hrvaškega plemiča, si zaželi med svet, „da bi spoznala še kakšnega drugega človeka razen očeta, tete,

Ogrski politik Wekerle.

Delavski voditelj Gapon.

služila kot dober kažipot v teh sedaj jako perečih vprašanjih. Izšla je takoj že v drugem natisku. Tolle, lege!

J. E. Tomić: **Veronika Desinička.** Historijska tragedija u četiri čina. U Zagrebu. Izdala „Matica Hrvatska“. 1904. — Slovence mora prav posebno zanimati, da je „Matica Hrvatska“ kot knjižni dar za l. 1904. svojim udom poklonila „Veroniko Desiničko“ — ker imamo tudi mi svojo. Žal, da naša za hrvaško daleč zaostaja in je sploh eno najslabših Jurčičevih del, česar mi pa seveda ne more nihče šteti v zlo, ker jo je pisal zadnje tedne pred

hlapca Gregorja in dolgočasnih kmetov“; zaželi si bogastva, slave, lepih oblek; hrepeneče pričakuje „lepega, bogatega, veselega, veljavnega“ ženina; gleda se v zrcalu in samoljubno pripomni: „Grda res nisem!“ Ko pride na Desinice oženjeni Friderik, celjski grof, je Veronika takoj pripravljena iti za njim; neuljudno zavrne bratranca Jankota, ki ji brani. Kot plemkinja na dvoru grofice Elizabete ljubi njenega moža, prizna mu to ljubezen in je pripravljena, da gre na osamljen Friderikov grad in tam čaka Elizabetine smrti in vzprejema v prepovedane obiske nje soproga. Spomin na rajno mater jo sicer za trenotek zbega, toda, ko vidi

na tleh ležati krvavega Friderika — po dvo-boju z Jankotom — se hitro vdá teženju svoje ljubezni: „Jaz sem Vaša, jaz ostanem pri Vas!“

To pač ni čist značaj, ta slovenska Veronika! In pri žaloigri je vendar treba, da so-čuvstvujemo z glavnim junakom! Kako naj so-čuvstvujemo z Veroniko? Pohlepna je po časti, po slavi, po bogastvu, in kako slaboten je v nji odpor vesti proti pregrešnemu ravnanju! Če jo pozneje tare nesreča, če trpi, če mora umreti, mora posredovati krščanstvo z naukom o ljubezni do bližnjega, da se nam smili; brez tega bi ji z mirnim srcem zaklicali: Prav se ti godi! S tem pa je izgubljen tudi efekt.

Vse drugače je karakterizirana hrvaška Ve-ronika. — Zadovoljna je s priproščino navad-nega plemiškega dvorca, dobro in hvaležno srce kaže do dobrotnika, kneza Blagaja; po-nižna je in niti z besedico ne dá zaznati, da se zaveda svoje lepote. S studom je odbijala

Avgust Bebel.

Friderikove ponudbe, in tudi, ko ji prigovarja sam Blagaj, ne mara imeti s celjskim grofom, razuzdancem in morivcem lastne žene, nobe-nega stika:

„Nikoli, knez, nikoli
Celjana nočem . . . Že sem ga odbila, —
in dokler diham, ga bom odbijala,
umrjem rajši, kakor da ga vzamem . . .
ker grd se zdi mi, strašen in nagnjusen,
res, pravi satan“ . . .

Vdá se edinole na prigovarjanje očeta, na-vdušenega Hrvata, in na izrecno željo kneza Blagaja, ki je velik dobrotnik njenega očeta, toda ne iz samoljubnih, sebičnih namenov, ampak žrtvuje se za domovino, za veliko pa-triotsko misel prostosti in političnega zdru-ženja hrvaških pokrajin: kot žrtev stoji pred nami čista in veličastna. Ko pozneje kot po-

stavno poročena žena resnično ljubi Friderika, vsega skesanega, tako gorko ji vdanega, jo občudujemo, ko na Friderikovo vprašanja na-vaja razloge, zakaj ga ljubi:

„Če te ljubim! —
Li moreš še dvomiti, ko pač vidiš
življenje moje srečno, in ko čustva
srca so mojega ti znana? Ljubim!
Kako bi sicer vračati ti mogla
ljubezen in zvestobo tvojo verno?
Ljubezen gorka in srca edinost
čuvajka tihe najine je sreče,
edini moj zaklad na celi zemlji.
Da, ljubim te, moj Friderik, in cenim,
ker plemenito dušo v sebi nosiš,
ker močen bil si in krepak dovolj,
pričeti novo, čednostno življenje,
da zgine senca prejšnjih temnih dni
življenja tvojega . . . In zdaj si čist,
na tebi pege ni — in jaz se čudim
tej velikosti duše tvoje in te
začudena in srečna ljubim!“

To je pač vse kaj drugega! — Če Friderika ljubi Jurčičeva Veronika, ne iznenadi to ni-kogar, saj je samoljubnica ves čas hrepenela, da bi „prišel pónjo kak veljaven“! Ko pa nam ljubezen izpoveda Tomičeva Desinička, obču-dujemo velikodušnost, s katero je znala od-puščati spokorniku; naravno se nam zdi, da je Friderikova vdanost ni mogla pustiti hladne.

Prav tako nesimpatičen, rekli bi skoraj, frivolen, je pri Jurčiču Friderik. Ljubimkuje s tujo deklico, ko še živi soproga Elizabeta; sirovo se obnaša do bolehné, potrpežljive svoje žene; nesamostojen je: za nobeno ceno, torej tudi ne za ceno Veronike, se ne mara odreči prvorojenstvu; obljubil je tajno poro-čeni, da je ne zapusti, a ko mu starogrof Herman stavi alternativo, ali odpovedati se Veroniki ali izgubiti prvorojenstvo, dá Veroniki slovo, češ: „Jaz ti ne morem pomagati.“ — Ali je to resnična ljubezen? Ali je to viteška možatost?

Tomičev Friderik pa je vseskozi simpatična oseba. Res da ima na sebi hud madež, umor žene; toda v srečnem zakonu z Veroniko od-krito obžaluje svoje dejanje, in kar nič nam ne brani, da se ne bi zanj zavzeli tudi mi, ko vidimo to kesanje. Možato prizna Desiničko za pravo ženo tudi pred strogim Hermanom, viteško brani nje čast in niti na misel mu ne pride, da bi se ji odrekel; celo tedaj vztraja, ko mu okrutni starogrof prinese kraljevsko pismo, ki ga oropa vsega premoženja in ga obsoja na smrt. Tacega ga moramo edinole občudovati, in ko propade Veronika, z njo vred pomilujemo tudi Friderika, dasi ostane pri življenju, dočim ga pri Jurčiču končno smatramo za bojazljivca in strahopetneža.

Vitez Soteščan je pri Tomiću le statist, pri Jurčiču pa še dosti dobro igra vlogo intriganta; paralelna oseba Soteščanova je v hrvaški žaloigri vitez Erazem; seveda ni intrigant, ampak le na tihem občuduje Veroniko in jo morda tudi ljubi, dasi tega nikjer ne pove. Če vidimo to tiho, vdano, moško Erazmovo spoštovanje, se nam Jurčičev Janko resnično zazdi smešen, navadna petošolska figura: kakor zdihujoča tridesetletna samica spremlja Veroniko, ki ga odbija kot dolgočasnega pusteža. — Krasno je pri Tomiću označena kraljica Barbara; vzel jo je kar iz srede sedanjega materialistovskega življenja: pohlepna dama je to, ki ne misli na družega, nego na uživanje in vesele zabave. Toda ko dobimo v nje družbi škofa Alben, bi Tomiću najraje zaklicali: Kaj pa je tega treba biló? Alben je tendenciozna oseba, in to je edino, kar na tej žaloigri grajamo... Kraljica Barbara nori za mladim laškim plemičem Contarinijem; Alben jo svari in jo opominja, naj pazi na svoje dostojanstvo; v barvah, ki se škofu ne spodobijo, popisuje lepoto Contarinijevo, in pripomni:

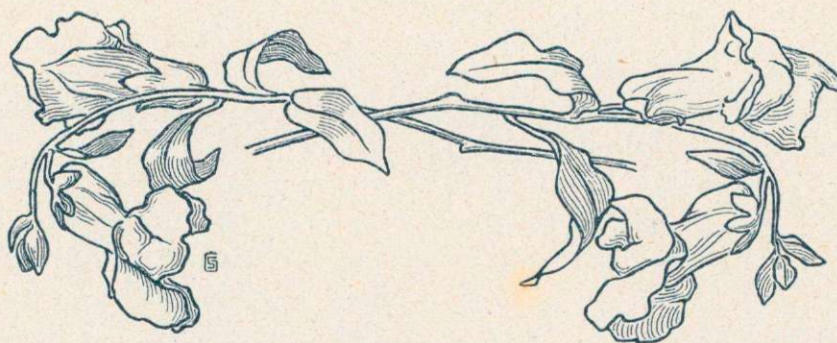
„Toda treba vendar,
da strogo paziš in da se zavedaš
časti kraljevske, ker motré te vedno
oči podložnikov... zato prikrivaj
prevročo strast srca... ravnaj se skrbno
po onem: si non caste, tamen caute“...

G. Tomić, tako ne govori katoliški škof! — Splošno pa je žaloigra vredna vse pohvale. Ker imamo tudi Slovenci svojo „Veroniko“, bi bilo vrlo zanimivo, da bi Tomičevo v slovenskem prevodu kdaj igrali tudi pri nas. Vsaj toliko je gotovo vredna, kakor bedaste francoske burke, ki so pri nas na repertoarju...

VL. K.

Dr. K. Štrekelj: **Köse, Käser, Kosch.** (Zeitschr. für deutsche Wortforschung V. Bd. 4. H.; herausgegeben von Friedrich Kluge. Verlag K. J. Trübner, Straßburg.) Značilno je, da nemški etimologi tuje besede v nemščini, katerih etimologija jim je nejasna in temna, izvajajo iz različnih jezikov in stikajo po vseh kotih, le k Slovanom, ki so jim najbližji, jih ne grejo iskat. Tako je tudi Val. Hintner v IV. l. str. 320. omenjenega lista izkušal dokazati, da je beseda „Köse“ = Harfe, Gestell zum Trocknen der Feldfrüchte, genuinna nemška tvorba iz „käse“ (strn. kâsi, lat. caseus). G. profesor Štrekelj pa je s to razpravo dokazal, da izvira beseda iz slov. „koza“, ki pomeni v slov. tudi ‚die einfache, dachlose Garbenharfe‘, torej isto kakor tir. köse, köise! (gl. Plet.-Wolfov slov.-nemški slovar str. 449!) Beseda „Der oder die Käser“ (Käser) = Almhütte pa je izposojena iz laščine, kjer se v narečju nahaja casèra. Anton Überfelder navaja v „Kärnterisches Idiotikon“ 158 tudi besedo ‚kosch‘ za ‚Harfe‘, in Unger-Khull (Steirischer Sprachschatz str. 405) jo navaja za „Ort zum trocknen von Mais“. Gospod pisatelj ni mogel zaslediti besede v teh pomenih v slovanskih narečjih. Beseda v nem. pa dokazuje, da so jo morali nekaj v tem pomenu tudi Slovenci rabiti. Vuk Karadžić ima namreč za „koš“ tudi pomen: ‚Art Scheuer von Flechtwerk für Kukuruz‘. Ne moremo torej misliti, da je preskočila beseda Slovence in je prišla direktno od Srbohrvatov k Nemcem. Od gospoda pisatelja, ki je spisal znamenito delo „Zur slavischen Lehnwörterkunde“, katero je izdala dunajska akademija, smemo pričakovati še veliko na tem polju. Razprava bo zanimala vsakoga, ki se bavi z narodpisjem.

— k.

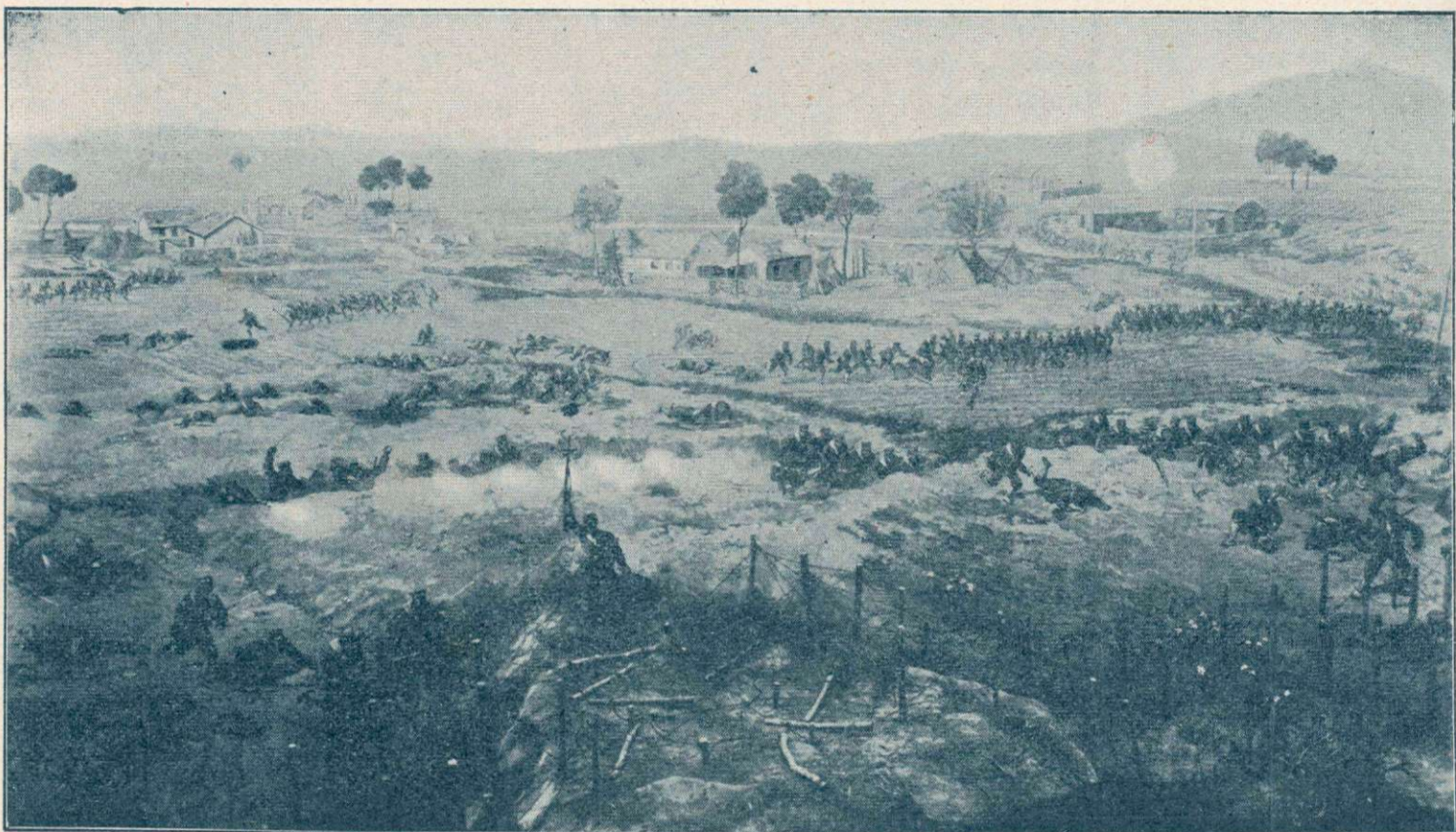

NAŠE SLIKE.

Uvodna vinjeta g. M. Gasparija je posvečena neprijazni starki, ki neče umeti, da je že pošla doba njene neprijetne oblasti. Naj odkima mrzla zima in dá prostora spomladi! Gospod Gaspari je mlad talent,

krono. Izmed poslušavcev utegne zanimati čitatelja druga oseba na desni strani gledavčevi v prvi vrsti, ki se naslanja z levico nazaj, z desnico se pa opira ob koleno. Ta je bil tedaj v vrstah opozicije kot zastopnik plemiške stranke — lord Balfour, sedanji lord kancelar in prvi minister angleški.

JAPONSKI NASKOKI.

član dunajske „Vesne“. Njegova „Studija“ str. 217. nam kaže pošteni obraz komisijonarja s službeno čepico. Teknila mu pipa!

Slika str. 232. nam kaže zanimiv prizor iz angleške poslanske zbornice. Pod baldahinom sedi predsednik „Speaker“. Nad njim je galerija za časniške poročevalce, ki stenografirajo govore. Stranska galerija je namenjena poslancem, kateri nimajo prostora v zbornici. Danes jih je prišlo izredno mnogo, saj govori Gladstone, slavni minister in voditelj stranke, ki se bori proti staremu angleškemu konservatizmu in zahteva pravice za Irsko. Pred njim leži na mizi žezlo Speakerjevo, takozvani „mace“ (izg.: mes), ki mora biti vedno v zbornici, kadar deluje državni zbor. Podobno je nekakemu kiju, ker ima na koncu težko

Izmed drugih slik omenjamo tu podobo grofa Bylandt-Rheidta, ki je letos ravno ob novem letu prevzel od odstopivšega dr. Koerberja vodstvo ministrstva za notranje stvari, in ogrskega politika W e k e r l a, katerega ime je vzplavalo zopet na površje pri sedanji ministrski krizi na Ogrskem. W e k e r l e je že bil ministrski predsednik, in sicer so pod njim vzprejeli in izvedli proticerkvene postave, po katerih so vpeljali civilni zakon itd.

Avgust Bebel (str. 246.) vodja nemške socialne demokracije, je postal v zadnjem času zopet znan posebno po notranjih borbah v tej stranki. On je zastopnik najbolj revolucionarne struje, ki vedno napoveduje veliki polom, v katerem se mora pokončati sedanja družba, da zavlada socialna demokracija

s svojim brezverstvom in s splošno „enakostjo“. Spisal je knjigo „Die Frau“, v kateri uči popolno nenravnost, zamuje zakon in zahteva, da bi ljudje živeli po darwinističnih načelih živalskega pokoljenja. Nastali so v soc. dem. stranki takozvani revizionisti, ki hočejo, da se naj socialna demokracija približa drugim strankam, češ da so njene zahteve sedaj neizvedljive. A Bebel jih je pobijal in je obdržal vodstvo v rokah.

Fr. S. Finžgar.

Laskamo si, da ustrezamo mnogim željam, ko podajamo čitateljem sliko svojega najboljšega sotrudnika gospoda Fr. S. Finžgarja. Finžgar je eden tistih

povest „Zaroka o polnoči“, ki je izšla v Krajčevi „Narodni biblioteki“. Druga daljša povest, „Gozdarjev sin“, je bila natiskana v „Slovenčevih“ podlistkih. Finžgar je bil tedaj bogoslovec in kot tak predsednik ljubljanske bogoslovske literarne zveze „Cirilskega društva“ ter predsednik literarne zveze vseh slovenskih bogoslovcev. Uredil je tedaj tudi en letnik „Pomladnih glasov“, za katere je sam mnogo spisal. — Potem se je začelo neumorno delovanje pri „Dom in Svetu“. Izpočetka pesmi, epska idila „Triglav“ — potem črtice, novele, romani. Med najboljšimi stvarmi, ki jih je prinesel „Dom in Svet“, so gotovo Finžgarjeva novela „Deteljica“, roman „Kvišku“, „Oranže in Citrone“, ciklus črtic „Moja duša vasuje“ ter lanski roman „Iz modernega sveta“, v katerem je posegel Finžgar v

JAPONCI STRELJAJO V HUDEM MRAZU.

redkih pisateljev, ki ga vse rado bere. Saj je pa tudi povsod doma: med preprostim narodom in med najfinejšo družbo — v tvornici in na parketu. Zdrav realizem je njegov pravec — naj slika zunanje dogodke življenja ali naj se pogloblja v skrivnostne globine človeškega srca. In mojster je tu in tam. —

Finžgar se je vnel za slovstveno delovanje že kot dijak v Alojzijevišču — pri tistem skromnem ognjišču, ki ga je s toliko skrbjo čuval tedanji alojzijeviški vodja, msgr. Tomo Zupan, pri „Domačih vajah“, katerim je bil kot osmošolec tudi urednik. Potem je pisal v „Vrtec“ z imenoma „Basnigoj“ in „Naum“. Za časa Tomšičeve bolezn je več mesecev skoro popolnoma sam opravljal vse uredniško delo pri „Vrtcu“. Kot osmošolec je spisal prvo daljšo

naše socialne, zlasti delavske razmere tako globoko in s tolikim umevanjem socialnega vprašanja, kakor še noben drug naš pisatelj. — Tudi drame ni prezrlo Finžgarjevo spretno pero. Za „Vrtec“ je spisal več krajših prizorov, za „Pomladne glase“ mnogo igrani „Indijski siroti“, priložnostno marsikaj za male odrede po društvih, koder je služboval, in za „Dramatično društvo“ „Divjega lovca“, izvorno narodno igro, ki je ob uprizoritvi dosegla sijajen uspeh. Tudi je priredil po nemškem „Egiptovskega Jožefa“, Roseggerjev „Na sodnji dan“, burko „Veharjevo letovišče“ — prevel iz češčine opero „Dalibor“ in iz ruščine Čajkavskega „Pikovo damo“.

To je le površen zaznamek Finžgarjevih spisov. Veliko jih je in veliko popolnega je med njimi. Pesnik

nemara Finžgar ni bil nikoli — a s Finžgarjem-prozaistom, na višini, kakršni je zdaj, se jih pri nas ne more veliko kosati. Hodi stara pota zdravega realizma, a je privzel tudi od modernih, kar imajo res dobrega, umetniškega. Velik je kot psiholog in kot plastik. Njegov slog je krepek — moška sila je v njem — in bogat.

Iz prijateljskega občevanja ž njim vemo, da ima Finžgar še mnogo velikih osnov. Naj jih srečno izvrši v čast slovenskemu leposlovju!

Pomladne razstave dunajske „Secesije“

so se udeležili letos tudi trije Slovenci: Jakopič, Grohar in Jama. Poleg njih so razstavili svoja dela Poljaki: Mehoffer, Axentowicz, Wyczolkowski, Wyspianski i. dr.

Češki komorni kvartet iz Prage: Jiří Herold, Bohumil Brož, Oldřich Vávra in Maks Škvor je koncertiral v Ljubljani dne 17. marca. Igral je Smetanov komorni kvartet „Iz mojega življenja“ (E-mol) in Dvořákov komorni kvartet v As-dur (op. 105). Primarij kvarteta g. Herold je nastopil z briljantno fantazijo Wieniawskega na motivih Gounodove opere „Faust“. Gdčna Mira Dev je pela več ljubkih solospievov.

Dr. Milivoj Šrepel. Vseučiliški profesor doktor Milivoj Šrepelj, katerega ime je znano tudi med Slovenci, je umrl dne 24. februarja v Zagrebu, šele v 43. letu svoje starosti. Kot vsestransko naobražen Slovan se je sicer marljivo bavil s književnostjo vseh Slovanov, a najbližja poleg materine knjige mu je bila vsekdar slovenska. — Zapustil je neprimerno mnogo književnega blaga stalne, velike cene. V mladosti je bil nežen pesnik, pozneje je pisal kritike, v „Matici“ je izdajal „Slike iz svjetske književnosti“, napisal celo vrsto študij in primer o ruskih, poljskih in čeških književnih prvakah. Zadnji čas je pripravljaval „Ilirsko antologijo“. Največ je koristil svojemu narodu z resnim delom v „Akademiji“ in „Matici Hrvatski“ ter kot profesor na mladem krvaškem vseučilišču.

Jan Klecanda, marljivi češki pisatelj in časnikar, je obhajal 5. sušca svojo petdesetletnico. Rojen je bil 5. sušca l. 1855. v Pragi, kjer je dovršil realko in začel študirati tehniko, a vojaška služba je pretrgala njegove študije. Ko je bil prost vojaščine, je postal učitelj na Smihovu, pozneje v Pragi in nazadnje v Toplicah, kjer je razvil organizatorsko delavnost za češke manjšine. L. 1887. je zapustil učiteljsko službo in ustanovil tednik „Vyšehrad“ z zabavno prilogo „Svatvečer“, katerega je izšlo 11 letnikov. Že na realki je pisal pod raznimi psevdonimi v liste „Humoristické Listy“, „Paleček“, „Obrazy života“ in dr. Nekatere njegove povesti, natisnjene v Knappovih „Besedách mládeže“

so bile priporočene za šolske knjižnice. Izdal je roman „Bludičky“, vojaške sličice „Na bojišti“, novele „Vsědní příběhy“, „Vojáci v míru“, „Hrdinové malých románů“ itd. Vsi njegovi duševni proizvodi se odlikujejo po zdravem realizmu in izbornem risanju junakov.

Jan Spáčil - Žeranovský. V Šternberku na Moravskem je 9. jan. umrl po težki bolezni J. Spáčil. Umrl je v hiši trpljenja za zamreženim oknom v zavodu za blaznike. Smrt je bila torej za tega nadarjenega in marljivega pesnika in časnikarja le dobrot. J. Spáčil je bil mož konservativnega, idealnega mišljenja, nadarjen pesnik in spreten prelagatelj češke pesniške tvorbe v nemščino in francoske v češčino. Lepa književnost je bila njegov živelj. Nemirno časnikarsko delovanje mu ni ugajalo; hrepenel je zmirom po Pragi, kjer bi mogel urejevati književni in umetniški oddelek v kakem velikem praškem dnevniku. Svojega ideala ni dosegel. Spáčil je bil rojen 26. januarja l. 1857. v Žešovu pri Prostějovu, študiral je gimnazijo v Olomucu in potem se je posvetil časnikarskemu poklicu. Začel je v „Našincu“ in je potem urejeval „Kutnohorské Listy“, „Divadelní Listy“, „Politik“, „Čecha“, „Hlas“ in „Ratibor“. Njegovi književni plodi so bili objavljeni v raznih časopisih. Samostalno je izdal nekatere pesni in prevode, zlasti prevod Heredijevih „Trofej“ in nemški prevod pesni „Vittoria Colonna“ od I. Vrchlickega. S posebno ljubeznijo je negoval hanaško narečje, v katerem je izdal sličice „Samó tiho“, katerih nadaljevanje je imelo iziti pod naslovom „Plke a štriche“. V kratkem izide zbirka njegovih pesni „Výše a propasti“.

Ferdinand Schulz. Češki pisatelj Ferd. Schulz je obhajal 17. jan. t. l. sedemdesetletnico svojega rojstva, a že 16. februarja ga je vzela neizprosna smrt. Rojen je bil l. 1835. v Ronovu pri Čáslavi in je zadnjo dobo preživel v Pragi kot vpokojen profesor Češkoslovske trgovske akademije. Schulz je že v šestdesetih letih zaslovel kot spreten leposlovec, kritik in stilist. Urejeval je „Osvěto“, prilogo „Národních Listů“ pod naslovom „Literární Listy“ in „Český obzor literární“. Njegovo literarno delovanje je zelo obsežno. Pisal je zgodovinske povesti in povesti iz sodobnega socialnega življenja. Posebno priljubljene so njegove povesti iz življenja čeških plemenitašev. Od l. 1884.—1898. je Schulz urejeval tednik „Zlatá Praha“. V „Matici lidu“ so izšle njegove zgodovinske razprave za ljudstvo „Jiří z Poděbrad“ in „Čeští vystěhovalci“; v tisti knjižnici je izšel tudi obširen življenjepis Jungmanna izpod Schulzovega peresa. Žal, da moramo nekatere povesti Schulzeve s katoliškega stališča obsoditi, na pr. zgodovinsko povest „Doktor Johánek“, ki je pravzaprav pamflet na sv. Janeza Nepomučana, in povest „Česká Magdalena“.

Petdesetletnica Františka Kvapila. 16. februarja je obhajal petdesetletnico po rojstvu tajnik češkega muzeja v Pragi, znani slavofil in pisatelj Fr. Kvapil. Kvapil je že od mladosti imel posebno

ljubezen do Slovanstva in slovanske umetnosti. To ljubezen zapazi bravec v celem Kvapilovem literarnem življenju, v njegovih prevedenih in izvirnih delih. Že kot dijak je pod psevdonimom prevel nekoliko poljskih spisov; kot dijak se je učil tudi hrvaškega, srbskega in slovenskega jezika ter iz njih prevajal. L. 1879. je šel v Pariz, kjer je občeval le s Poljaki. V Parizu je Kvapil končal izbrane prevode iz Krasińskega in se je vrnil v Prago kot zaveden in navdušen polonofil. Od tistega časa je zasledoval vse, kar je bilo značilnega za Poljake in za Čehe, poučeval je Poljake o Čehih in Čehe o Poljaki s kritičnimi in esayističnimi članki. Najprej je za Čehe prevel celega Krasińskega, Asnyka in potem podajal v čeških časopisih najboljše duševne proizvode Mickiewicza, Grabowskega, Koponicke, Kraszewskega, Ujejskega itd. Tudi iz ruskih pesnikov je marsikaj prevel v češčino. A Kvapil ni samo prevajal, ampak je pisal tudi literarne študije in spomine, katere je objavil v raznih čeških listih in zbral dozdej v dveh knjigah: „Ženy a milenky slovanských básníků“ (1893) in „Životem k ideálu“ (1900). Knjiga „Ženy a milenky“ hoče v širših slojih vzbuditi zanimanje za usodo in proizvode slovečih slovanskih pesnikov. Izvirno je Kvapil izdal „Zpěvy knížecí“, „Zaváté stopy“, „Výstavní táčky“, „Když kvetly máky“. „Zpěvy knížecí“ opevajo v krasni moderni obliki junáške čine staroruskih junakov. Za tisk ima Kvapil pripravljene dve knjigi: Antologijo poljske lirike in novo izvirno lirično zbirko. H koncu še omenjamo, da je Kvapil urejeval „Ruch“, „Hlas Národa“ in „Časopis Musea král. českého“. Kot tajnik muzeja ima velike zasluge, da slovanski gostje radi obiskujejo Prago in vzorno urejene muzejne zbirke. V vseh spisih Kvapilovih bodisi prevedenih bodisi izvirnih se kaže Kvapilovo slovansko srce in globoko versko čuvstvo.

Fr. Št.

J. J. Benešovský - Veselý. 21. febr. je v Pragi umrl po kratki bolezni zasluženi češki časnikar J. J. Benešovský - Veselý. Živel je 51 let in polnih 30 let je bil člen uredništva „Národních Listov“. Rojen je bil v Pragi 22. maja l. 1854. Dopržil je nižjo realko in ker ni mogel nadaljevati študij, si je izvolil časnikarski poklic, da bi čimpreje prišel do vsakdanjega kruha. Kot sedemnajstleten mladenič je že spisal povest in nekoliko verzov. Ko je bil star dvajset let, je bil že publicist. Benešovský - Veselý je bil vsestransko omikan mož, poznal je temeljito nekoliko jezikov in je veliko prevajal iz francoščine, angleščine in laščine. Izdal je tudi zbirko izvornih povesti pod naslovom „Eva a jiné povídky“; cela vrsta drugih njegovih povesti je izšla v „Listku“ „Národních Listů“.

Ján Francisci-Rimavský. Slovaki so 9. marca pokopali enega izmed zadnjih sovrstnikov Ljudevita Štúra in obenem enega izmed prvih buditeljev slovaškega naroda; pokopali so moža neumorno delavnega v burnih in nevarnih dobah — Jana Francisci-Rimavskega. Francisci si je izvolil obe orožji, s katerima

se more zatiran narod osvoboditi tujega jarma: peró in meč, in oboje je spretno rabil v čast in slavo svojega naroda. Francisci je bil pisatelj, pesnik, časnikar, dostojanstvenik, organizator, učitelj mladine, načelnik vojaštva, ustanovitelj „Slovaške Matice“, nabiravec narodnih književnih zakladov, „ljubimec naroda“, voditelj deputacij in imeniten govornik. Rojen je bil 1. junija l. 1822. v Hnúšti v gemerskem okraju. Bil je sin revnih staršev, vzrastel je v revščini kakor vsi slavni slovaški možje. Študiral je v Oždanih, Levoči in Požunu. Zgodaj se je v njem vzbudila ljubezen do naroda, ki sta jo še bolj vnela njegova prijatelja Hurban in Škultéty. Zbok svojega narodnega mišljenja je Francisci moral veliko pretrpeti. L. 1845. je izdal l. zvezek zbirke „Slovaške povesti“. Izpočetka se je hotel posvetiti duhovniškemu poklicu, ali postal je jurist in l. 1846. je dovršil svoje študije. Leta 1848. se je začelo za Franciscija novo politično življenje; 15. maja istega leta se je udeležil slovaškega zborovanja v Liptovskem sv. Miklavžu in je odšel v svoj rojstni kraj, kjer so ga izvolili za načelnika novo ustanovljene narodne „garde“. Takrat so ga Slovaki imenovali „pekný Janko“ in dunajski listi so pisali „von dem schönsten Jüngling der Slowakei“. Ker po njegovem izgledu drugi načelniki narodnih gard niso hoteli poslati prostovoljcev proti Srbom k sv. Tomažu in proti Hrvatom pod Jelačičem, je bil Francisci dne 3. nov. obsojen k smrti na vislicah, ali dne 4. nov. je bila rzsodba preklicana vsled poraza Madjarov pri Švehatu in ukaza Košutovega, in s svojimi tovariši je bil obsojen na tri leta ječe; ko je pa knez Windischgrätz dobil Pešto, je bil Francisci oproščen. L. 1860. je Francisci postal namestniški svetovavec v Budimu, l. 1864. je pa postal glavni načelnik liptovskega okraja, a po desetih mesecih je bil vsled omahljivosti madjarskega pravosodja upokojen, dasi bi bil mogel delovati še dolga leta. — Francisci je bil celo svoje življenje neumorno delaven. L. 1861. je ustanovil in uredoval slovaški politični list „Peštbudínské Vedomosti“; nadaljevanje tega lista so sedanje „Narodnie Noviny“. Pomagal je ustanoviti „Slovaško Matico“, katera ga je izvolila za svojega častnega člana. Francisci je tudi mnogo pisal v prozi in verzih pod imenom Rimavsky. Njegove največje zasluge so te, da je stal vedno in povsod v prvih vrstah tistih, ki so se borili za pravice slovaškega jezika, in da je pri vsaki priložnosti visoko dvigal zastavo slovaških pravic. Za svoje zasluge je bil imenovan za častnega občana več slovaških mest in odlikovan z redom Franca Jožefa in z ruskim redom sv. Ane.

Fr. Št.

Miklawš Andricki. Lužiško-srbski duhovnik in pisatelj M. Andricki je bil prestavljen iz Budišina v Hajnice in zaradi tega je izstopil iz uredništva „Lužice“. Pri tej priliki je „Lužica“ prinesla njegov življenjepis s podobo; iz tega življenjepisa podajamo tu

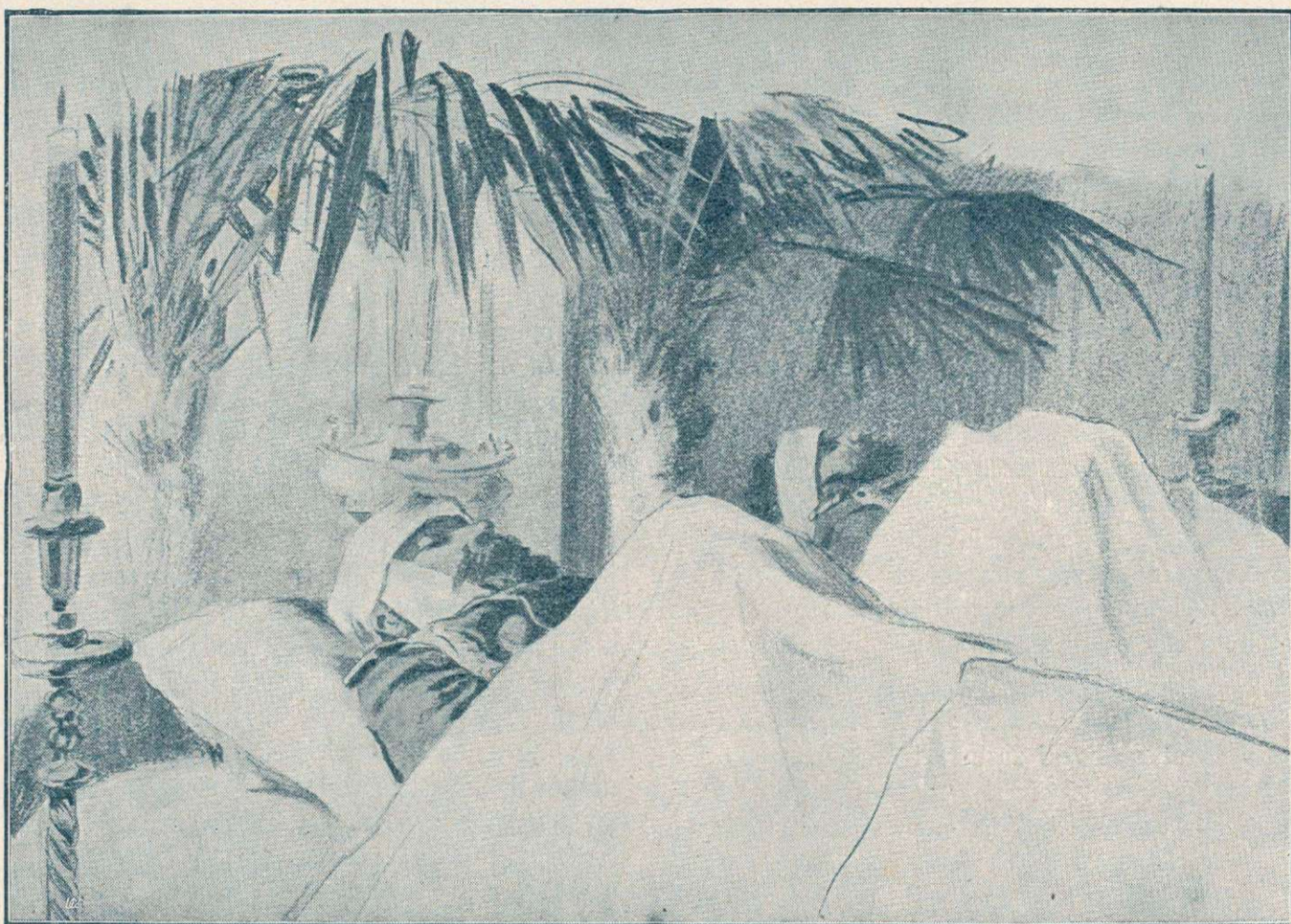

nekoliko kratkih zanimivih podatkov o življenju in delovanju tega mladega in navdušenega lužiško-srbskega rodoljuba in pisatelja. — M. Andricki se je porodil 30. maja l. 1871. v Pančicah. V Pragi je dovršil gimnazijo in potem je študiral na nemški univerzi v Pragi bogoslovje. L. 1895. je bil v Budišinu posvečen za mašnika. Najprej je služboval kot kaplan v Ralbicah osem let. 15. oktobra l. 1903. se je preselil v Budišin, kjer je kaplanoval pri srbski cerkvi. 15. oktobra lanskega leta pa je bil prestavljen v Hajnice za župnega upravitelja. — Že v Pragi se je marljivo učil svojega materinskega jezika in razun tega se je z ljubeznijo pečal z drugimi slovanskimi jeziki in književnostmi. V Ralbicah je bil marljiv sourednik „Lužice“, katero je pravzaprav sam urejeval osem let. Ta

Nov lužiško-srbski list. V Spodnji Lužici izhaja nov list pod naslovom „Wosadnik, cerkvine powesći za Picańsku a Janśojksku wosadu“. Urednik novega lista je župnik Rěžo v Janśojcah. Mesečnik „Lužica“ končuje le-to poročilo z voščilom, ki ga tudi mi ponavljamo: Přejemy jemu (uredniku) z cyleje wutroby wjele zboža a mlodej nowinje rjany wuspěch a bohate rozšěrjenje mjez serbskim ludom“.

Henryk Wernic. 7. januarja je v Varšavi umrl v 76. letu zaslužni poljski vzgojitelj, H. Wernic, pisatelj temeljitih pedagoških del. Rojen je bil l. 1828. v Varšavi; izpočetka postane uradnik, l. 1851. učitelj poljskega jezika in zemljepisja. Od l. 1861.—1868. je

GENERAL KONDRATENKO IN STOTNIK NOMAJENKO NA MRTVAŠKEM ODRU NA KIKVANSKI UTRDBI V PORT ARTURJU.

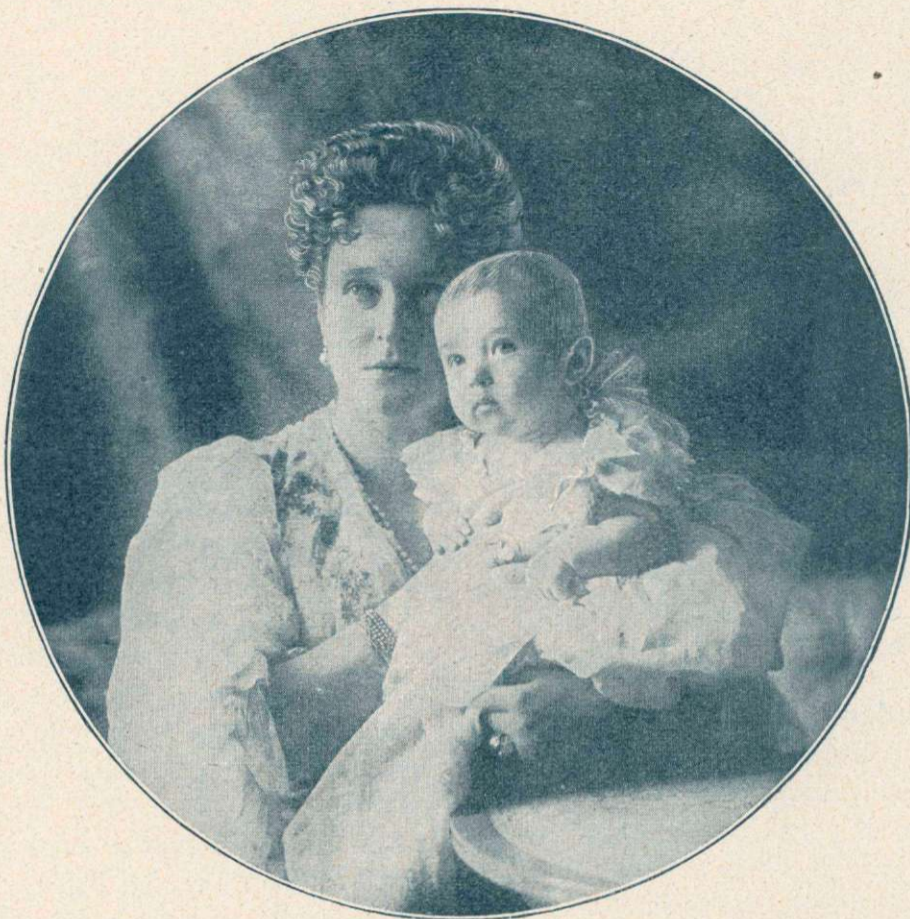
edini leposlovni list lužiških Srbov je krasil s podobami in ga je s svojimi lastnimi spisi tako povzdignil, da se zdaj „Lužica“ more po vsej pravici imenovati predstaviteljico lužiškega slovstva in lužiškega naroda. Pisateljsko peró Andrickega je zelo spretno, kajti on je rojen publicist. Njegov jezik je čist, njegov zlog eleganten. Želimo mlademu lužiškemu rodoljubu in pisatelju na novem mestu obilo sreče in tudi mi „wjeselimy so tohodla hižo do časa, zo budžemy často a husto widzeć we „Lužicy“ mjeno M. Andrickeho“.

na Angleškem in Nemškem študiral in obenem poučeval. V Draždanih je izgubil soprogo in vid; vrnil se je v domovino in se je posvetil edino le pisateljskemu delovanju. Cele dneve je preživel v svoji sobici, kjer je poslušal čitanje in narekoval pisarju svoje duševne proizvode. Do zadnjega trenutka je bil Wernic neumorno delaven v pedagoško-literarni stroki. Izdal je: „Przewodnik wychowania“, „Nauka o rzeczach“, „Wychowanie diecka do lat sześciu“, „Pogadonki o życiu“, „Co i jak robią rzemieślnicy“ in dr. Razun tega je Wernic pisal v razne poljske časnike.

„Duhovnik v poljski poeziji in povesti.“

Pod tem naslovom je izšla na Poznanjskem študija neke Litave. Pod tem psevdonimom se skriva Marya Zielewiczówna, ki je izdala več spisov, na pr. študijo o Emersonu, pri nas malo znanem ameriškem filozofu-pesniku, i. dr. V novi študiji „Duhovnik v poljski poeziji in povesti“ opisuje pisateljica tip duhovnikov, kakor so jih ustvarili poljski pesniki in prozaiki: Słowacki, Syrokmla, Lenartowicz, Kraszewski, Jeż, Orzeszkowa, Prus, Bałucki, Choiński, Sienkiewicz, Tetmajer in drugi. V proizvodih najmlajših poljskih leposlovcev (razun v spisih Tetmajerjevih) pa duhovniki več ne nastopajo.

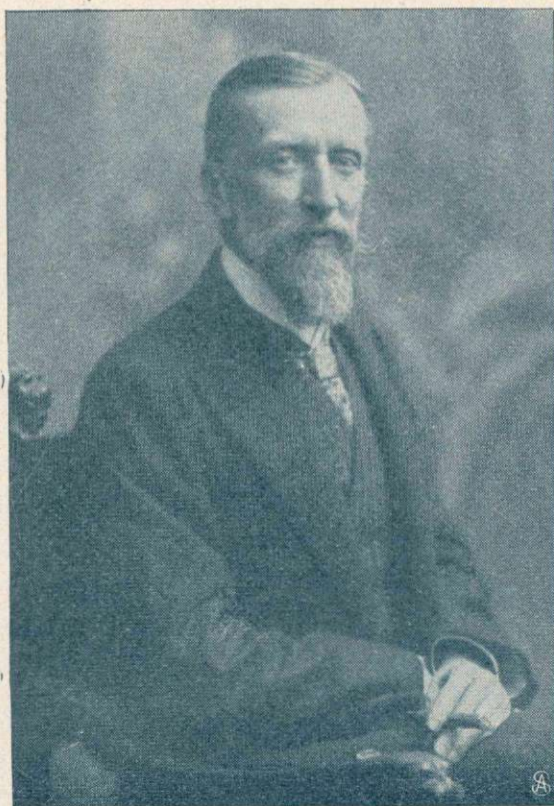
Ruska carinja Aleksandra z mladim prestolonaslednikom Aleksejem Nikolajevičem.

Henryk Gliński, znani poljski pisatelj in časnikar, je nedavno umrl v Odesi. Rajni je s svojo pisateljsko delavnostjo mnogo pripomogel k rusko-poljski vzajemnosti.

Rojen je bil l. 1853. v Varšavi, kjer je študiral realno gimnazijo; potem je dovršil študije v tehnološkem in prirodoslovnem zavodu v Petrogradu ter v gozdarski akademiji moskovski. L. 1879. pa je ustanovil lastno knjigarno v Petrogradu. Spisal je povest „Tylko doktor“ in gledališke igre „Uczeni delegowani“, „Blaga“ in „Niepoprawni“. Prevedel je Verna na poljsko, na ruski jezik Kraszewskega, Sienkiewicza in druge poljske leposlovce. Iz njegovih literarnih študij

Marija Feodorovna,
carinja-vdova

Grof Bylandt-Rheidt,
novi avstrijski minister za notranje stvari.

imenujemo samo spis o Tolstem in „Teatr polski w Petersburgu“. Bil je tudi stalen dopisnik krakovskih in varšavskih tednikov in mesečnikov.

A. G. Bulygin,
novi ruski notranji minister.

Znanstvena akademija v Petrogradu je razpisala nagrado za najboljšo študijo o vplivu poljščine na razvoj ruskega pismenega jezika. Študija more biti spisana v ruskem ali poljskem jeziku, da bi se natečaja mogli udeležiti jezikoslovci in slovstveni zgodovinarji obeh narodnosti. Poljski pisatelji so pozdravili ta razpis ruske akademije zelo simpatično.

Jevgenij Kirilovič Rapp, ruski časnikar in pisatelj, je pred nedavnim umrl na otoku Krfu, kjer se je zdravil. Rapp, ki je bil znan ruskemu občinstvu skoraj le pod psevdonimom Jevgenij Kirilič, se je udeležil srbsko-turške vojske l. 1876. kot prostovoljec in obenem kot vojni dopisnik ruskih listov. Na leposlovnem polju je imel veliko uspeha s svojimi srbskimi povestmi „Serbskije razskazy kapitana Kiriliča“. Kot časnikar je bil pristaš svobodoljubne stranke. Umrl je v 64. letu svoje starosti.

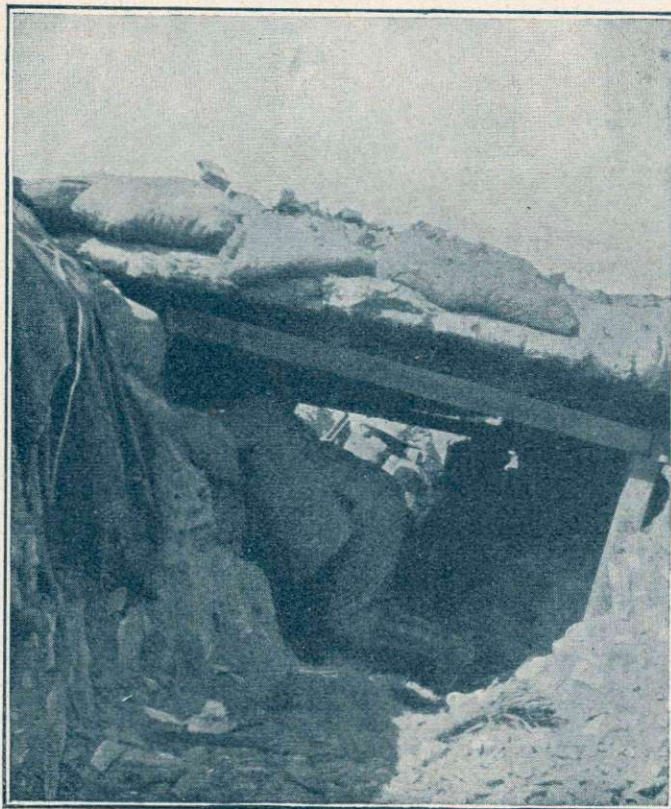
Nikolaj Ivanovič Poznjakov, poljuden ruski leposlovec, je obhajal petindvajsetletnico svoje književne delavnosti (roj. 1856). Njegove spise so objavljali „Otčestvennije zapiski“, „Russkoje bogatstvo“ in dr. Poznjakov je po svojem poklicu pedagog in svoje stike z otroškim svetom je porabil tudi za slovstvena dela za otroke z dobrim uspehom. Poleg enega romana in zbirke verzov je Poznjakov napisal še celo vrsto raznih literarno-kritičnih razprav.

Aleksandra Osipovna Išimova. Nedavno so Rusi obhajali stoletnico po rojstvu A. O. Išimove, imenitne pisateljice za mladino; nadarjenost Išimove je sam Puškin zelo čislal. A. O. Išimova (roj. 7. januarja 1805) je začela slovstveno delovati leta 1831. Najprej je prevajala in izdajala drobne spise; v letu 1837. — 1840. je izdala večje imenitno delo „Istorija Rossiji v razkazah dlja dčtčj“. Za to knjigo je pisateljica dobila demidovsko književno nagrado 2500 rb.

Razun tega je izdala še odlična dela: „Razskazy starušky“, „Istoričeskije razskazy“ in dr. Umrla je v visoki starosti v Petrogradu 1881.

Dmitrij Vasiljevič Averkijev. 21. januarja je v Petrogradu umrl po dolgi živčni bolezni D. Vasiljevič Averkijev, ki je bil še pred nekoliko leti najbolj priljubljeni pisatelj ruskih zgodovinskih dram. Ime Averkijevo je bilo polnih 30 let ozko združeno z ruskim gledališkim življenjem. Po svoji drami „Kaširskaja starina“ je postal popularen. „Kaširskaja starina“ je poleg Gogoljevega „Revizorja“ in „Oblasti teme“ Tolstega najbolj popularna igra v celi Rusiji. Averkijev ni bil samo dramatičen pisatelj, ampak tudi časnikar. Pisal je ocene gledališčnih iger in literarne preglede. V zadnjih letih vsled svoje živčne bolezni ni deloval več književno, tako, da je bil skoraj popolnoma pozabljen.

Ženski obzor. Za višje ženske tečaje (žensko vseučilišče) so prosila ruska mesta Kijev, Moskva in Harkov, a njih prošnji vlada ni ustregla, ker potreba teh tečajev ni dovolj dokazana. Ruska vlada ima dovolj težav s petrograjskimi dijačkami, ki so bolj nemiren političen živelj nego vseučiliščniki sami. — Hči ameriškega milijonarja P. Morgana je napravila izkušnjo vpričo pomorske komisije in dobila izpričevalo, vsled katerega more voditi orjaške parnike. Dozdaj je samo pet ženskih na svetu, ki morejo biti poveljnice ladij. — Kakor nekateri listi poročajo, se je združilo veliko število moskovskih dam z japonskimi damami

Japonski general Cuhigu med obleganjem.

v Tokiju v rusko-japonsko ligo, katere namen je spraviti oba vojskujoča se naroda. To poročilo se glasi skoraj neverjetno, toda je mogoče. Že Flamma-

rion v svoji knjigi „Konec sveta“ pravi, da postanejo vojske nemogoče s tem, da ženske odtegnejo vojski in vojskujočim svoje simpatije in delajo zoper vojsko. — Selma Lagerlöf, odlična švedska pisateljica, je bila odlikovana z zlato kolajno švedske akademije. Njene nežne povesti so polne globokega sočutja s trpečim človeštvom. Njene najbolj znane povesti so: „Gösta Berling“, in „Krščanske legende“. Najnovejša povest Selme Lagerlöf je „Zaklad gospoda Arna“.

Daniel Lukič Mordovcev, maloruski in ruski pisatelj, je pred kratkim obhajal petdesetletnico književnega delovanja, Mordovcev (roj. 1830 v Danilovki na Donu) je poleg Danilevskega najboljši pisatelj zgodovinskih povesti in romanov. Njegove zgodovinske povesti „Sahajdačni“, „Idealisti in realisti“, „Ruski Odisej“, „Socialist preteklega stoletja“ so prevedene v več jezikov. Književna delavnost Mordovceva je zelo obsežna. Spisal je tudi več zgodovinskih monografij, poljudnih kulturno-zgodovinskih razprav in potopisov. Pisati je začel najprej v maloruskem jeziku že kot dijak. V ti dobi je zložil daljšo pesem „Kozaki in morje“. Potem je prevajal v maloruščino Gogolja in v „Osnovi“ je objavil dve povesti. Ko je „Osnova“ nehala izhajati, je pisal rusko. Globoko čustvo in lirizem sta znak vseh njegovih leposlovnih del.

Maloruski dnevnik „Dilo“, ki izhaja v Lvovu, je obhajal letos petindvajsetletnico svojega obstanka. List je bil ustanovljen od poslanca Vl. Barvinskega; izpočetka se je tiskal v ruskem pravopisu, v devetdesetih letih je izpremenil konservativno mišljenje v radikalno ter je začel izhajati v fonetičnem pravopisu. „Dilo“ je prvo malorusko glasilo, proti katerega duhu so bile druge stranke prisiljene ustanoviti svoje dnevnike — staroruska stranka svojega „Haličanina“ in cerkvena stranka svojega „Ruslana“.

Lewis Wallace, pisatelj po celem svetu znane povesti „Ben Hur“, je umrl h koncu preteklega leta. Zanimiv je življenjepis pisatelja te povesti in tudi zgodovina izdaje. Lewis Wallace je bil slab odvetnik, srednji notar, toda pogumen vojak, spreten diplomat in še spretnejši pisatelj. Ko je napisal povest „Ben Hur“, ni mogel najti zalagatelja; celo Harperjeva tvrdka, ki se je navsezadnje vendar le usmilila povesti, je izpočetka hotela rokopolis pisatelju vrniti, ker se je bala, da bo imela veliko izgubo. In glej, „Ben Hur“ je prinesel tvrdki ogromno premoženje in povest spada med najbolj razširjene knjige na svetu. Saj je pisatelj imel tudi veliko dela z njo, pilil je vsako vrsto včasih desetkrat zaporedoma. Ostali njegovi spisi so: „The Fair God“ (1873), „The life of Christ“, „The Life of Benjamin Harrison“ (1887) in „The Prince of Judia“ (1893).

Dr. I. Sauerwein. V Kristijaniji na Norveškem je h koncu leta 1904. umrl Jurij Sauerwein, nemški

učenjaka, prijatelj lužiških Srbov in obenem lužiško-srbski pisatelj. Sauerwein je bil eden izmed tistih Nemcev, katere bodo Slovani zmirom čislali. Kot kozmopolit v pravem pomenu besede je Sauerwein strogo obsojal sirovo zatiranje slovanskih narodov na Nemškem. Rajni je bil imeniten sodobni linguist, ki je znal do malega 67 jezikov — mrtvih in živih; nekatere jezike pa je znal tako dobro, da je v njih pisal svoje duševne proizvode. Tako na pr. l. 1899. je povodom jubileja angleške kraljice Viktorije izdal pesniško publikacijo, v kateri je kraljico opeval v 38 jezikih; govoriti je znal 40 jezikov. Zanimivo je, da ni spisal nobenega večjega jezikoslovnega dela. Sauerwein je bil doktor modroslovja, a ni imel stanovitne službe. Bil je nekaj časa vzgojitelj, ali službo je opustil, preveč je ljubil svobodo. Da bi vendar imel vsakdanji kruh, bil je v zvezi z britsko biblično družbo, za katero je prevel Sv. pismo nove zaveze v nekoliko afriških in azijskih jezikov. Navadno se je Sauerwein učil jezikov brez slovnice; čital je tekst, s pomočjo slovarja je sam posnel slovnico iz tega, kar je prečital, in potem šele je malo pregledal znanstveno slovnico. Sauerwein je bil rojen 15. januarja l. 1831. na Hanoverskem; veliko je potoval, ali najljubši kraj mu je bilo ozemlje lužiških Srbov, katerih jezik je znal prav dobro, tako da je v njem pisal in izdal veliko število pesmi. Poleg lužiško-srbskega jezika je zelo ljubil tudi litevski jezik. O sebi je trdil, da je ponemčen potomec polabskih Slovanov.

Rusija.

Oči vsega sveta so vedno bolj uprte v rusko državo. Na bojišču jo je zadela velika nesreča. Boji ob reki Šahe so se končali s tem, da so se morali Rusi umikati. Odstop od Mukdena je bil podoben velikemu porazu. Za Ruse je najbolj neugodno to, ker se bore v tuji, sovražni državi in ne poznajo ne zemlje ne ljudstva. Odtod si moremo razlagati, zakaj niso začeli nikjer energične ofenzive, ampak so vedno le pričakovali sovražnega napada. Japonci so si pa že davno preskrbeli dobre zemljevide in natančno pregledali svet. Naskakovali so najprej ruske postojanke ob levem ruskem krilu. Ko je ruski poveljnik Kuropatkin poslal tje ojačenja od desne strani, je pa obšel general Nogi s četrto armado, došlo izpred Port Arturja, desno krilo in prodril do Mukdena, s čimer je prišel Rusom v hrbet. Hkrati je pa od nasprotne strani izkušala odrezati Ruse od severa peta armada generala Kavamura, ki je došla na bojišče. Ni kazalo torej drugače kakor da je Kuropatkin ukazal, da se umaknejo. Rusi so uničili ogromne zaloge in se umikali, obstreljavani od sovražnika. Bila je strašna bitka, v kateri se je petnajst dni borilo čez tričetrto milijona ljudi. Izgube na obeh straneh so ogromne. Naše slike nam kažejo, kako so se zavarovali vojaki v boju pred sovražnimi

strelji. Japonski general Cuhigu (str. 254.) si je izkopal pred Port Arturjem jamo, ki je bila pokrita z železno ploščo, s prstjo in z vrečami peska, da se je zavaroval pred ruskimi granatami. Odtod je telefonično ukazoval japonskim baterijam. Žalosten prizor kaže slika str. 252. Ruski general Kondratenko, ki je vodil obrambo Port Arturja, je bil nekaj dni pred padcem trdnjave ubit na Kikvanski utrdbi.

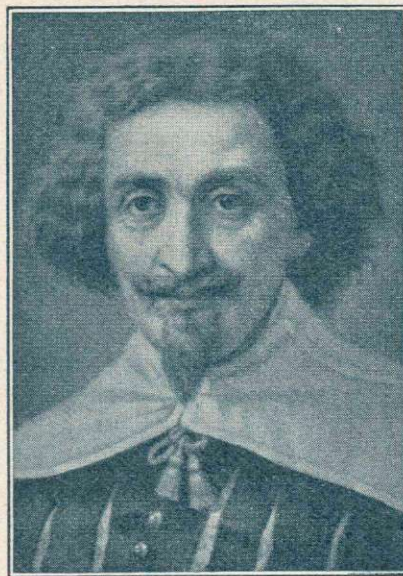
Ali se bo ruska armada od zadnjega strašnega udarca še dvignila do tolike moči, da premaga sovražnika? Vrhovni poveljnik Kuropatkin je odstavljen, in na njegovo mesto je imenovan general Linjevič. Na Ruskem pa mobilizirajo vedno nove armadne zборе in jih pošiljajo na bojišče.

V državi pa vre dalje. Bombni atentati se ponavljajo, in nedavno so aretirali zločinca, ki je imel pri sebi bombe, namenjene baje carinji vdovi Mariji Feodorovni (str. 253.), materi sedanjega carja. Ona ima velik vpliv na dvoru, in tudi car je jako odvisen od njenih svetov. Ker dolže revolucionarji njo, da zadržuje carja od ustave, so ji namenili smrt, ki je pa zdaj še ni zadela. Na str. 253. pa vidijo čitatelji „velikega“ kneza Alekseja Nikolajeviča, edinega sina carjevega, ki modro sedi v naročju svoje matere Aleksandre. Sedaj pač še nič ne ve, kaka težka naloga ga čaka, ako bo kdaj zasedel prestol svojega očeta! Novi ruski notranji minister Bulygin (str. 254.), naslednik umorjenega Pleveja, je pristaš stare absolutistične vladne oblike. Delavski voditelj pravoslavni duhovnik Gapon (str. 245.), ki je korakal pri peterburških izgredih na čelu delavstva proti Zimski palači, je pobegnil v inozemstvo.

Don Quijote de la Mancha. Španska obhaja letos pomembno tristoletnico: V februarju l. 1605. je bil izdan prvi del znane knjige: „Prebrisani vitez Don Quijote de la Mancha“. Le-ta knjiga se je po statističnih podatkih nekega španskega slovstvenega zgodovinarja razširila v 2¹/₂ mil. iztisih in je prevedena

v vse svetovne jezike, celo v razna manjša narečja, kakor na pr. v žargon ruskih židov. Pisatelj knjige Miguel de Cervantes se je porodil l. 1547.; najprej je bil v službi kardinala Aquavive, potem je bil vojak, suženj v Alžiru, zopet vojak in posredovavec raznih služeb. Spisal je mnogo dramatičnih spisov, romana „La Galatea“ in „Trabajos de Persiles y Sigismunda“ (Trpljenje P. in S.) ter zbirko povesti „Novelas ejemplares“. V „Don Quijotu“ opisuje pisatelj dvojni tip ljudstva: plemenitega, ali premalo praktičnega idealista, in materialista z zdravimi dovtipi, ki zna izrabiti tre-

Miguel de Cervantes Saavedra,
pisatelj „Don Quijota“.

notne koristi. V teh dveh osebah je Cervantes narisal obenem sodobne španske razmere: prazno, nevedno junaštvo, ki se ne briga za resnično življenje, gleda le v preteklost in ne vidi jedra in bistva stvari. Poleg njega nastopa nevedni egoizem, ki vidi le zemljo, po kateri hodi, in pozna samo trenotek, v katerem živi. V „Don Quijotu“ je pa Cervantes opisal tudi sodobno življenje in nrvnost, zlasti življenje španskih plemenitašev. Kako je knjiga bravcem ugajala, priča dejstvo, da je že l. 1605. izšla 7. izdaja te knjige.

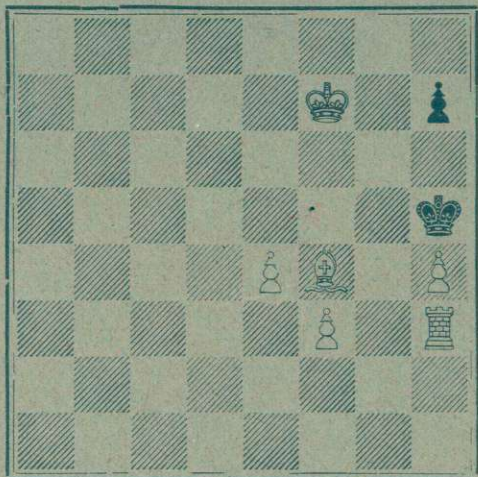
RUSKI VOJNI PREVOZ.

ŠAH.

Naloga 180.

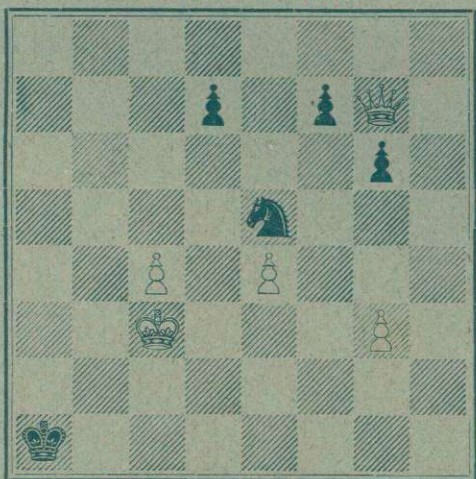
A. Uršič.
(Original.)

Mat v tretji potezi.

Naloga 181.

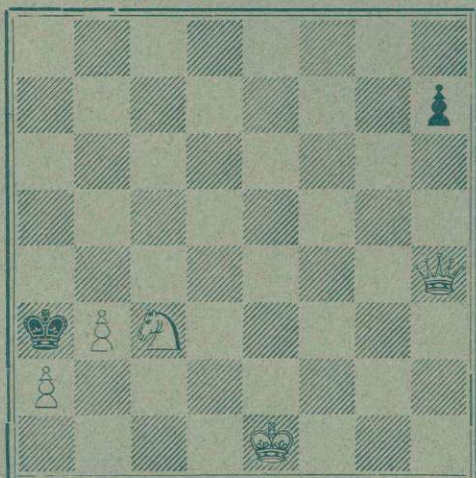
J. Pospisil.
(Reprodukcija.)

Mat v tretji potezi.

Naloga 182.

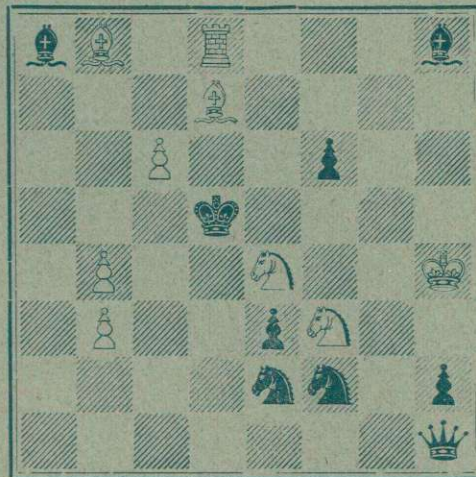
A. Uršič.
(Original za začetnike.)

Samomat v tretji potezi.

Naloga 183.

?
(Hampstead a. Highg, 1. cena.)

Mat v drugi potezi.

♁

Razno.

V matchu med Janovskim in Marschallom je zmagal zadnji. Janovski ga je koj povabil na nov boj; položil je za to 4000 mark in mu da naprej 4 partije na 10! Strast ni dobra pri igri! Obžalujemo! — Naš sotrudnik A. Uršič je dobil v mednarodnem problemskem turnirju dunajskega „Armeebblatt“-a častno priznanje. Od vseh 24 odlikovanih nalog je 11 slovanskih komponistov: en Rus, en Slovenec, drugih 9 je Čehov. Udeležili so se turnirja komponisti celega sveta z 229 nalogami skupaj. Jako ogromna udeležba!

Rešitev nalog v št. 1. 1905.

Štev. 166. (Pozor na popravek). 1. b4; 2. b5; 3. La2; 4. b3; 5. b4 mat. — Štev. 167. 1. Kb3, d6. 2. Sc3 i. t. d. 1 — Ke6; 2. Sf6+ i. t. d. — Štev. 168. 1. Td5 ♘. 2. DSp mat; 169. 1. Td3, Lf6; 2. De3+ itd.; 1—b4; 2. Te3+ itd.; 1—f4. 2. T×d4 itd. — Štev. 170. 1. Tf3, e5; 2. D×e4 itd.; 1—b4. 2. Df6 itd.; 1—f5. 2. D×f5 itd.

Listnica.

Fr. Dadrle Brno: Vaše odkritje duala v nal. 176. smo naznanili avtorju! Hvala za pozornost! — R. F. Miniature nazivljejo nekateri po dr. Blumenthalu naloge do 7 podob. Zakaj ravno ali samo do 7 mesto 8 ali 9, nam ni znano. Primerite današnje naloge brez 183. Pozdrav! — V. Košek: Znamenje življenja došlo; pismeno več. Čestitamo na uspehu Blatty-jevega turnirja!

♁

NOVE KNJIGE IN LISTI.

Ecclesiae Lavantinae Synodus Diocesana, quam anno Domini 1903 coadunavit Michael Napotnik, Princeps-Episcopus Lavantinus etc. Marburgi, 1904. Sumtibus princ.-ep. Ordinariatus Lavantini. Typis typographiae S. Cyrilli. Str. 918.

Janka Kersnika zbrani spisi. Uredil dr. Ivan Prijatelj. Zvezek IV. Sešitek 1. in 2.: Gospod Janez. Kmetske slike. Humoreske. Povesti za ljudstvo. — Založil L. Schwentner v Ljubljani, 1905. Cena broš. 5 K, po pošti 5.20 K, v platno vez. 6 K, pol-franc. 7 K.

Kongreganist. Knjižica za članove Marijinih kongregacija. Napisali dr. Jos. Pazman in O. Jos. Celinščak D. J. Sarajevo. Naklad Preč. Kaptola Vrhbosanskoga. 1904. Za ženske člane je izšla enaka knjižica: **Kongreganistica.**

Kdy na bojištích dohřímají děla?! Jan Ev. Nečas. V Praze 1904. Nakladatelství V. Kotrby.

Świat Słowiański. Miesięcznik pod redakcją dra. Feliksa Konecznego. Kraków. Redakcja Ul. Wiślana 5. Admin. w Księgarni G. Gebethnera i S—ki. — Naročnina za leto 10 K, za četrt leta 2 K 50 h.

SKRIVALNICA.

Kje je lovec?